

รายงานการศึกษาวิชาการด้านวนศาสตร์ชุมชน

การพัฒนาป่าชุมชนต้นแบบตามแนวทาง BCG Model
ป่าชุมชนบ้านศรีเจริญ หมู่ที่ 2 ตำบลทับยายเชียง
อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

โดย

นางสาวสุนทรี	พลอยรุ่งโรจน์	นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ
นายรัฐพงษ์	วังนันทไชย	นักประชาสัมพันธ์
นายเอกพ	โยธา	นักประชาสัมพันธ์
นางสาวน้ำเย็น	แสงวงศ์	นักประชาสัมพันธ์
นายชาติ	นภาพระสาทพร	พนักงานพิทักษ์ป่า
นางอยู่	แซ่ลี	พนักงานพิทักษ์ป่า
นายชัย	สีทาดิ	เจ้าหน้าที่ป่าไม้
นายธนกร	บุญเฉลิม	เจ้าหน้าที่ป่าไม้
นางสาวชญาดา	รุ่งศักดิ์รักรวณา	เจ้าหน้าที่ป่าไม้

ศูนย์ส่งเสริมวนศาสตร์ชุมชนที่ ๒ (เพชรบูรณ์)

สำนักจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้

พ.ศ. ๒๕๖๖

บทคัดย่อ

รายงานการศึกษาวิชาการด้านวนศาสตร์ชุมชน เรื่อง การพัฒนาป่าชุมชนต้นแบบตามแนวทาง BCG Model ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๖ โดยได้ดำเนินการในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านศรีเจริญ หมู่ที่ ๒ ตำบลทับยายเชียง อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลเพื่อศึกษารูปแบบโมเดลเศรษฐกิจ BCG และนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการเสนอแนะชุมชนด้านการจัดทำแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนโมเดลเศรษฐกิจ BCG บนฐานความยั่งยืนของการใช้ทรัพยากร ชุมชนมีวิถีชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับเป็นต้นแบบในพื้นที่ป่าชุมชน และศึกษาระบวนการของกลุ่มสมาชิกป่าชุมชน ในการบริหารจัดการผลผลิตหรือบริการจากป่าชุมชน เพื่อลดรายจ่าย สร้างรายได้จากป่าชุมชน ตลอดจนความต้องการในการพัฒนาต่อยอดเพื่อจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาป่าชุมชนเพื่อสร้างรายได้ ให้เกิดความยั่งยืนในอนาคตและสามารถเป็นต้นแบบ และนำไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่อื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงได้

ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง สามารถเพิ่มปริมาณการผลิต และเป็นการส่งเสริมการสร้างงาน สร้างอาชีพให้กับประชาชนในพื้นที่บ้านศรีเจริญ อีกทั้งสามารถปรับปรุงรูปแบบบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์และศึกษารูปแบบการเก็บรักษาผลิตภัณฑ์ เพื่อยืดอายุผลิตภัณฑ์ให้ยาวนานและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มผู้บริโภค ตลอดจนมีการพัฒนารูปแบบการตลาดเพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่ายของผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายขึ้น และยกระดับเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP ที่สามารถเป็นต้นแบบ และนำไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่อื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงได้

สำหรับการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์สมุนไพรเป็นรูปแบบการพัฒนานวัตกรรมเพื่อสังคม ที่ตอบโจทย์การแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจฐานราก โดยเฉพาะการพัฒนาแบบการดำเนินธุรกิจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อยกระดับและพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันเชิงพาณิชย์ อีกทั้งยังสามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพรทั้งในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง เป็นนวัตกรรมเพื่อสังคมที่สามารถเป็นต้นแบบภายใต้แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียน และสามารถขยายผลไปยังพื้นที่อื่น ๆ ได้

และนอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า การดำเนินโครงการนวัตกรรมทางสังคมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่การแข่งขันเชิงพาณิชย์ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์สมุนไพร ของกลุ่มวิสาหกิจปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) ส่งเสริมและพัฒนารูปแบบการดำเนินธุรกิจกลุ่มวิสาหกิจมีผู้นำกลุ่มและคณะกรรมการที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาตนเอง ทว่าประเด็นที่ยังขาดอยู่ เช่น ขาดอุปกรณ์ที่จำเป็นซึ่งต้องใช้งบประมาณอยู่มาก ที่มีผลต่อการสร้างขีดความสามารถให้กับชุมชนโดยการให้ชุมชนพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนด้วยตนเอง ใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชน ทำให้สมาชิกกลุ่มเห็นความสำคัญของการนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ประโยชน์ และยังคงต้องเสริมในเรื่องของการวิจัย พัฒนา และนวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์ เพื่อต่อยอดและพัฒนาแนวทางของผลิตภัณฑ์ต่อไป

คำนำ

รายงานการศึกษาวิชาการด้านวนศาสตร์ชุมชน เรื่อง การพัฒนาป่าชุมชนต้นแบบตามแนวทาง BCG Model พื้นที่ป่าชุมชนบ้านศรีเจริญ หมู่ที่ ๒ ตำบลทับยายเชียง อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๖ ภายใต้แผนงานพื้นฐานด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ผลผลิตพื้นที่ป่าไม้ได้รับการบริหารจัดการ กิจกรรมหลักส่งเสริมและพัฒนาการป่าไม้ กิจกรรมพัฒนาด้านวนศาสตร์ชุมชน งานศึกษาวิชาการด้านวนศาสตร์ชุมชน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๖ มีวัตถุประสงค์มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลเพื่อศึกษารูปแบบโมเดลเศรษฐกิจ BCG และนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการเสนอแนะชุมชนด้านการจัดทำแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนโมเดลเศรษฐกิจ BCG บนฐานความยั่งยืนของการใช้ทรัพยากร ชุมชนมีวิถีชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับเป็นต้นแบบในพื้นที่ป่าชุมชน เพื่อการบริหารจัดการผลผลิตหรือบริการจากป่าชุมชน เพื่อการพัฒนาป่าชุมชนอย่างยั่งยืนและสมดุล

งานศึกษาวิชาการด้านวนศาสตร์ชุมชน ทางคณะผู้ศึกษาได้ทำการสำรวจและเก็บข้อมูลเป็นระยะเวลา ๔ เดือน เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พฤติกรรม พบปะชุมชน อีกทั้งหาข้อมูลสนับสนุนอื่น ๆ ทำให้บรรลุผลไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยได้รับความร่วมมือจาก กรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คณะกรรมการป่าชุมชนบ้านศรีเจริญ ผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งทางคณะผู้ศึกษาขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ทั้งนี้กลุ่มผู้ศึกษาหวังว่า งานศึกษาวิชาการด้านวนศาสตร์ชุมชน เล่มนี้จะเป็นประโยชน์ในงานพัฒนาป่าชุมชน และเป็นฐานข้อมูลอันสำคัญที่จะร่วมพัฒนาป่าชุมชนให้ดีขึ้นยิ่งขึ้นไป หากมีสิ่งใดในงานศึกษาวิชาการด้านวนศาสตร์ชุมชนเล่มนี้ ที่สมควรปรับปรุงแก้ไข หรือมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โปรดแจ้งแก่ทางผู้ศึกษาเพื่อที่จะพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้นต่อไป

ศูนย์ส่งเสริมวนศาสตร์ชุมชนที่ ๒ (เพชรบูรณ์)

ตุลาคม ๒๕๖๖

สารบัญ

<u>หัวข้อเรื่อง</u>	<u>หน้า</u>
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญตาราง	จ
สารบัญภาพ	ฉ
สารบัญแผนภาพ	ช
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑. ที่มาและความสำคัญของปัญหา	๑
๒. วัตถุประสงค์	๑
๓. พื้นที่ศึกษา	๒
๔. ประโยชน์ที่จะได้รับ	๒
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๓
แนวคิด BCG กับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน	๓
BCG กับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก	๓
BCG กับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืน	๕
แนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน สู่การแข่งขันเชิงพาณิชย์	๖
นวัตกรรมเพื่อสังคมกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน	๗
เอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน	๙
บทที่ ๓ วิธีการศึกษา	๑๑
ผู้ให้ข้อมูลหลัก	๑๑
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๑
การรวบรวมข้อมูล	๑๒
การวิเคราะห์ข้อมูล	๑๒
บทที่ ๔ ผลการศึกษา	๑๓
ส่วนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐาน	๑๓
ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชน	๑๓
คำพิกัดขอบเขตพื้นที่ดำเนินการโครงการป่าชุมชน	๑๕
โครงสร้างคณะกรรมการจัดการป่าชุมชน	๑๖
วัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินงาน	๑๖
กิจกรรมของป่าชุมชน	๑๖
สิ่งที่ได้รับ	๑๗
แผนการบริหารจัดการป่าชุมชน	๒๐
แผนปฏิบัติการป่าชุมชน ในบริเวณพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ (๕ ปี)	๒๑
แผนปฏิบัติการป่าชุมชน ในบริเวณพื้นที่เพื่อการใช้ประโยชน์ (๕ ปี)	๒๓

สารบัญ (ต่อ)

<u>หัวข้อเรื่อง</u>	<u>หน้า</u>
ไม้ทรงคุณค่าในป่าชุมชน	๒๔
ข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน	๒๕
ศักยภาพของป่าชุมชน	๒๖
ส่วนที่ ๒ ข้อมูลผลผลิต ผลิตภัณฑ์ หรือบริการที่สร้างรายได้	๒๗
วิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง	๒๗
การเพาะปลูกและแปรรูปสมุนไพร	๓๓
การพัฒนาศักยภาพในการประกอบธุรกิจ	๓๘
การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพร ทับยายเชียง ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน	๔๑
งบประมาณรายรับ-รายจ่าย ต่อปี	๔๓
ข้อได้เปรียบและข้อเสียเปรียบของกลุ่มที่มีต่อคู่แข่ง	๔๖
ปัญหาและแนวทางแก้ไขในการพัฒนาศักยภาพกลุ่ม	๔๖
การวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis)	๔๗
ส่วนที่ ๓ การประเมินมูลค่าการลดรายจ่าย หรือสร้างรายได้ในครัวเรือน	๔๘
ส่วนที่ ๔ แผนการพัฒนาเพื่อเป็นโมเดลการพัฒนาพื้นที่ป่าชุมชนต้นแบบ	๕๑
กิจกรรมการพัฒนาป่าชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจ BCG	๕๖
บทที่ ๕ สรุปผลการศึกษา	๕๘
ปัญหาและอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชน	๕๘
ข้อเสนอแนะ	๖๐
บรรณานุกรม	๖๑
ภาคผนวก	๖๓
ภาคผนวก ก แบบเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์	๖๔
ภาคผนวก ข ภาพกิจกรรม	๖๗
QR Code รูปเล่มรายงาน	๘๖

สารบัญชิตาราง

<u>หัวข้อเรื่อง</u>	<u>หน้า</u>
ตารางที่ ๑ ค่าพิภักข์ขอบเขตพื้นที่ดำเนินการโครงการป่าชุมชน	๑๕
ตารางที่ ๒ แผนการบริหารจัดการป่าชุมชน	๒๐
ตารางที่ ๓ แผนปฏิบัติการป่าชุมชน ในบริเวณพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ (๕ ปี)	๒๑
ตารางที่ ๔ แผนปฏิบัติการป่าชุมชน ในบริเวณพื้นที่เพื่อการใช้ประโยชน์ (๕ ปี)	๒๓
ตารางที่ ๕ ไม้ทรงคุณค่าในป่าชุมชน	๒๕
ตารางที่ ๖ ข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน	๒๕
ตารางที่ ๗ ศักยภาพของป่าชุมชน	๒๖
ตารางที่ ๘ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	๒๗
ตารางที่ ๙ สมุนไพรของกลุ่ม	๓๔
ตารางที่ ๑๐ ผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม	๓๖
ตารางที่ ๑๑ ผลการวิเคราะห์ตัวอย่างดิน	๓๘
ตารางที่ ๑๒ งบประมาณรายรับ-รายจ่าย ต่อปี	๔๔
ตารางที่ ๑๓ ผลการดำเนินงานรายได้ของกลุ่มวิสาหกิจปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง	๔๔
ตารางที่ ๑๔ ข้อได้เปรียบและข้อเสียเปรียบของกลุ่มที่มีต่อคู่แข่ง	๔๖
ตารางที่ ๑๕ ปัญหาและแนวทางแก้ไขในการพัฒนาศักยภาพกลุ่ม	๔๖
ตารางที่ ๑๖ การวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis)	๔๘
ตารางที่ ๑๗ การประเมินป่าชุมชน	๕๐
ตารางที่ ๑๘ การประเมินมูลค่าการลดรายจ่าย หรือสร้างรายได้ในครัวเรือน	๕๐
ตารางที่ ๑๙ แผนการพัฒนาเพื่อเป็นโมเดลการพัฒนาพื้นที่ป่าชุมชนต้นแบบ	๕๔
ตารางที่ ๒๐ แผนการดำเนินงาน ระยะ ๓ ปี (พ.ศ.๒๕๖๖-๒๕๖๘)	๕๕
ตารางที่ ๒๑ กิจกรรมการพัฒนาป่าชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจ BCG ด้าน Bio Economy (เศรษฐกิจชีวภาพ)	๕๖
ตารางที่ ๒๒ กิจกรรมการพัฒนาป่าชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจ BCG ด้าน Circular Economy (เศรษฐกิจหมุนเวียน)	๕๗
ตารางที่ ๒๓ กิจกรรมการพัฒนาป่าชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจ BCG ด้าน Green Economy (เศรษฐกิจสีเขียว)	๕๘

สารบัญภาพ

<u>หัวข้อเรื่อง</u>	<u>หน้า</u>
ภาพที่ ๑ แผนที่โครงการป่าชุมชน	๑๘
ภาพที่ ๒ แผนที่โครงการป่าชุมชน	๑๙
ภาพที่ ๓ Business Model Canvas	๓๙
ภาพที่ ๔ การเก็บข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	๖๘
ภาพที่ ๕ การเก็บข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	๖๘
ภาพที่ ๖ การเก็บข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	๖๙
ภาพที่ ๗ การเก็บข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	๖๙
ภาพที่ ๘ การเก็บข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	๗๐
ภาพที่ ๙ การเก็บข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	๗๐
ภาพที่ ๑๐ การเก็บข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	๗๑
ภาพที่ ๑๑ การเก็บข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	๗๑
ภาพที่ ๑๒ ป้ายแปลงเรียนรู้การผลิตพืชสมุนไพรมาตรฐานอินทรีย์	๗๒
ภาพที่ ๑๓ บ่อน้ำหมักของเสียที่เหลือจากกระบวนการผลิต	๗๒
ภาพที่ ๑๔ พื้นที่ภายในแปลงเรียนรู้การผลิตพืชสมุนไพรมาตรฐานอินทรีย์	๗๓
ภาพที่ ๑๕ พื้นที่ภายในแปลงเรียนรู้การผลิตพืชสมุนไพรมาตรฐานอินทรีย์	๗๓
ภาพที่ ๑๖ อาคารที่ทำการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง	๗๔
ภาพที่ ๑๗ การเก็บข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	๗๔
ภาพที่ ๑๘ การเก็บข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	๗๕
ภาพที่ ๑๙ การเก็บข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	๗๕
ภาพที่ ๒๐ การเก็บข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	๗๖
ภาพที่ ๒๑ ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (น้ำสมุนไพร)	๗๖
ภาพที่ ๒๒ ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (ชาสมุนไพร)	๗๗
ภาพที่ ๒๓ ผลิตภัณฑ์แปรรูปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (ตะลิงปลิงเชื่อม)	๗๗
ภาพที่ ๒๔ ผลิตภัณฑ์แปรรูปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (ลูกประคบ)	๗๘
ภาพที่ ๒๕ ผลิตภัณฑ์แปรรูปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (น้ำหมักกลูยอ)	๗๘
ภาพที่ ๒๖ ผลผลิตพืชผักที่ปลูกแซมบริเวณแปลงสมุนไพร	๗๙
ภาพที่ ๒๗ ผลผลิตพืชผักที่ปลูกแซมบริเวณแปลงสมุนไพร	๗๙
ภาพที่ ๒๘ โพลตากแห้ง	๘๐
ภาพที่ ๒๙ ขมิ้นชัน	๘๐
ภาพที่ ๓๐ สมุนไพรตากแห้งในห้องเก็บสมุนไพรของกลุ่มฯ	๘๑
ภาพที่ ๓๑ สมุนไพรในห้องเก็บสมุนไพรของกลุ่มฯ	๘๑
ภาพที่ ๓๒ สมุนไพรในห้องเก็บสมุนไพรของกลุ่มฯ	๘๒
ภาพที่ ๓๓ สมุนไพรในห้องเก็บสมุนไพรของกลุ่มฯ	๘๒
ภาพที่ ๓๔ สมุนไพรตากแห้งในห้องเก็บสมุนไพรของกลุ่มฯ	๘๓

สารบัญญภาพ (ต่อ)

<u>หัวข้อเรื่อง</u>	<u>หน้า</u>
ภาพที่ ๓๕ สมุนไพรตากแห้งในท้องเก็บสมุนไพรของกลุ่มฯ	๘๓
ภาพที่ ๓๖ สมุนไพรตากแห้งในท้องเก็บสมุนไพรของกลุ่มฯ	๘๔
ภาพที่ ๓๗ สมุนไพรตากแห้งในท้องเก็บสมุนไพรของกลุ่มฯ	๘๔
ภาพที่ ๓๘ แปลงปลูกสมุนไพร	๘๕
ภาพที่ ๓๙ การดำเนินการของกลุ่ม (ลูกประคบสมุนไพร)	๘๕
ภาพที่ ๔๐ ผลิตภัณฑ์สมุนไพรแปรรูป	๘๖
ภาพที่ ๔๑ การดำเนินการของกลุ่ม (ทำลูกประคบสมุนไพร)	๘๖
ภาพที่ ๔๒ การดำเนินการของกลุ่ม (แปรรูปสมุนไพร)	๘๗
ภาพที่ ๔๓ การดำเนินการของกลุ่ม (แปรรูปสมุนไพร)	๘๗
ภาพที่ ๔๔ การดำเนินการของกลุ่ม (นวดแผนโบราณน้ำมันงาสมุนไพร)	๘๘
ภาพที่ ๔๕ การดำเนินการของกลุ่ม (อบสมุนไพร)	๘๘
ภาพที่ ๔๖ การดำเนินการนำระบบพลังไฟฟ้าจากแสงอาทิตย์มาใช้เพื่อลดค่าใช้จ่าย	๘๙
ภาพที่ ๔๗ การดำเนินการของกลุ่มในการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านสมุนไพร	๘๙
ภาพที่ ๔๘ การดำเนินการของกลุ่มในการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านสมุนไพร	๙๐
ภาพที่ ๔๙ การดำเนินการของกลุ่มในการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านสมุนไพร	๙๐
ภาพที่ ๕๐ พื้นที่ป่าชุมชนบ้านศรีเจริญ	๙๑
ภาพที่ ๕๑ พื้นที่ป่าชุมชนบ้านศรีเจริญ	๙๑
ภาพที่ ๕๒ ผลผลิตจากป่าชุมชนบ้านศรีเจริญ (เห็ด)	๙๒
ภาพที่ ๕๓ ผลผลิตจากป่าชุมชนบ้านศรีเจริญ (เห็ด)	๙๒
ภาพที่ ๕๔ การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชุมชน	๙๓
ภาพที่ ๕๕ การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชุมชน	๙๓
ภาพที่ ๕๖ การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชุมชน	๙๔
ภาพที่ ๕๗ การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชุมชน	๙๔
ภาพที่ ๕๘ การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชุมชน	๙๕
ภาพที่ ๕๙ การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชุมชน	๙๕

สารบัญแผนภาพ

<u>หัวข้อเรื่อง</u>	<u>หน้า</u>
แผนภาพที่ ๑ โครงสร้างงานบริหารจัดการองค์กร	๒๘

บทที่ ๑

บทนำ

๑. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (เฉลี่ย ๓% ต่อปี) ประเทศเทศมีรายได้ระดับปานกลาง ประเทศไทยมีความเหลื่อมล้ำ ไม่มีการใช้เทคโนโลยี/นวัตกรรมมาใช้มากนัก ยังเป็นแบบทำมากได้น้อย รัฐบาลจึงได้กำหนดให้เศรษฐกิจ BCG เป็นวาระแห่งชาติ และ ครม.มีมติ เมื่อวันที่ ๑๘ ก.พ. ๒๕๖๔ เห็นชอบแผนปฏิบัติการด้านการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG เป็นต้น

BCG Model เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม ที่จะพัฒนาเศรษฐกิจ ๓ มิติไปพร้อมกัน ได้แก่ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bioeconomy) ระบบเศรษฐกิจชีวภาพ มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรชีวภาพเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยเน้นการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง เชื่อมโยงกับ เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) คำนึงถึงการนำวัสดุต่าง ๆ กลับมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด และทั้ง ๒ เศรษฐกิจนี้ อยู่ภายใต้เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการพัฒนาเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ต้องพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมและการรักษาสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุลให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนไปพร้อมกัน โดยเปลี่ยนข้อได้เปรียบที่ไทยมีจากความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรม ให้เป็นความสามารถในการแข่งขันด้วยนวัตกรรม เพื่อให้เกิดเศรษฐกิจ BCG ที่เติบโต แข่งขันได้ในระดับโลก เกิดการกระจายรายได้ลงสู่ชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำ ชุมชนเข้มแข็ง มีความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน

ทั้งนี้ คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๖๔ ให้การขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (Bio-Circular-Green Economy : BCG Model) : โมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นวาระแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๖๕ เป็นต้นไป และให้คณะกรรมการบริหารการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว (Bio-Circular-Green Economy : BCG Model) พิจารณากำหนดและดำเนินแผนงาน/โครงการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการด้านการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. ๒๕๖๔ – ๒๕๗๐ ซึ่งกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมได้จัดทำแผนปฏิบัติการด้านการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. ๒๕๖๔ – ๒๕๗๐ เสร็จสิ้นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

นโยบายการขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG Model (เศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว) เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจระดับฐานราก พัฒนาไปสู่สังคมคาร์บอนต่ำ และสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งป่าชุมชนมีจุดเด่นและมีศักยภาพสามารถเข้ามาร่วมขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่เศรษฐกิจ BCG Model ได้ โดยที่ชุมชนช่วยกันดูแลรักษาป่าจนมีความอุดมสมบูรณ์ และชุมชนก็ได้รับประโยชน์จากป่า ผลผลิต ผลิตภัณฑ์ และบริการจากป่าชุมชน สามารถสร้างเศรษฐกิจชุมชน และนับว่าเป็นเศรษฐกิจระดับฐานรากที่มีความสมดุลและยั่งยืน

ประกอบกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศ แผนแม่บททรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระยะ ๒๐ ปี หัวข้อ การขับเคลื่อนโมเดลเศรษฐกิจแบบใหม่ (BCG Model) และประเด็นข้อสั่งการการดำเนินงานเพื่อขับเคลื่อนการสร้างเศรษฐกิจ (รายได้) ระดับชุมชน/ครัวเรือน จากฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมอาชีพ สร้างรายได้ในพื้นที่ป่าชุมชน โดยให้กรมป่าไม้ ดำเนินการมุ่งสร้างการมีส่วนร่วมและสร้างรายได้ให้แก่ป่าชุมชน

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อศึกษารูปแบบโมเดลเศรษฐกิจ BCG และนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการเสนอแนะชุมชนด้านการจัดทำแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนโมเดลเศรษฐกิจ BCG บนฐานความยั่งยืนของการใช้ทรัพยากรชุมชนมีวิถีชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับเป็นต้นแบบในพื้นที่ป่าชุมชน

๒.๒ เพื่อศึกษากระบวนการของกลุ่มสมาชิกป่าชุมชน ในการบริหารจัดการผลผลิตหรือบริการจากป่าชุมชน เพื่อลดรายจ่าย สร้างรายได้จากป่าชุมชน ตลอดจนความต้องการในการพัฒนาต่อยอด

๒.๓ เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาป่าชุมชนเพื่อสร้างรายได้

๓. พื้นที่ศึกษา

ป่าชุมชนบ้านศรีเจริญ หมู่ที่ ๒ ตำบลทับยายเชียง อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

๔. ประโยชน์ที่จะได้รับ

๔.๑ มีแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนโมเดลเศรษฐกิจ BCG ร่วมกับชุมชน และสามารถขยายผลไปสู่ชุมชนอื่น

๔.๒ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีฐานข้อมูลในการส่งเสริมการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการฯ

๔.๓ สามารถจัดการความยากจนและความเหลื่อมล้ำ ของประชาชนในพื้นที่ บนฐานทรัพยากรมีความยั่งยืน

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด BCG กับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

BCG Model เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ ที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจให้เติบโตแบบก้าวกระโดดไปพร้อมกับการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม และเกิดการพัฒนาในทุกภาคส่วนของสังคมบนฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยโมเดลดังกล่าวมีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ส่งเสริมการเติบโตโดยไม่ละทิ้งคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งของสังคม ทั้งนี้ ประเทศไทยได้ตั้งเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนภายใน ๒๐ ปี ตามช่วงระยะเวลาของยุทธศาสตร์ชาติ ที่จะสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางเกษตร และลดการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง ตลอดจนการเน้นให้ประชาชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มประชาชนฐานรากให้มีคุณภาพชีวิตและดำรงชีพได้ด้วยความยั่งยืน

BCG กับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศเพื่อมุ่งสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของสหประชาชาติ ซึ่งเป็นแนวทางที่เหมาะสมกับประเทศไทย เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยเร่งพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับนานาประเทศ โดยเน้นภาคการผลิตเพื่อส่งออกและส่งเสริมภาคอุตสาหกรรมให้ขยายตัวเพิ่มขึ้น แต่กลับละเลยการพัฒนาฐานรากของสังคม โดยเฉพาะสังคมเกษตรกรรม ซึ่งเป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ของประเทศ ปัญหาดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนจากปัญหาเศรษฐกิจถดถอย ปัญหาความเหลื่อมล้ำ และปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชนที่นับวันยิ่งลดน้อยถอยลง ดังนั้น ประเทศไทยจึงเริ่มเปลี่ยนทิศทางการพัฒนาประเทศนับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และเปลี่ยนกระบวนการพัฒนาแบบ “แยกส่วน” เป็น “การพัฒนาแบบองค์รวม” และนับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ เรื่อยมา ประเทศไทยจึงเริ่มให้ความสำคัญกับ “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศสู่ความสมดุล (สรรเสริญ วงศ์ชะอุ่ม, ๒๕๕๔) และเริ่มกล่าวถึงการพัฒนาเศรษฐกิจ ไปพร้อมกับการพัฒนาทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมร่วมด้วย ก็เพื่อพัฒนาประเทศให้เกิดความยั่งยืน และประชาชนมีความอยู่ดีกินดีในทุกภาคส่วนของสังคม ด้วยเหตุนี้การพัฒนาฐานรากของสังคมจึงนับเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญรุ่งเรืองและประชาชนมีความยั่งยืนในการดำรงชีวิตแม้ว่าการพัฒนาประเทศจะมีการปรับเปลี่ยนเป้าหมายและแนวทางมาอย่างต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ตามปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ที่อยู่ในเศรษฐกิจฐานราก อันประกอบด้วยชุมชน เกษตรกร และผู้ประกอบการขนาดเล็กยังคงประสบปัญหาอย่างต่อเนื่องเช่นกัน โดยเฉพาะการขาดโอกาสและความสามารถในการนำความรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรมไปพัฒนา ต่อยอดเพื่อการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพได้อย่างเต็มศักยภาพ การขาดกลไกกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม รวมถึงประเทศขาดความสามารถในการผลิตสินค้านวัตกรรมของตนเอง จึงต้องพึ่งพาการนำเข้า เมื่อสินค้านวัตกรรมมีราคาสูงจึงทำให้ประชาชนที่ยากจนมีปัญหาในการเข้าถึงสินค้า (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, ๒๕๖๔) เพื่อแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นกับกลุ่มประชาชนในฐานราก ปัจจุบันประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากมากขึ้น โดยนับเป็นหนึ่งในแนวทางที่จะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนเกิดการประกอบอาชีพที่มั่นคง ยกระดับคุณภาพชีวิตและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ตลอดจนนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศ

ความสำคัญดังกล่าวได้ปรากฏเด่นชัดในแผนและยุทธศาสตร์สำคัญระดับชาติ อาทิ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ ที่มุ่งเน้นการสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม รวมถึงแผนยุทธศาสตร์ชาติก็มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก คือ การสร้างความสามารถในการแข่งขัน และการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม และมีเป้าหมายทำให้ประเทศชาติมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยเน้นไปที่การสนับสนุนธุรกิจขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดย่อม วิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจเพื่อสังคม และการพัฒนาองค์กรการเงินฐานราก เป็นต้น

นอกจากนี้ แนวทางหนึ่งที่ประเทศไทยนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดความยั่งยืนในปัจจุบัน คือ BCG Model อันประกอบด้วย เศรษฐกิจชีวภาพ (Bioeconomy) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) แนวทางดังกล่าวเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ควบคู่กับสิ่งแวดล้อม โดยเชื่อมโยงหลักคิดเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) และเป็นการบูรณาการระหว่างภาคประชาชน ภาคเอกชนหน่วยงานภาครัฐ อีกทั้ง โมเดลเศรษฐกิจ BCG ยังทำหน้าที่บูรณาการการพัฒนาตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ โดยอิงองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม (STI) เป็นเครื่องมือหลักในการสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Creation) จากฐานความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพและวัฒนธรรม และผลผลิตทางการเกษตรที่อุดมสมบูรณ์ ปรับเปลี่ยนระบบการผลิตไปสู่การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เพื่อรักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อม BCG Model ตอบโจทย์การพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG) ของสหประชาชาติอย่างน้อย ๕ เป้าหมาย ได้แก่ เป้าหมายที่ ๘ ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง การจ้างงานเต็มที่และมีผลิตภาพ เป้าหมายที่ ๙ ยุกระดับโครงสร้างพื้นฐานและส่งเสริมนวัตกรรม เป้าหมายที่ ๑๒ สร้างหลักประกันให้มีรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ ๑๓ รับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น และเป้าหมายที่ ๑๕ ปกป้องฟื้นฟู และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศอย่างยั่งยืน และหยุดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ (ประชาคมวิจัยด้านเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว, ๒๕๖๑) ด้วยรูปแบบโมเดลที่วางนี้ จึงนับเป็นอีกหนึ่งแนวทางสำคัญที่จะช่วยให้ประเทศไทยมุ่งสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของสหประชาชาติได้อย่างเป็นรูปธรรมดังจะเห็นว่า ประเทศไทยมีทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยเชื่อมโยงการพัฒนาในทุกมิติในช่วงต้นปี ๒๕๖๔ มีการจัดทำ (ร่าง) แผนยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. ๒๕๖๔-๒๕๖๙ เพื่อให้การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเป็นรูปธรรมและมีแนวทางที่ชัดเจนมากขึ้น จากแผนดังกล่าวได้ระบุชัดเจนว่า โมเดลเศรษฐกิจ BCG มีศักยภาพเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) จากเดิม ๓.๔ ล้านล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ ๒๑ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ในพ.ศ.๒๕๖๑ และจะเพิ่มเป็น ๔.๔ ล้านล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ ๒๔ ของ GDP ในอีก ๖ ปีข้างหน้า โดยหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็งด้วยทุนทรัพยากร อัตลักษณ์ ความคิดสร้างสรรค์ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยการใช้ศักยภาพของพื้นที่โดยการระดมจากภายใน เน้นการตอบสนองความต้องการในแต่ละพื้นที่เป็นอันดับแรก ใช้ประโยชน์จากความเข้มแข็งของ “ความหลากหลายทางชีวภาพ” และ “ความหลากหลายทางวัฒนธรรม” มาต่อยอดและยกระดับมูลค่าในห่วงโซ่การผลิตสินค้าและบริการให้มีมูลค่าสูงขึ้น ด้วยเหตุนี้การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากจึงเป็นพื้นฐานการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน และได้รับการสนับสนุนจากหลายหน่วยงานภาครัฐในการขับเคลื่อนนโยบาย BCG ให้เห็นผลเป็นรูปธรรม อาทิ สอวช. ได้มีแผนการดำเนินงานสนับสนุนเศรษฐกิจฐานราก บูรณาการเครื่องมือและมาตรการสนับสนุนจากภาครัฐมาส่งเสริมให้เกิดการลงทุนหรือการพัฒนาเขตเศรษฐกิจบนฐานนวัตกรรม โดยชุมชนและท้องถิ่นจะต้องได้รับประโยชน์โดยตรง โดยหัวใจสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก คือ การสร้างความเข้มแข็ง (empowerment) ให้คนในชุมชนสามารถคิดต่อยอดได้เองจากทุนหรือจุดแข็งที่แต่ละพื้นที่มี และทั้งหมดต้องอยู่บนฐานความ

ต้องการของคนภายในชุมชนเอง ซึ่งเป็นวิธีการตามแนวพระราชดำรินรัชกาลที่ ๙ คือ “การระเบิดจากข้างใน” ซึ่งแนวทางดังกล่าวจะเป็นประโยชน์มากกว่าการให้เปล่าหรือการสนับสนุนตามความต้องการของหน่วยงานสนับสนุน ดังนั้น ในส่วนของมาตรการหรือการลงทุนของภาครัฐเองจะต้องไม่ใช่การกำหนดจากบนลงล่าง แต่ควรสนับสนุนให้เกิดกระบวนการสร้างความเข้มแข็งตามนิยามที่คนในชุมชนกำหนดเอง และเปิดกว้างให้กับรูปแบบการพัฒนาที่หลากหลาย เพื่อให้เหมาะสมกับความแตกต่างของแต่ละพื้นที่ (สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.), ๒๕๖๒)

BCG กับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืน

ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากโดยนำแนวคิดของ BCG Model มาประยุกต์ใช้ คือมุ่งเน้นการสร้าง ความเข้มแข็งให้คนในชุมชน สามารถคิดต่อยอดวัตถุดิบของท้องถิ่นได้เองจากทุนหรือจุดแข็งที่แต่ละพื้นที่ โดยการปรับโครงสร้างและเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเอง ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน ตลอดจนดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนนั้น จะสอดคล้องกับแนวทางของเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) เป็นหลัก กล่าวคือ เศรษฐกิจหมุนเวียน เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผนให้ทรัพยากรในระบบ การผลิตทั้งหมดสามารถกลับคืนสู่สภาพเดิมและนำกลับมาใช้ใหม่ได้ เพื่อรับมือกับปัญหาการขาดแคลน ทรัพยากรในอนาคต ที่จะมีความต้องการใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิตเพิ่มมากขึ้นจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และความต้องการสินค้าและบริการของผู้บริโภค ดังนั้นเศรษฐกิจหมุนเวียน จึงมุ่งเน้นการคงคุณค่าผลิตภัณฑ์ให้นานที่สุด ส่งเสริมการใช้ซ้ำ สร้างของเสียในปริมาณที่ต่ำที่สุด และให้ความสำคัญกับการจัดการของเสียจากการผลิตและบริโภค ด้วยการนำวัตถุดิบที่ผ่านการผลิตและบริโภคแล้วเข้าสู่กระบวนการผลิตใหม่ ซึ่งต่างจากระบบเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมที่เน้นการใช้ทรัพยากร การผลิตและการสร้างของเสียในรูปแบบเศรษฐกิจที่เป็นเส้นตรง (Linear Economy) (TRIS Academy Club, ๒๕๖๒)

เมื่อพิจารณาแนวทางการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก ในมิติของเศรษฐกิจหมุนเวียน ในกลุ่มเกษตรและอาหาร พบว่า ในยอดปิรามิดของกลุ่มเกษตรและอาหาร จะส่งเสริมให้ผู้ประกอบการอาหารแปรรูปและ ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมสนับสนุนให้ เป็นผู้ประกอบการนวัตกรรม (Innovation Driven Enterprise:IDE) ที่สามารถผลิตอาหารฟังก์ชันมูลค่าสูง ด้วยการสนับสนุน การปรับปรุงสายพันธุ์หรือวิธีเพาะเลี้ยงพืช และสัตว์ให้มีสารอาหารสูง พัฒนาศักยภาพการผลิตสารสกัด องค์ความรู้ด้านโภชนพันธุศาสตร์ ตลอดจนจัดให้มีแพลตฟอร์มสนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการพัฒนา นวัตกรรมสำหรับ SME ในอุตสาหกรรมอาหาร “ฐานปิรามิด” ส่งเสริมเกษตรกรรายย่อยให้เพิ่มผลผลิต ต่อไร่ ลดพื้นที่ปลูก ลดปัจจัยการผลิต และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้วยเทคโนโลยีเกษตรแม่นยำส่งเสริม การทดลองประสิทธิภาพเทคโนโลยีสมาร์ตฟาร์มในแปลงสาธิต เพื่อหารูปแบบการลงทุนที่คุ้มค่าที่สุด

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีอาชีพ อยู่ดี กินดี สร้างรายได้โดยการนำทรัพยากรในชุมชน มาสร้างมูลค่า เกิดเป็นสินค้าเพื่อจำหน่ายมีความสำคัญและเป็นนโยบายระดับชาติพิจารณาได้จากยุทธศาสตร์ การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รัฐบาลให้ความสำคัญในการแก้ไขโดยได้ กำหนดเป็นนโยบายอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมตั้งแต่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติลงสู่การปฏิบัติงานของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั่วประเทศ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในรูปแบบหรือกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีอาชีพ อยู่ดี กินดี สร้างรายได้โดยการนำทรัพยากรในชุมชนมาสร้างมูลค่าก่อเกิดเป็นสินค้าเพื่อจำหน่าย การรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินชีวิต เช่น การจัดตั้งกลุ่มอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กองทุนหมู่บ้านสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๔) ที่มุ่งเน้นกระบวนการพัฒนาเครือข่ายชุมชน

ภายใต้ฐานรากของความรู้สมัยใหม่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรม รวมถึงความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อสร้างสินค้าให้มีคุณภาพและมูลค่าที่สูงขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างสมดุล การพัฒนาในทุกมิติโดยการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่ทิศทางการเติบโตในรูปแบบใหม่ ที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็ง เพื่อลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก โดยเฉพาะวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อยกระดับสู่การผลิตการให้บริการองค์ความรู้ และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนให้มีการเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคต่างๆบนพื้นฐานการพึ่งพาซึ่งกันและกันรวมทั้งสร้างภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจระดับชุมชน ที่มุ่งแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจในระดับฐานรากทั้งระดับ ตำบลและหมู่บ้าน โดยส่งเสริมให้ชุมชนทำธุรกิจที่ สอดคล้องกับเงื่อนไขของตนเองโดยการพัฒนา ความสามารถของชุมชนในการผลิตการแปรรูปการ บริการ รวมทั้งโอกาสและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ อย่างครบวงจร การส่งเสริมให้เกษตรกรแปรรูป ผลผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าซึ่งเป็นการแก้ปัญหาราคา ผลผลิตตกต่ำ อีกทั้งยังเป็นการสร้างงานให้เกิดขึ้น ภายในชุมชนอีกด้วย ทำให้เกิดการพึ่งพาตนเองใน ชนบทได้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) ดังนั้นการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งจึงเป็นฟันเฟืองสำคัญในการใช้กลยุทธ์ขับเคลื่อนการแก้ปัญหาความยากจน ซึ่งภารกิจ สำคัญคือการเสริมสร้างการบริหารจัดการของชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน การจัดสวัสดิการสังคมขององค์กร ชุมชนเป็นแนวคิดหนึ่งที่เน้นให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมที่จะวางรากฐานที่จะพัฒนาสังคมและชุมชนให้เข้มแข็ง มีระบบ และมีการจัดการที่ดีในทุกระดับ โดยให้ชุมชนและประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและเน้นให้ความสำคัญในบริบทของความยากจน ความมั่นคงของมนุษย์ ทูทางสังคมและชุมชน การมีส่วนร่วม สวัสดิการสังคมและชุมชนต่อไป

แนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน สู่การแข่งขันเชิงพาณิชย์

สังคมในศตวรรษที่ ๒๑ มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากทั้งในประเทศไทยรวมถึงประเทศอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็น การเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์ สังคมและเทคโนโลยี ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับสังคมไทยในปัจจุบัน ที่กำลังเผชิญกับปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจ และประชาชนทุกระดับ ประสบปัญหา ต่างๆ ปัญหาที่สำคัญคือเกิดจากประชาชนในระดับรากหญ้าซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ของประเทศ รัฐบาลได้มองเห็น ความสำคัญของปัญหานี้จึงได้มีการพัฒนาประเทศที่เน้นไปที่การส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในประเทศ ‘อยู่ดีกินดี มีอาชีพและรายได้รวมทั้งมีสุขภาพร่างกายที่ดี’ มีการส่งเสริมผ่านทางโครงการต่างๆ โดยมีหน่วยงานของรัฐ เป็นผู้กำกับดูแล อาทิ โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อให้แต่ละชุมชนได้นำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาสินค้า เพื่อเพิ่มรายได้ อีกทั้งยังมีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่มุ่งเน้นไปที่กระบวนการพัฒนาชุมชนเพื่อเป็นการสร้างเครือข่าย ภายใต้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทย เพื่อสร้างสินค้าให้มีคุณภาพและมีมูลค่าสูง (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๑)

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนจึงเป็นแนวทางหนึ่งเพื่อช่วยแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนและเป็นแนวทางที่สร้างเศรษฐกิจสังคมและชุมชนให้มีความยั่งยืนเพราะเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักใช้ทรัพยากรท้องถิ่นทำให้สามารถพึ่งพาตนเองในระยะยาวได้ซึ่งวิสาหกิจชุมชน (SMCE หรือ small and micro community enterprise) กรมส่งเสริมการเกษตร (๒๕๔๙) ได้ให้ความหมายว่าเป็นกิจการของชุมชนที่เกี่ยวกับการผลิตสินค้าการให้บริการหรือ อื่นๆที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพันมีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคล ในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคลเพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัวชุมชนและระหว่างชุมชน กล่าวคือวิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบการเพื่อการ

จัดการทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเองซึ่งทุน ของชุมชนนั้นหมายรวมถึงทรัพยากรผลผลิตทาง การเกษตรความรู้ภูมิปัญญาวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น อีกทั้งรัฐบาลพร้อมที่จะเข้ามาช่วยเหลือให้ความรู้ สมัยใหม่และมีการบริหารจัดการเพื่อเชื่อมโยงสินค้าจากชุมชนสู่ตลาดในประเทศและต่างประเทศ สร้างเสริม ชุมชนให้มีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างรายได้ด้วยการนำทรัพยากรภูมิ ปัญญาในท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณภาพ มีจุดเด่น และมูลค่าเพิ่มเป็นที่ต้องการของ ตลาด ทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งส่งผลให้ชุมชนที่มีศักยภาพ รวมทั้งมีองค์ความรู้ และได้รับการสนับสนุนจาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านต่างๆ สามารถรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างโอกาสในการทำงานร่วมกันในลักษณะของกลุ่ม อาชีพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อนำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นที่มีอยู่มาสร้างมูลค่าเพิ่มเป็นสินค้าที่สามารถ จำหน่ายทั้งภายในและนอกพื้นที่ตลอดจนสามารถ พัฒนาเพื่อส่งออกไปยังต่างประเทศ การรวมกลุ่มกัน สามารถนำเอาองค์ความรู้ที่ได้รับไปเป็นวิทยากร การศึกษานอกระบบ ถ่ายทอดให้กับชุมชนอื่นที่สนใจ ซึ่งเป็น การแบ่งปันระหว่างชุมชนและสร้างเครือข่ายเพื่อความยั่งยืนต่อไป เช่นเดียวกับ ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังขรัตน์ (๒๕๕๖) ที่พบว่า แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน หน่วยงานภาครัฐ เป็นหน่วยงานสำคัญของการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ทั้งในด้านการให้ความรู้ การพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ การ สนับสนุนด้านการตลาด และการกำหนดระเบียบต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนต่อไปจากการส่งเสริม ดังกล่าว ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มอาชีพต่างๆ ส่งผลให้ประเทศไทยมีการรวมตัวกันของ ชุมชนในแต่ละชุมชนในการสร้างอาชีพและสร้างงานในอัตราที่สูงขึ้นตามลำดับ โดยมีจำนวนกลุ่ม อาชีพและ จำนวนสมาชิก โดยในปี ๒๕๖๔ มีจำนวนวิสาหกิจชุมชนที่รวมตัวในกรุงเทพฯจำนวนทั้งสิ้น ๓๕๑ แห่ง (สำนักงานเลขาธิการ คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, ๒๕๖๔)

นวัตกรรมเพื่อสังคมกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

เมื่อกล่าวถึงการพัฒนาประเทศให้มีความยั่งยืน แนวทางหนึ่งที่มีจะมาพร้อมกับความยั่งยืนนั้นคือคำ ว่า “นวัตกรรม” โดยทั่วไปแล้วนวัตกรรมมักจะมี ความหมายในแง่ของการใช้องค์ความรู้หรือความคิด สร้างสรรค์ในการสร้างหรือเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งใหม่ ที่ส่งผลประโยชน์และคุณค่าต่อสังคมในวงกว้าง โดย นวัตกรรมเปรียบเสมือนกลไกในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมอย่างก้าวกระโดด โดยเฉพาะในภาคธุรกิจ และภาคอุตสาหกรรมของประเทศ อีกทั้งนวัตกรรมเป็นคำที่ใช้กันอย่างแพร่หลายโดยเฉพาะในภาครัฐ เนื่องจากได้รับการบรรจุอยู่ในยุทธศาสตร์หลักและนโยบายของรัฐบาล จึงเห็นถึงการกระตุ้นให้ภาคการผลิต ต่าง ๆ นำนวัตกรรมเข้ามาปรับใช้เพื่อผลักดันความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และเป็นความหวังที่จะทำให้ ประเทศไทยสามารถก้าวผ่านกับดักรายได้ปานกลาง (กฤตยา สังข์เกษม และคณะ, ๒๕๖๐) อย่างไรก็ตาม นวัตกรรมไม่ได้เน้นแค่ในเชิงผลผลิตทางวิทยาศาสตร์ การใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในการประดิษฐ์คิดค้นเพื่อผลิต สินค้าและบริการ หรือให้ความสำคัญเฉพาะในเชิงเศรษฐกิจเท่านั้น เพราะนอกจากมุมมองของนวัตกรรมในเชิง การพัฒนาเศรษฐกิจแล้ว ความยั่งยืนนั้นจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องพัฒนารากฐานทางสังคมให้แข็งแรงด้วย เพราะทั้ง สองปัจจัยนั้นต้องถูกพัฒนาควบคู่กันให้เกิดความสมดุล

เพื่อให้เกิดการพัฒนาสังคมและนวัตกรรมอย่างสมดุล จำเป็นต้องใช้กระบวนการและวิธีการใหม่ เพื่อให้ตอบโจทย์ปัญหาทางสังคมให้ดียิ่งขึ้น โดยนำคำว่า “นวัตกรรม” มาผนวกรวมกับคำว่า “สังคม” ก็จะ เกิดเป็น “นวัตกรรมเพื่อสังคม” ซึ่งจะมีความหมายและบริบทแตกต่างไปจากนวัตกรรมปกติ กล่าวคือ คำว่า “นวัตกรรมทางสังคม” หมายถึง สิ่งใหม่ที่สร้างขึ้นมาจากความคิดสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการ ผลิตภัณฑ์ หรือรูปแบบการพัฒนาที่เป็นที่ยอมรับ เพื่อแก้ไขและตอบสนองต่อปัญหาทางสังคม (ธีรวัฒน์ เหล่า สมบัติ, ๒๕๖๒) โดยที่นวัตกรรมทางสังคมอาจ มีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ ๓ อย่างได้แก่ ๑) มีสิ่งใหม่เกิดขึ้นใน

สังคมนั้น ๆ ๒) ตอบสนองต่อความต้องการของคนในสังคม ๒) เกิดขึ้นและปฏิบัติได้จริงและสามารถกระจายไปสู่สังคม และ ๔) เปลี่ยนความสัมพันธ์ทางสังคม ในทางที่ดีขึ้น (Tepsie, ๒๐๑๔) อีกทั้งในการขับเคลื่อนนวัตกรรมทางสังคมให้เกิดขึ้นในวงกว้าง อาจมาจากหลายตัวแสดงที่เกี่ยวข้อง หรือตัวแสดงในส่วนอื่นที่ไม่รัฐ จากการศึกษาของ Mulgan, G., Tucker, S., Ali, R., & Sanders, B. (๒๐๐๗) ได้อธิบายถึงกระบวนการเกิดนวัตกรรมทางสังคม สามารถเกิดขึ้นได้หลายทาง ทั้งจากองค์การและวิสาหกิจทางสังคม (Social Organization and Enterprise) ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social Movement) ภาคราชการเมือง (Politics) ภาครัฐ (Government) ดังนั้น การเข้าไปแก้ไขปัญหามทางสังคมและการสร้างความเป็นธรรมจึงไม่จำเป็นจะต้องเป็นหน้าที่ของภาครัฐ แต่ย้งรวมไปถึงตัวแสดงอื่น ๆ ที่สามารถที่จะเข้าถึงปัญหาทางสังคมและตอบสนองต่อความต้องการได้ดีกว่าภาครัฐ

ดังที่กล่าวไปแล้วว่า การสร้างนวัตกรรมทางสังคมให้เกิดขึ้นได้จริง ต้องมุ่งเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีขึ้นในสังคม และอาจเกิดขึ้นจากตัวแสดงอันหลากหลาย ดังนั้น นวัตกรรมทางสังคมจึงสามารถอยู่ในฐานะยุทธศาสตร์ ชุดความคิด หรือแนวคิดใหม่ ๆ ที่มุ่งตอบสนองต่อความต้องการทางสังคม และนวัตกรรมทางสังคมเป็นการนำความรู้ใหม่มาประยุกต์ใช้โดยมุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมเป็นสำคัญ อีกทั้ง ตัวแสดงหรือผู้มีบทบาทในการพัฒนานวัตกรรมทางสังคมจึงอาจเป็นรัฐบาล องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร มูลนิธิต่าง ๆ ประชาชน รวมถึงภาคธุรกิจเองก็ได้ ขณะเดียวกัน หัวใจในความสำเร็จของนวัตกรรมทางสังคมไม่ได้อยู่ที่การสร้างผลกำไรเป็นที่ตั้ง แต่เป็นการสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับสังคม โดยอาศัยทรัพยากรที่มีความหลากหลาย (ชานนท์ โกลมมาลย์, ๒๕๖๑)

ในปัจจุบัน ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อตอบโจทย์ทางสังคมมากยิ่งขึ้น ดังสะท้อนให้เห็นในแผนและนโยบายการพัฒนาสำคัญของประเทศ ที่มีปรากฏคำว่า “นวัตกรรมทางสังคม” อาทิ ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐) นโยบายประเทศไทย ๔.๐ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (ประเด็นที่ ๒๓) การวิจัยและพัฒนา นวัตกรรม (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐) รวมทั้งแผนพัฒนานโยบายและแผนวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๖๔) อีกทั้ง รัฐบาลพยายามผลักดันให้สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) หรือ สนช. กำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๖๒-๒๕๖๕ โดยมุ่งผลักดันประเทศไทยให้ไปสู่ “ประเทศแห่งนวัตกรรม (Innovation Nation)” กล่าวคือ เป็นประเทศที่พร้อมเติบโตและสามารถสร้างนวัตกรรมอันนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม โดยมุ่งเน้นการสร้างความเข้มแข็งระบบนวัตกรรม สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงทางนวัตกรรม สร้างคุณค่าใหม่ทางนวัตกรรม ตลอดจนพัฒนาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน), ๒๕๖๒) โดยการผลักดันที่ว่านี้จะเน้นให้ผู้ประกอบการรายย่อยและวิสาหกิจชุมชน มีศักยภาพ และมีการจัดการในเชิงสร้างสรรค์ และสามารถต่อยอดทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดคุณค่ามากขึ้นโดยเฉพาะด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นทรัพยากรทางปัญญาของท้องถิ่นไทยที่เป็นความภาคภูมิใจในรากเหง้าของชุมชน พร้อมแปรสภาพจากทุนเดิมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มหรือคุณค่าหมายรวมถึง ทรัพยากรในรูปแบบของสินทรัพย์หรือองค์ความรู้ที่ไม่มีตัวตน อาทิ อัตลักษณ์ตำนานและเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของแต่ละอำเภอหรือจังหวัด วิถีชีวิตและขนบธรรมเนียม ประเพณีการทำมาหากินของชาวบ้านและพิธีกรรมต่าง ๆ แต่สามารถสร้างมูลค่าในเชิงรูปธรรมได้ อาทิ สร้างรายได้ให้กับวิสาหกิจขนาดย่อมผ่านตัวผลิตภัณฑ์ หรือบริการ นวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ส่งมอบให้กับลูกค้า (บุญทวารณ วิงวอน, ๒๕๕๖)

เอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน

การศึกษาการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากในเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนงานแรกคือ การศึกษาของ หทัยชนก คตะสมบูรณ์ (๒๕๖๓) ศึกษาการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนตำบลเนินศาลา พบว่า มีการส่งเสริมและพัฒนากลไกโครงสร้างการดูแลข้อมูลค่าทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้กลับสู่ชุมชน เพื่อสร้างการเติบโตและการหมุนเวียนของเศรษฐกิจฐานราก ผ่านการรวมตัวของสมาชิกในชุมชนและกระบวนการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ อาทิ สหกรณ์ ร้านค้าชุมชน วิสาหกิจชุมชน และวิสาหกิจหรือกิจการเพื่อสังคมที่ส่งเสริมการถือหุ้นโดยสมาชิกในชุมชน เพื่อให้ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นตกกลับสู่สมาชิกรวมทั้งการพัฒนาช่องทางและศูนย์กลางตลาดสินค้าชุมชน โดยครอบคลุมถึงช่องทางตลาดออนไลน์และช่องทางตลาดอื่น ๆ โดยปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนประสบผลสำเร็จในการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนใน คือ ๑) ชุมชนมีศักยภาพด้านทรัพยากร เช่น วัฒนธรรมและวิถีชุมชนที่ชุมชนมีความต้องการสร้างคุณค่า มูลค่า ควบคู่กับการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรม และร่วมตัดสินใจลงมติที่จะดำเนินการตามแนวทางที่ชุมชนเห็นสมควร ๒) ชุมชนมีผู้นำองค์กรชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ และมีความเข้มแข็ง และประสานความร่วมมือในแง่การพัฒนาความร่วมมือในการบริหารจัดการตนเอง รวมทั้งหาแนวทางส่งเสริมจากภายนอกชุมชน เช่น นโยบายรัฐที่เข้ามาสนับสนุนการส่งเสริมภาคการตลาด การเชื่อมโยงแหล่งทุนจากภายนอก รวมทั้งการส่งเสริมด้านสินค้าออนไลน์ เป็นต้น ๓) ศักยภาพด้านการจัดการตนเอง เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการคิด การวางแผน การทำกิจกรรม การติดตามประเมินผล การเรียนรู้และรับประโยชน์ร่วมกันในการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ รวมถึงมีการกำหนดมีกฎเกณฑ์ กติการ่วมกันของคนในชุมชน จึงทำให้สามารถกำกับดูแลให้เป็นไปตามกติกาที่วางไว้ เช่น การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านภายในชุมชน โดยการแต่งตั้งคณะกรรมการในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน มีหน้าที่ผัดขอบดำเนินการโครงการ คณะผู้รับผิดชอบการเบิกจ่ายเงินและการทำบัญชีของกองทุน คณะผู้รับผิดชอบในการจัดซื้อจัดจ้าง และคณะผู้รับผิดชอบการตรวจสอบและประเมินผลโครงการ นอกจากนี้ กองทุนหมู่บ้านได้แต่งตั้งอาสาทำหน้าที่ติดตามและตรวจสอบการดำเนินงานและรายงานผลการดำเนินโครงการให้หน่วยงานเป็นธรรม โปร่งใส

กรณีตัวอย่างวิสาหกิจชุมชนที่สามารถสร้างนวัตกรรมทางสังคม มีการศึกษาวิจัยจำนวนมากที่ชี้ให้เห็นถึงการพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชนในเชิงสร้างสรรค์และสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชน อาทิ การศึกษาของ ชีรศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ และคณะ (๒๕๕๘) ศึกษาการพัฒนารูปแบบการสร้างนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง การศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า หลักการสำคัญในการพัฒนารูปแบบการสร้างนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง พบว่ามีองค์ประกอบสำคัญ ๕ องค์ประกอบ คือ วิสาหกิจชุมชน นักพัฒนา ประชาชนชาวบ้าน นักวิชาการ และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจะต้องมีปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญอีก ๔ ปัจจัย คือ การใช้ทรัพยากรในชุมชน การพัฒนาทางด้านจิตใจและการช่วยเหลือเกื้อกูล ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีศักยภาพ และการจัดการความรู้ นอกจากนี้ ผลการศึกษายังแสดงให้เห็นว่า จากการทดสอบรูปแบบการสร้างนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ในจังหวัดภาคกลางตอนล่าง พบว่า วิสาหกิจชุมชนสามารถพัฒนานวัตกรรมในรูปแบบต่าง ๆ โดยวิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกฟักขาว บ้านปลักไม้ลาย จังหวัดนครปฐม ดำเนินการสร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ในกลุ่มเครื่องสำอางที่ผลิตจากฟักขาว ดำเนินจัดทำบรรจุภัณฑ์สำหรับการใช้ในการจำหน่ายสินค้าประเภทเครื่องสำอางที่ทำมาจากกระดาษจากผักตบชวา ที่สามารถย่อยสลายได้และมีต้นทุนที่ถูกลง และดำเนินการปรับปรุงตราสินค้า ส่วนวิสาหกิจผู้ผลิตปลาหมึก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ดำเนินการสร้าง

นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ คือ การนำปลาหมึกมาปรุงเป็นอาหารคือยำปลาหมึกเพื่อความสะดวกกับผู้บริโภค และดำเนินการจัดเปลี่ยนบรรจุภัณฑ์สำหรับใช้ในการบรรจุปลาหมึก ให้สามารถรักษาคุณภาพของปลาหมึก ไว้ได้ นอกจากนี้ก็ยังจัดทำบรรจุภัณฑ์สำหรับการจัดจำหน่ายเป็นสินค้าที่ระลึก และเปลี่ยนแปลงตราสินค้าใหม่

ในขณะที่วิสาหกิจชุมชนในภาคบริการ การศึกษาของ กฤตยา สังข์เกษม และคณะ (๒๕๖๐) ให้ข้อมูล การสร้างนวัตกรรมในภาคบริการมาประยุกต์ใช้ในภาคบริการ อาทิ การจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บ้านศรีวัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นองค์กรกลางที่เกิดจากการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนเพื่อบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยกำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับของชุมชนที่ยึดถือปฏิบัติร่วมกันอย่างเข้มแข็ง ทั้งวิธีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การออกแบบโปรแกรมการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และการสร้างอาชีพเสริมประเภทของที่ระลึกจากวัตถุดิบในหมู่บ้าน จนได้รับรางวัลยอดเยี่ยมอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ประเภทเมืองและชุมชน (Thailand Tourism Awards) ประจำปี ๒๕๕๑ และในปัจจุบันหมู่บ้านศรีวังยังคงมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ ได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ส่งผลให้ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

อาจกล่าวได้ว่า นวัตกรรมเชิงสังคมมีความสำคัญต่อวิสาหกิจชุมชนเป็นอย่างมาก เป็นเครื่องมือในการสร้างฐานรากเศรษฐกิจและสังคมให้เข้มแข็ง เพื่อที่จะให้ระบบเศรษฐกิจและสังคมส่วนอื่น ๆ ได้ต่อยอดบนฐานที่มั่นคง ที่จะสามารถช่วยให้คุณภาพชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชนและชาวบ้านในพื้นที่ดีขึ้นกว่าในอดีต ที่สำคัญยังช่วยให้เกิดการกระจายรายได้ในท้องถิ่นมากขึ้น นับเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับฐานรากของสังคม และจะต่อยอดไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจประเทศให้เข้มแข็งต่อไป

ประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนาโดยมีการดำเนินนโยบายสร้างองค์ความรู้แก่ประชาชนในระดับต่างๆโดยเน้นการพัฒนาศักยภาพของประชาชนผ่านนโยบายการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยเริ่มมีการพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพเพื่อให้ประชาชนที่ว่างงานตลอดจนผู้ประกอบการอาชีพอิสระสามารถดำเนินการได้ และรัฐบาลได้มุ่งส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ประกอบกับการมุ่งสร้างความเข้มแข็งของคนในชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ อันเป็นฐานรากของระบบเศรษฐกิจของประเทศ ให้เป็นการรวมกลุ่ม และสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงานโดยมีหน่วยงานภาครัฐ สนับสนุนการดำเนินงานส่งเสริมการประกอบการด้านต่างๆ รวมทั้งการพัฒนาการรวมกลุ่มอาชีพเพื่อสร้างความเข้มแข็งในชุมชน เป็นการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมกล่าวคือ วิสาหกิจชุมชนที่มีหน่วยงานรองรับตามพระราชบัญญัติ คือ คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนเพื่อดำเนินงานพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชน แต่ทว่าการดำเนินการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการจดทะเบียนและมีการดำเนินงานผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาด ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับประเทศยังไม่สามารถแข่งขันทางด้านการตลาดกับผลิตภัณฑ์ประเภทเดียวกันที่ผลิตโดยภาคเอกชน ทั้งนี้สาเหตุหนึ่งมาจากการไม่ได้รับการรับรองคุณภาพในตัวผลิตภัณฑ์ จึงส่งผลให้สินค้าและผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขาดความน่าเชื่อถือในการเลือกซื้อซึ่งนำไปสู่ปัญหาด้านการตลาดตามมา อย่างไรก็ตามก็ได้มีวิสาหกิจชุมชนจำนวนไม่น้อยที่พยายามพัฒนาผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนของตนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถเชิงพาณิชย์ภายใต้การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกที่หลากหลาย ทั้งภาครัฐและมหาวิทยาลัยที่ช่วยส่งเสริมศักยภาพในชุมชนอันจะนำมาสู่การสร้างรายได้แก่คนในพื้นที่และท้องถิ่นซึ่งจะเกิดเป็นความยั่งยืนต่อไป

บทที่ ๓

วิธีการศึกษา

๑. ร่วมกับชุมชนพิจารณาคัดเลือกป่าชุมชนที่มีศักยภาพหรือเป็นต้นแบบด้านการใช้ประโยชน์จากผลผลิต ผลิตภัณฑ์ หรือบริการจากป่าชุมชน (หรือที่มีความเชื่อมโยงกับป่าชุมชน) เพื่อลดรายจ่าย หรือสร้างรายได้ระดับครัวเรือน ตามแนวทางเศรษฐกิจ BCG

๒. ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ ความเป็นมา และความสำคัญของ เศรษฐกิจ BCG

๓. ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ เกี่ยวกับสภาพพื้นที่ ทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม จำนวนประชากร เพื่อประเมินศักยภาพของพื้นที่

๔. ประสานงานร่วมกับคณะกรรมการจัดการป่าชุมชน หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หรือกลุ่มชุมชน เพื่อศึกษาข้อมูลการใช้ประโยชน์จากผลผลิต ผลิตภัณฑ์ หรือบริการจากป่าชุมชน เพื่อการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ระดับครัวเรือน และวิเคราะห์สถานการณ์/กระบวนการการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพในป่าชุมชนเพื่อการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ระดับครัวเรือน ตามแนวทางเศรษฐกิจ BCG

๕. ร่วมกับชุมชนจัดทำหรือแผนการพัฒนาป่าชุมชนต้นแบบตามแนวทาง BCG Model (ที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรชีวภาพอย่างคุ้มค่า คำนึงถึงการนำวัสดุต่าง ๆ กลับมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด และมุ่งแก้ไขปัญหามลพิษ เพื่อลดผลกระทบต่อโลกอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีนวัตกรรมสำหรับมาใช้เพื่อเพิ่มมูลค่าการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพในป่าชุมชน หรือเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน เป็นต้น)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูล มีจำนวน ๑๐ คนโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง มีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ประธานป่าชุมชน ผู้นำชุมชน คณะกรรมการป่าชุมชน ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาป่าชุมชนของป่าชุมชนบ้านศรีเจริญ ดังนี้

๑. ประธานป่าชุมชน	จำนวน	๑	ราย
๒. คณะกรรมการป่าชุมชน	จำนวน	๓	ราย
๓. ตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	จำนวน	๓	ราย
๔. คนในชุมชน	จำนวน	๓	ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้ศึกษาได้เลือกใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกแบบไม่มีโครงสร้าง (Non-structured Interview) กับผู้ให้ข้อมูลโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อต้องการทราบถึงการใช้ประโยชน์จากผลผลิตหรือบริการจากป่าชุมชน สู่การพัฒนาป่าชุมชนต้นแบบตามแนวทาง BCG Model ซึ่งลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended Question) รายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐาน

ส่วนที่ ๒ ข้อมูลผลผลิต ผลิตภัณฑ์ หรือบริการที่สร้างรายได้

ส่วนที่ ๓ การประเมินมูลค่าการลดรายจ่าย หรือสร้างรายได้ในครัวเรือน

ส่วนที่ ๔ แผนการพัฒนาเพื่อเป็นโมเดลการพัฒนาพื้นที่ป่าชุมชนต้นแบบ

การรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยจากแหล่งข้อมูล ดังนี้

๑. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูลจำนวน ๑๐ คน โดยสัมภาษณ์ถึงสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวของป่าชุมชนบ้านเขาโล้น เป็นอย่างไร ปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวมีอะไรบ้าง และแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวควรเป็นอย่างไร เป็นต้น

๒. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จำนวน ๑๐ คน ซึ่งประกอบด้วย ๑) ประธานป่าชุมชน ๒) คณะกรรมการป่าชุมชน ๓) ตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ๔) คนในชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษามีลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้

๑. ผู้ศึกษาได้ทำการบันทึกและเรียบเรียงข้อมูลในแต่ละช่วงของการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล จากนั้นทำการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละครั้งถึงความถูกต้อง ความครบถ้วนและความสอดคล้องกับประเด็นของข้อมูล

๒. นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่จัดลำดับความสำคัญ แล้วนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลทางเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นแนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อที่จะทราบถึงลักษณะที่คล้ายคลึงกัน และแตกต่างกันของข้อมูล

๓. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview Research) และการทำสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) มาวิเคราะห์และประมวลผลโดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในแง่ต่าง ๆ ตามข้อเท็จจริง ทั้งในเชิงเหตุและผล ซึ่งการวิเคราะห์จะออกมาในลักษณะของการพรรณานำไปสู่คำตอบในการศึกษาและสรุปตามหลักวิชาการประกอบการเขียนรายงาน เพื่อชี้ให้เห็นถึงสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากผลผลิตหรือบริการจากป่าชุมชน ปัญหาและอุปสรรค อันจะนำไปสู่แนวทางในการจัดทำแนวทางในการพัฒนาป่าชุมชนต้นแบบตามแนวทาง BCG Model เพื่อเกิดความสมดุลและยั่งยืน

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐาน

ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชน

ชื่อป่าชุมชน	ป่าชุมชนบ้านศรีเจริญ
ที่ตั้ง	หมู่ที่ ๒ ตำบลห้วยายเชียง อำเภอรพพรพิราม จังหวัดพิษณุโลก
พื้นที่โครงการ	๑,๐๔๙ ไร่ ๒ งาน ๒๒ ตารางวา
	ป่าสงวนแห่งชาติป่าสองฝั่งลำน้ำแควน้อย
	โดยแบ่งเป็น พื้นที่เพื่อการใช้ประโยชน์ ๖๒๙ ไร่ ๒ งาน ๒๒ ตารางวา
	พื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ ๔๒๐ ไร่

ข้อมูลพื้นที่โดยรอบ

ด้านทิศเหนือ	จด พื้นที่ป่าชุมชนบ้านเขาน้อย หมู่ที่ ๕ ตำบลดงประคำ
ด้านทิศตะวันออก	จด พื้นที่ป่าชุมชนบ้านหนองไผ่ หมู่ที่ ๙ ตำบลหินลาด
ด้านทิศใต้	จด พื้นที่กรมราชทัณฑ์
ด้านทิศตะวันตก	จด ที่ทำกินราษฎรบ้านศรีเจริญ

ลักษณะภูมิประเทศ เป็นภูเขาสูง ดินเป็นดินร่วนปนทราย สลับด้วยก้อนหินเล็กและใหญ่

สภาพพื้นที่ป่า ลักษณะเป็นป่าเบญจพรรณ มีลักษณะเป็นป่าสมบูรณ์ ผลัดใบในฤดูแล้งช่วงเดือน
กุมภาพันธ์ ถึงเดือน เมษายน จะผลิใบใหม่ช่วงเดือนพฤษภาคม มีไม้ชนิดต่าง ๆ
ไม้ยืนต้น และดอกไม้ป่า เช่น ประดู่ แดง ยมหิน มะกอก หน่อไม้ เห็ด กระจี้วป่า
ขึ้นอยู่ทั่วบริเวณป่าชุมชน เป็นแหล่งอาหารและแหล่งสมุนไพรของชุมชน สัตว์ป่าที่พบ
เห็น เช่น ไก่ป่า แอ้ง งู กระจอก กระจาย นกขนาดเล็กชนิดต่าง ๆ ได้แก่ นกฮูก
นกกาเหว่า

ป่าสมบูรณ์ ป่าที่ประกอบด้วยพรรณไม้ยืนต้นที่มีขนาดและอายุต่างกัน ขึ้นใน
ถิ่นอาศัยหรือบริเวณต่าง ๆ กัน กระจายอยู่ทั่วพื้นที่ป่า โดยมีความหนาแน่นของ
เรือนยอดตั้งแต่ร้อยละสิบขึ้นไป มีเนื้อที่ราว ๑,๐๐๐ ไร่

ประวัติชุมชน บ้านศรีเจริญ แยกจากหมู่บ้านห้วยายเชียง หมู่ที่ ๕ ตำบลห้วยายเชียง โดยตั้งชื่อ
หมู่บ้านเพื่อเป็นเกียรติต่อครอบครัว นายหล่อง นางเจริญ เพ็ชรมา ซึ่งเป็นครอบครัว
แรกที่มีการย้ายถิ่นฐานมาอยู่ ณ บริเวณที่ตั้งปัจจุบัน โดยก่อตั้งหมู่บ้าน เมื่อ พ.ศ.
๒๕๒๐ มีนายพ่อย ภูศรีเทศ ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านศรีเจริญเป็นคนแรก ซึ่งได้รับ
รางวัลผู้ใหญ่บ้านแทนทองคำ และต่อมาได้รับคัดเลือกให้เป็นกำนันตำบล
ห้วยายเชียง บ้านศรีเจริญเคยได้รับรางวัลโครงการประกวดหมู่บ้านพัฒนา
ของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย และได้รับรางวัลหมู่บ้านพัฒนาดีเด่น
ระดับเขต ประจำปี พ.ศ.๒๕๒๕ ในบ้านศรีเจริญมีทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข ๑๑
ตัดผ่านชุมชนตามแนว เหนือ-ใต้ มีเนินบ่อทอง ซึ่งเป็นที่ตั้งของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของ
ชุมชนที่ให้การเคารพและเป็นแหล่งยึดเหนี่ยวจิตใจ มีวัด ๑ แห่ง คือวัดพรหมรังสี
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ๑ แห่ง โรงเรียน ๑ แห่ง และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
๑ แห่ง

ประชากรในพื้นที่ มีจำนวนรวมทั้งสิ้น ๒๘๙ ครัวเรือน จำนวนรวม ๘๘๑ ราย โดยราษฎรร้อยละ ๗๕ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เลี้ยงสัตว์ และรับจ้าง พนักงานบริษัทเอกชน ค่าขายรับราชการ ตามลำดับ

สภาพภูมิอากาศ อุณหภูมิต่ำสุดของตำบลห้วยยาบ เชียง ระหว่างเดือนธันวาคม - มกราคม ของทุกปี มีอุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย ๑๕-๑๘ องศาเซลเซียส และอุณหภูมิสูงสุดในช่วงฤดูร้อน ระหว่างเดือนมีนาคม - พฤษภาคม ของทุกปี มีอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย ๓๘-๔๒ องศาเซลเซียส สถิติน้ำฝนตำบลห้วยยาบ เชียง โดยฝนจะเริ่มตกในช่วงเดือนเมษายน - พฤษภาคม และจะมีฝนทิ้งช่วงในช่วงเดือนมิถุนายน - กรกฎาคม และจะกลับมาตกชุกติดต่อกันในช่วงเดือนสิงหาคม - ตุลาคม ของทุกปี โดยในปี พ.ศ.๒๕๖๕ มีปริมาณน้ำฝนสะสม ๑,๔๘๙ มิลลิเมตร

รายได้เฉลี่ย จังหวัดพิษณุโลกมีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน ครัวเรือนละ ๒๐,๙๑๒.๙๗ บาท/ปี/ครัวเรือน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ๒๕๖๔)

ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน

พื้นที่ส่วนใหญ่มีการใช้ที่ดินในการเกษตร เช่น นาข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง พืชไร่ อื่น ๆ และไม้ผล

ลักษณะการถือครองที่ดิน

พื้นที่ส่วนใหญ่ในเขตตำบลห้วยยาบ เชียง มีลักษณะการถือครองที่ดิน แบ่งเป็น ที่ดินกรรมสิทธิ์ เขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก.) เขตนิคมสร้างตนเอง (ทุ่งสาน) และที่ราชพัสดุ

ลักษณะทรัพยากรธรรมชาติ

โครงสร้างทางธรณีวิทยา ส่วนใหญ่เป็นหินชั้น โดยมีอายุระหว่าง ไทรแอสสิก ถึง ครีเตเชียส (๖๕-๒๒๕ ล้านปี) จัดอยู่ในกลุ่มหินชุดโคราช หินที่พบส่วนใหญ่เป็นหินทราย หินทรายแป้ง และหินดินดานสีเทา สีเทาปนน้ำตาล สีน้ำตาลปนแดง สีแดงปนเทา ฯลฯ รวมทั้งพบหินกรวดมน กรวด หินปูน และไมกา แทรกอยู่ในรูปของจุดประหรือเป็นชั้นตัดผ่านหินฐานเหล่านั้น สำหรับลักษณะดินเป็นหน่วยผสม มีความลาดชันมากกว่าร้อยละ ๓๕ ถึงร้อยละ ๔๔.๐๕๕ ของพื้นที่จังหวัด ที่เหลือร้อยละ ๔๕.๒๒๖ เป็นดินที่มีพัฒนาการมากในสองอันดับ คือ อุลติซอลส์ และ อัลฟิซอลส์ ส่วนดินที่เกิดใหม่และค่อนข้างใหม่ พบเพียงเล็กน้อยคือในอันดับเอนติซอลส์ และ อินดิซอลส์ ซึ่งมีเพียงร้อยละ ๙.๗๙๔ ของพื้นที่จังหวัดเท่านั้น

แหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้กับป่าชุมชน

พื้นที่ตำบลห้วยยาบ เชียง อำเภอรพรมพิราม มีแหล่งท่องเที่ยว เช่น วัดห้วยยาบ เชียง วัดหนองมะคัง วัดพรหมรังสี วัดพุทธสถานสันติวัน (วัดยักษ์) ศาลเจ้าพ่อขุนด่าน และ บิ๊กไอซ์ฟาร์มควายไทย

ศาสนา ผู้คนในตำบลทับยายเชียง ส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ
วัฒนธรรม ความเชื่อ

ผู้คนในตำบลทับยายเชียง มีความเชื่อในเรื่องของเจ้าพ่อขุนด่าน ที่คนในตำบลเชื่อว่า
เจ้าพ่อขุนด่าน เป็นทหารเอกของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ชาวบ้านจึงร่วมกัน
ตั้งศาลเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ นอกจากนี้ที่วัดทับยายเชียง โดยพระปลัดประพันธ์
ติกขปญโญ (พระอาจารย์ขวัญ) ถือเป็นพระอาจารย์ชื่อดังด้านสักยันต์บนฝ่ามือ
ด้วยลายเส้นสีแดง ซึ่งหลายคนที่ทราบข่าวต้องให้พระอาจารย์ขวัญทำพิธีสักยันต์
บนข้อมือ หลังมือ เพื่อความเป็นสิริมงคล นอกจากนี้ยังมีคาถา “สีผึ้งเรียกทรัพย์”
และยังสร้างเครื่องรางอีกด้วย โดยมีดารา พิธีกร ชื่อตั้งระดับประเทศถวายตัวเป็น
ลูกศิษย์มากมาย

คำพิกัดขอบเขตพื้นที่ดำเนินการโครงการป่าชุมชน

ตารางที่ ๑ คำพิกัดขอบเขตพื้นที่ดำเนินการโครงการป่าชุมชน

จุดที่	E	N	จุดที่	E	N
๑	๖๓๗๓๕๐	๑๘๙๗๘๕๐	๒๘	๖๓๖๙๗๑	๑๘๙๖๔๓๘
๒	๖๓๗๓๐๒	๑๘๙๗๓๖๑	๒๙	๖๓๖๘๗๒	๑๘๙๖๕๔๙
๓	๖๓๗๓๕๐	๑๘๙๗๐๐๑	๓๐	๖๓๖๘๔๓	๑๘๙๖๖๘๐
๔	๖๓๗๙๗๑	๑๘๙๕๖๕๔	๓๑	๖๓๖๘๒๙	๑๘๙๖๗๓๗
๕	๖๓๗๙๕๗	๑๘๙๕๒๔๕	๓๒	๖๓๖๘๐๗	๑๘๙๖๘๒๑
๖	๖๓๗๕๐๘	๑๘๙๕๑๗๗	๓๓	๖๓๖๗๙๑	๑๘๙๖๙๕๕
๗	๖๓๗๔๘๗	๑๘๙๕๒๔๑	๓๔	๖๓๖๘๐๗	๑๘๙๗๐๒๒
๘	๖๓๗๔๘๒	๑๘๙๕๒๘๑	๓๕	๖๓๖๗๗๔	๑๘๙๗๑๔๔
๙	๖๓๗๔๗๕	๑๘๙๕๓๒๒	๓๖	๖๓๖๗๒๕	๑๘๙๗๒๓๔
๑๐	๖๓๗๕๐๑	๑๘๙๕๓๓๕	๓๗	๖๓๖๖๘๐	๑๘๙๗๓๐๑
๑๑	๖๓๗๔๕๙	๑๘๙๕๔๓๘	๓๘	๖๓๖๖๗๐	๑๘๙๗๓๑๑
๑๒	๖๓๗๓๘๕	๑๘๙๕๔๙๐	๓๙	๖๓๖๖๓๘	๑๘๙๗๔๐๕
๑๓	๖๓๗๓๑๘	๑๘๙๕๖๒๐	๔๐	๖๓๖๕๗๙	๑๘๙๗๔๙๘
๑๔	๖๓๗๒๗๗	๑๘๙๕๗๗๗	๔๑	๖๓๖๕๗๗	๑๘๙๗๕๙๗
๑๕	๖๓๗๑๘๐	๑๘๙๕๙๘๙	๔๒	๖๓๖๖๑๐	๑๘๙๗๕๕๕
๑๖	๖๓๗๑๓๗	๑๘๙๕๙๙๒	๔๓	๖๓๖๖๐๙	๑๘๙๗๕๕๗
๑๗	๖๓๗๑๓๓	๑๘๙๖๐๒๕	๔๔	๖๓๖๕๘๖	๑๘๙๗๖๔๐
๑๘	๖๓๗๑๓๓	๑๘๙๖๐๒๖	๔๕	๖๓๖๕๘๔	๑๘๙๗๖๔๐
๑๙	๖๓๗๑๒๖	๑๘๙๖๐๓๕	๔๖	๖๓๖๕๒๒	๑๘๙๗๗๘๔
๒๐	๖๓๗๑๐๓	๑๘๙๖๐๘๐	๔๗	๖๓๖๕๑๙	๑๘๙๗๗๘๕
๒๑	๖๓๗๐๙๐	๑๘๙๖๑๒๑	๔๘	๖๓๖๔๙๖	๑๘๙๗๗๘๕
๒๒	๖๓๗๐๘๑	๑๘๙๖๑๕๕	๔๙	๖๓๖๔๙๕	๑๘๙๗๗๘๕

ตารางที่ ๑ ค่าพิกัดขอบเขตพื้นที่ดำเนินการโครงการป่าชุมชน (ต่อ)

จุดที่	E	N	จุดที่	E	N
๒๓	๖๓๗๐๘๑	๑๘๙๖๑๕๖	๕๐	๖๓๖๔๘๓	๑๘๙๗๗๙๙
๒๔	๖๓๗๐๓๖	๑๘๙๖๑๗๑	๕๑	๖๓๖๔๘๕	๑๘๙๗๘๐๐
๒๕	๖๓๗๐๓๕	๑๘๙๖๑๗๒	๕๒	๖๓๖๕๓๒	๑๘๙๗๘๔๖
๒๖	๖๓๗๐๔๑	๑๘๙๖๓๒๘	๕๓	๖๓๖๕๓๓	๑๘๙๗๘๔๗
๒๗	๖๓๗๐๓๑	๑๘๙๖๓๕๗	๕๔	๖๓๖๕๓๓	๑๘๙๗๘๔๖

โครงสร้างคณะกรรมการจัดการป่าชุมชน

๑. นายศุภกิจ อ้นสิงห์มา	ประธานป่าชุมชน
๒. นายชูชาติ ตีมัน	รองประธานป่าชุมชน
๓. นางทงศักดิ์ มังกรศรี	เลขานุการ
๔. นายสถาพร พูลประเสริฐ	เหรัญญิก
๕. นายสฐาพร หุ่นฉัตร	ประชาสัมพันธ์
๖. นายสมคิด ทองน้อย	กรรมการ
๗. นายสมยศ ทองน้อย	กรรมการ
๘. นายมะเนตร หุ่นฉัตร	กรรมการ
๙. นายบำรุง ให้แก้ว	กรรมการ
๑๐. นายธงชัย กุลนาตา	กรรมการ
๑๑. นายจรัญ มาท้วม	กรรมการ
๑๒. นางลำพรวน สิงห์กวาง	กรรมการ
๑๓. นายสมาน สิทธิเจริญ	กรรมการ
๑๔. นายจรัญ เพชรมา	กรรมการ
๑๕ นายเซน เอี่ยมภู	กรรมการ
๑๖. นายสมศักดิ์ สอนเชียง	กรรมการ

วัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินงาน

๑. เพื่อเป็นการอนุรักษ์พื้นที่ป่าของหมู่บ้านซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร
๒. เพื่อฟื้นฟูสภาพป่าให้มีความอุดมสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
๓. เพื่อเป็นแหล่งอาหาร สมุนไพร และไม้ใช้สอย
๔. เพื่อสร้างจิตสำนึกให้ราษฎรในชุมชนรักและหวงแหนป่าของตนเอง

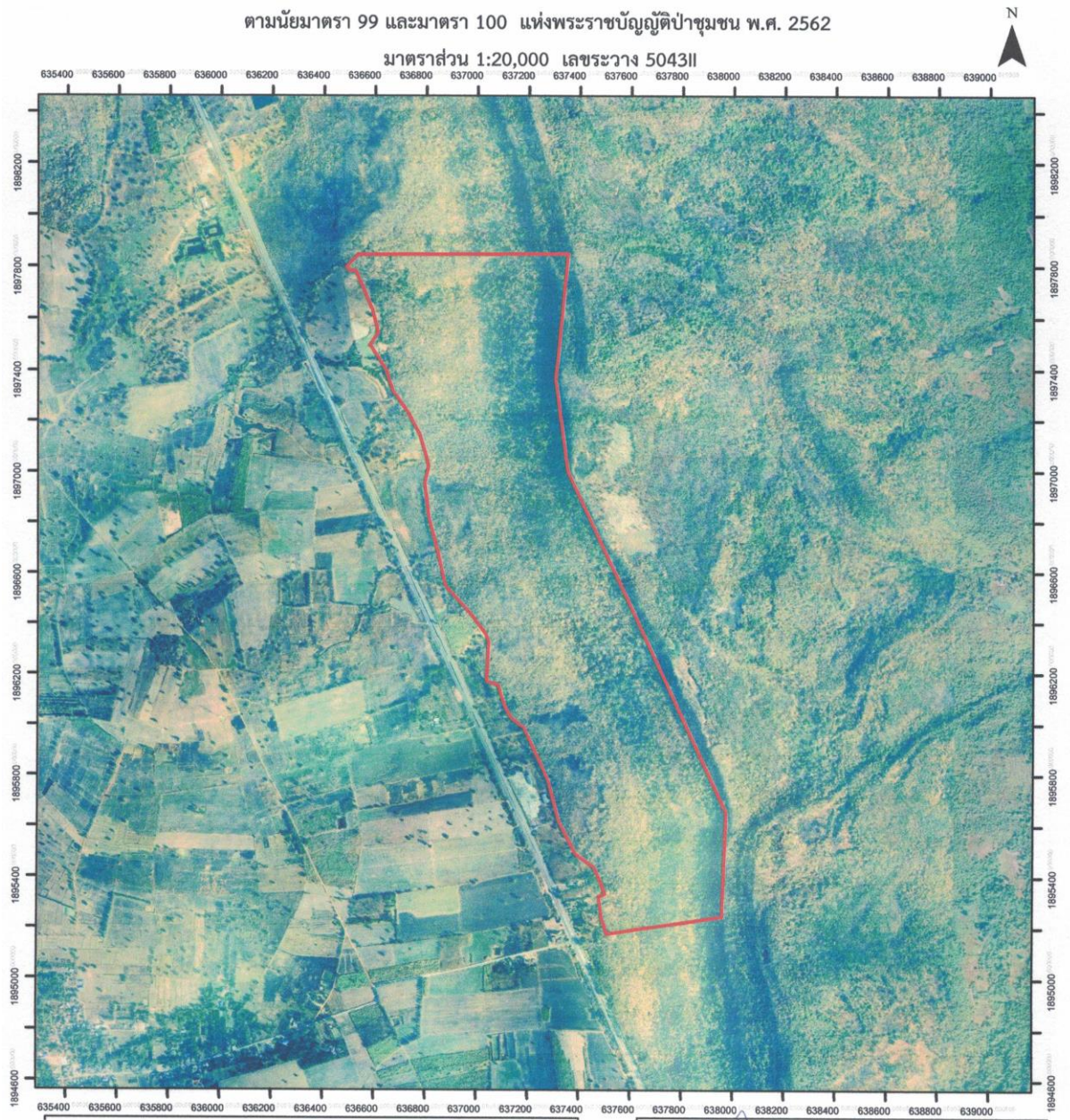
กิจกรรมของป่าชุมชน

๑. ร่วมกันปลูกป่าทุกปี วันสำคัญ เช่น เข้าพรรษา, ๑๒ สิงหาคม, วันป่าชุมชนแห่งชาติ
๒. การมีส่วนร่วมดูแลบำรุงรักษาป่า ใช้ประโยชน์จากป่า
๓. ทำแนวกันไฟ
๔. โครงการบวชป่า ร่วมปลูกป่า ฟื้นฟูป่าพัฒนาป่าชุมชน

๕. พื้นที่ดำเนินการโครงการแปลงสาธิตโครงการธนาคารอาหารชุมชน ปี ๒๕๕๘ จำนวน ๑๕๐ ไร่
ของศูนย์ส่งเสริมวนศาสตร์ชุมชนที่ ๒ (เพชรบูรณ์) สำนักจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้
๖. อนุรักษ์พันธุกรรมพืชสมุนไพรรักษาในป่าชุมชน
๗. อนุรักษ์พันธุกรรมไม้ในป่าชุมชน
๘. กิจกรรม สร้างฝายมีชีวิต

สิ่งที่ได้รับ

- ราษฎรมีแหล่งอาหาร สมุนไพร และแหล่งไม้ใช้สอย ราษฎรมีรายได้จากการเก็บ เห็ด หน่อไม้ ไข่มดแดง รังผึ้ง ไม้ไผ่ในการจักสาน
- มีสัตว์ป่ามาอาศัยในพื้นที่ป่าชุมชนมากขึ้น
- สร้างความสามัคคีในชุมชน ส่งเสริมด้านการอนุรักษ์ป่า ป่าพื้นบ้าน อาหารชุมชน
- มีการเชื่อมโยงเครือข่ายหมู่บ้านด้านการอนุรักษ์ป่า ระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และระดับประเทศ
- มีพืชสมุนไพรท้องถิ่นให้ชุมชนไว้ดูแลตนเอง และเก็บขายเป็นสินค้าของชุมชน
- สามารถพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยใช้ผลผลิตหรือบริการจากป่าชุมชนในการสร้างเศรษฐกิจฐานราก

ภาพที่ ๒ แผนที่โครงการป่าชุมชน

แผนการบริหารจัดการป่าชุมชน

ป่าชุมชนบ้านศรีเจริญ มีการจัดทำแผนการบริหารจัดการป่าชุมชนร่วมกันสมาชิกในชุมชน โดยการจัดประชุมหมู่บ้านและคณะกรรมการเพื่อร่วมกันพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ป่าชุมชน และแนวทางการแก้ไขปัญหา รวมทั้งกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ในการพัฒนาป่าชุมชนร่วมกัน โดยกำหนดพื้นที่ป่าชุมชน เพื่อการอนุรักษ์ไว้ ๖๐% และพื้นที่เพื่อการใช้ประโยชน์ ๔๐%

ตารางที่ ๒ แผนการบริหารจัดการป่าชุมชน

แผนการบริหารจัดการป่าชุมชน	ด้านการอนุรักษ์	ชุมชนเน้นรักษาไว้ซึ่งสภาพตามธรรมชาติของพื้นที่ โดยการงดเว้นซึ่งการกระทำการใด ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ ความหลากหลายทางชีวภาพ และความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ในระยะยาว และการป้องกันซึ่งภัยอันอาจเกิดจากธรรมชาติและภัยจากการกระทำของมนุษย์ โดยมีการลาดตระเวนสร้างแนวป้องกันไฟป่า และจัดชุดลาดตระเวน ฝสานกับการใช้ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณีภูมิปัญญา เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่า
	ด้านการฟื้นฟู	(๑) บริเวณเพื่อการอนุรักษ์ ได้มีแผนการปลูกฟื้นฟูหรือปรับปรุงสภาพพื้นที่ป่าชุมชนหรือพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมเพื่อให้มีสภาพป่าที่สมบูรณ์ขึ้นเพื่อเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น การปลูกต้นไม้ทดแทน การปลูกพืชสมุนไพร ทำการปิดป่าห้ามหาของป่า ตั้งแต่วันที่ ๒๐ กันยายน ของทุกปี (๒) บริเวณเพื่อการใช้ประโยชน์ มีแผนการปลูกฟื้นฟูหรือปรับปรุงสภาพพื้นที่ป่าชุมชนหรือพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมเพื่อให้มีสภาพป่าที่สมบูรณ์ขึ้น กรณีการปลูกฟื้นฟูที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการใช้ประโยชน์จากไม้ โดยดำเนินการปลูกต้นไม้และบำรุงรักษาต้นไม้ในพื้นที่บริเวณเพื่อการใช้ประโยชน์ เป็นประจำอย่างต่อเนื่อง เช่นในวันสำคัญต่าง ๆ
	ด้านการพัฒนา	พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พัฒนาแหล่งสาธิตปลูกไม้พื้นถิ่น พัฒนาศูนย์เรียนรู้เพื่อการศึกษาธรรมชาติในป่าชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ป่าชุมชน ศูนย์การเรียนรู้อนุรักษ์พันธุกรรมพืช พัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก การสร้างศาลาที่พักขนาดเล็ก หรือที่พักจุดลาดตระเวน และจุดชมวิว ทั้งนี้ ต้องไม่ทำให้เกิดความเสียหายและไม่เป็นการทำลายสภาพธรรมชาติเดิมของป่าชุมชน

ตารางที่ ๒ แผนการบริหารจัดการป่าชุมชน (ต่อ)

แผนการบริหารจัดการป่าชุมชน	ด้านการควบคุมดูแล	การกำหนดข้อบังคับป่าชุมชน การประชุมคณะกรรมการป่าชุมชนและประชุมสมาชิกป่าชุมชน ตลอดจนถึงการสร้างเครือข่ายป่าชุมชนเพื่อสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ร่วมวางแผนปฏิบัติการลาดตระเวนป่าประจำปี การวางระบบรับแจ้งเหตุกรณีพบเห็นการกระทำผิดกฎหมายภายในป่าชุมชน ทั้งนี้ให้ปฏิบัติตามข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน
	ด้านการใช้ประโยชน์	ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จัดทำฐานเรียนรู้ ตลอดจนถึงกำหนดพื้นที่ในการเก็บหาของป่า จัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ บริเวณรอบป่าชุมชนเพื่อเอื้อประโยชน์ด้านการศึกษาเรียนรู้ของคนทุกกลุ่มวัย ทั้งมีการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในพื้นที่ป่าชุมชนเพื่อใช้ในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เป็นการสร้างรายได้จากพื้นที่ป่าชุมชน การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในป่าชุมชนเพื่อเก็บหาของป่าต้องเป็นไปอย่างสมดุลและยั่งยืน

แผนปฏิบัติการป่าชุมชน ในบริเวณพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ (๕ ปี)

กระบวนการจัดการป่าชุมชนของบ้านศรีเจริญ คณะกรรมการจัดการป่าชุมชน ได้วางแผนร่วมกันเพื่อให้แผนปฏิบัติการป่าชุมชน ในบริเวณพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ ว่าต้องสอดคล้องกับสถานการณ์เชิงนโยบายของรัฐ ทรัพยากรป่าไม้ที่มีอยู่ แนวคิดของชุมชนและปัญหาที่เผชิญอยู่ นำมากำหนดเป้าหมายในการจัดการป่าชุมชน โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการดำเนินงาน จากนั้นจัดทำแผนการจัดการ โดยมุ่งเป้าหมายเพื่อการใช้สอยพร้อม ๆ กับการอนุรักษ์เพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดและยั่งยืน นอกจากนี้ต้องการทบทวนเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานให้ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ตารางที่ ๓ แผนปฏิบัติการป่าชุมชน ในบริเวณพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ (๕ ปี)

กิจกรรม	ปริมาณงาน	หน่วยนับ	ระยะเวลาดำเนินการ
๑. ด้านการอนุรักษ์			
๑.๑ การลาดตระเวน	๖๒๙-๒-๒๒	ไร่	๕ ปี
๑.๒ การทำแนวกันไฟป่า	๒	กิโลเมตร	๕ ปี
๑.๓ การจัดชุดลาดตระเวน	๒	ชุด	๕ ปี
๑.๔ การใช้ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภูมิปัญญา	๑-๒	ครั้ง	๕ ปี
ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ			
๒. ด้านการฟื้นฟู			
๒.๑ การปลูกต้นไม้ทดแทน การปลูกพืชสมุนไพร	๒,๐๐๐	ต้น	๕ ปี
๒.๒ การเพาะชำกล้าไม้ชุมชน	๑,๐๐๐	ต้น	๕ ปี
๒.๓ การกระทำอื่น ๆ ที่เป็นการฟื้นฟู	๒	ครั้ง	๕ ปี

ตารางที่ ๓ แผนปฏิบัติการป่าชุมชน ในบริเวณพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ (๕ ปี) (ต่อ)

กิจกรรม	ปริมาณงาน	หน่วยนับ	ระยะเวลาดำเนินการ
๓. ด้านการพัฒนา			
๓.๑ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	๕๐	ไร่	๕ ปี
๓.๒ การพัฒนาด้านสาธารณูปโภค	๒	ครั้ง	๕ ปี
๓.๓ การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เพื่อการศึกษา	๑	ครั้ง	๕ ปี
ธรรมชาติและศูนย์ข้อมูลป่าชุมชน			
๓.๔ การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในป่าชุมชน เช่น			
- การจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ	๑	กิโลเมตร	๕ ปี
- การสร้างศาลาที่พัก หรือที่พักจุด	๒	แห่ง	๕ ปี
ลาดตระเวน			
- การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก	๓	แห่ง	๕ ปี
๔. ด้านการควบคุมดูแล			
๔.๑ การกำหนดข้อบังคับป่าชุมชน	๑	ครั้ง	๕ ปี
๔.๒ การประชุมคณะกรรมการป่าชุมชน และ	๔	ครั้ง	๕ ปี
การประชุมสมาชิกป่าชุมชน			
๔.๓ การกำหนดแผนปฏิบัติการประจำปี	๑	ครั้ง	๕ ปี
๕. ด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในป่าชุมชน			
๕.๑ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	๕๐	ไร่	๕ ปี
๕.๒ การพักผ่อนหย่อนใจในป่าชุมชน	๕๐	ไร่	๕ ปี
๕.๓ การเก็บหาของป่า	๖๒๙-๒-๒๒	ไร่	๕ ปี
๕.๔ การใช้ประโยชน์จากไม้			
- เพื่อใช้สอยในครัวเรือนของสมาชิกป่าชุมชนหรือใช้ในกิจกรรมสาธารณะภายในชุมชน	-	-	-
- เพื่อใช้ในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	-	-	-

แผนปฏิบัติการป่าชุมชน ในบริเวณพื้นที่เพื่อการใช้ประโยชน์ (๕ ปี)

กระบวนการจัดการป่าชุมชนของบ้านศรีเจริญ คณะกรรมการจัดการป่าชุมชน ได้วางแผนร่วมกัน เพื่อให้แผนปฏิบัติการป่าชุมชน ในบริเวณพื้นที่เพื่อการใช้ประโยชน์ จากผลผลิตและบริการป่าชุมชน เป็นไปอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยต้องไม่ทำลายความหลากหลายทางชีวภาพ หรือส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในป่าชุมชน และให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข ตามระเบียบที่คณะกรรมการนโยบายกำหนด

ตารางที่ ๔ แผนปฏิบัติการป่าชุมชน ในบริเวณพื้นที่เพื่อการใช้ประโยชน์ (๕ ปี)

กิจกรรม	ปริมาณงาน	หน่วยนับ	ระยะเวลาดำเนินการ
๑. ด้านการอนุรักษ์			
๑.๑ การลาดตระเวน	๔๒๐	ไร่	๕ ปี
๑.๒ การทำแนวกันไฟป่า	๓	กิโลเมตร	๕ ปี
๑.๓ การจัดชุดลาดตระเวน	๒	ชุด	๕ ปี
๑.๔ การใช้ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภูมิปัญญา	๒	ครั้ง	๕ ปี
ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ			
๒. ด้านการฟื้นฟู			
๒.๑ การปลูกต้นไม้ทดแทน การปลูกพืชสมุนไพร	๒,๐๐๐	ต้น	๕ ปี
๒.๒ การเพาะชำกล้าไม้ชุมชน	๑,๐๐๐	ต้น	๕ ปี
๒.๓ การกระทำอื่น ๆ ที่เป็นการฟื้นฟู	๒	ครั้ง	๕ ปี
๓. ด้านการพัฒนา			
๓.๑ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	๕๐	ไร่	๕ ปี
๓.๒ การพัฒนาด้านสาธารณูปโภค	๒	ครั้ง	๕ ปี
๓.๓ การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เพื่อการศึกษา	๑	ครั้ง	๕ ปี
ธรรมชาติและศูนย์ข้อมูลป่าชุมชน			
๓.๔ การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในป่าชุมชน เช่น			
- การจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ	๑	กิโลเมตร	๕ ปี
- การสร้างศาลาที่พัก หรือที่พักจุด	๒	แห่ง	๕ ปี
ลาดตระเวน			
- การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก	๓	แห่ง	๕ ปี

ตารางที่ ๔ แผนปฏิบัติการป่าชุมชน ในบริเวณพื้นที่เพื่อการใช้ประโยชน์ (๕ ปี) (ต่อ)

กิจกรรม	ปริมาณงาน	หน่วยนับ	ระยะเวลาดำเนินการ
๔. ด้านการควบคุมดูแล			
๔.๑ การกำหนดข้อบังคับป่าชุมชน	๑	ครั้ง	๕ ปี
๔.๒ การประชุมคณะกรรมการป่าชุมชน และ การประชุมสมาชิกป่าชุมชน	๔	ครั้ง	๕ ปี
๔.๓ การกำหนดแผนปฏิบัติการประจำปี	๑	ครั้ง	๕ ปี
๕. ด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติใน ป่าชุมชน			
๕.๑ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	๕๐	ไร่	๕ ปี
๕.๒ การพักผ่อนหย่อนใจในป่าชุมชน	๕๐	ไร่	๕ ปี
๕.๓ การเก็บหาของป่า	๔๒๐	ไร่	๕ ปี
๕.๔ การใช้ประโยชน์จากไม้			
- เพื่อใช้สอยในครัวเรือนของสมาชิกป่า ชุมชนหรือใช้ในกิจกรรมสาธารณะภายในชุมชน	๕	ต้น/ ครัวเรือน	๕ ปี
- เพื่อใช้ในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	๓๐	ต้น/กลุ่ม	๕ ปี

ไม้ทรงคุณค่าในป่าชุมชน

“ไม้ทรงคุณค่า” หมายความว่า ไม้หวงห้ามตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ และให้หมายความรวมถึงไม้อื่นใดที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไปตามลักษณะหรือชนิดที่กำหนดในกฎกระทรวง เมื่อกำหนดให้ไม้ที่มีลักษณะหรือชนิดใดเป็นไม้ทรงคุณค่าแล้วคณะกรรมการจัดการป่าชุมชนและสมาชิกป่าชุมชนจะไม่สามารถใช้ประโยชน์จากไม้ทรงคุณค่าที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติได้ ไม่ว่าจะโดยการตัด ฟัน กาน โคน ลิด เลื่อย ผ่า ถาก ทอน ขุด หรือชักลากไม้ที่มีอยู่ในป่าชุมชนหรือนำไม้ดังกล่าวออกจากป่าชุมชนด้วยประการใด ๆ ซึ่งเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๕๐ (๒) แห่งพระราชบัญญัติป่าชุมชนฯ ดังนั้น การกำหนดให้ไม้ที่มีลักษณะหรือชนิดใดเป็นไม้ทรงคุณค่าตามร่างกฎกระทรวงนี้ จึงเป็นไปเพื่อป้องกันมิให้มีการตัด ฟัน กาน โคน ลิด เลื่อย ผ่า ถาก ทอน ขุด หรือชักลากไม้ทรงคุณค่าที่มีอยู่ในป่าชุมชนหรือนำไม้ดังกล่าวออกจากป่าชุมชนด้วยประการใด ๆ เนื่องจากไม้ทรงคุณค่าเป็นไม้ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ และเพื่อรักษาไว้ซึ่งไม้ที่มีคุณค่าต่อชุมชนและต่อประชาชนชาวไทยให้คงอยู่ต่อไป

(๑) ไม้ยืนต้นที่มีขนาดความโตตั้งแต่สองร้อยเซนติเมตรขึ้นไป โดยวัดรอบลำต้นตรงที่ระดับความสูงหนึ่งร้อยสามสิบเซนติเมตรจากพื้นดิน เว้นแต่ต้นไม้ที่ลำต้นมีลักษณะผิดปกติ เช่น เป็นพูพอน ปุ่ม ตา หรือกั้ว คอดตรงที่ระดับความสูงหนึ่งร้อยสามสิบเซนติเมตร ให้วัดโดยรอบ ลำต้นตรงที่ถัดจากที่มีลักษณะผิดปกติขึ้นไปใกล้ขีดที่สุด

(๒) ต้นไม้ที่มีคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ เชิงวัฒนธรรมประเพณี ไม้ตามความเชื่อที่สืบต่อกันมาในท้องถิ่น พันธุ์ไม้ที่หายากหรือใกล้สูญพันธุ์หรือที่มีความสำคัญเชิงนิเวศในป่าชุมชน ทั้งนี้ ตามรายการที่กำหนดไว้ในแผนจัดการป่าชุมชนของป่าชุมชนนั้น

ตารางที่ ๕ ไม้ทรงคุณค่าในป่าชุมชน

รายการไม้ทรงคุณค่า	ขนาดต้นไม้		จุดสังเกต/บริเวณ/พิกัด
	ความโต (ซ.ม.)	ความสูง (เมตร)	
ประดู่	๕๕	๑๒	อยู่ในบริเวณพื้นที่การใช้ประโยชน์ พิกัด X๖๓๗๔๔๕ Y๑๘๙๕๕๕๕
สัก	๕๕	๘	อยู่ในบริเวณพื้นที่การใช้ประโยชน์ พิกัด X๖๓๗๔๕๕๗ Y๑๘๙๕๕๔๕๓

ข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน

คณะกรรมการจัดการป่าชุมชนบ้านศรีเจริญ ได้มีวางข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน เพื่อเป็นไปโดยประโยชน์เพื่อรักษาสภาพป่า โดยมุ่งหมายดูแลพื้นที่ให้มีระบบนิเวศที่สมบูรณ์ และดำรงไว้ซึ่งความหลากหลายของพันธุ์ไม้และพันธุ์สัตว์ป่า ทั้งนี้ต้องไม่ขัดกับหลักกฎหมาย หรือระเบียบอื่นที่เกี่ยวข้อง

ตารางที่ ๖ ข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน

ข้อบังคับ	พื้นที่ใช้บังคับ
๑. ห้ามทำความเสียหายแก่หลักเขตหรือเคลื่อนย้ายหลักเขต	พื้นที่ป่าชุมชนทั้งหมด
๒. ห้ามมิให้ล้มต้นไม้ หรือกระทำการใด ๆ ที่ทำให้ต้นไม้ ไม่สามารถเติบโตได้ต่อไป	พื้นที่ป่าชุมชนทั้งหมด
๓. ห้ามจุดไฟในพื้นที่ป่าหรือกระทำการใด ๆ ที่อาจก่อให้เกิดไฟป่า	พื้นที่ป่าชุมชนทั้งหมด
๔. ห้ามมิให้รถยนต์ตั้งแต่หกล้อขึ้นไปเข้าไปในพื้นที่ป่าชุมชน	พื้นที่ป่าชุมชนทั้งหมด
๕. ห้ามนำพืชหรือพันธุ์ไม้ต่างถิ่นเข้ามาปลูกในพื้นที่ป่าชุมชน เว้นแต่เป็นพืชหรือพันธุ์ไม้ที่ระบุไว้ในแผนจัดการป่าชุมชน	พื้นที่ป่าชุมชนทั้งหมด
๖. ห้ามมิให้ก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างใดในพื้นที่ป่าชุมชน เว้นแต่เป็นการก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการจัดการป่าชุมชน ในการดูแลรักษาป่าชุมชน บำรุง และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพในป่าชุมชน และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ป่าชุมชน เช่น การสร้างหอดูไฟฟ้า ฝ่ายชะลอน้ำ ที่พักลาดตระเวน หรือ ศาลาการเรียนรู้ โดยสิ่งปลูกสร้างดังกล่าว ต้องมีลักษณะกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ไม่เป็นการทำลายสภาพธรรมชาติเดิม และได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากคณะกรรมการจัดการป่าชุมชนประจำจังหวัด แล้ว	พื้นที่ป่าชุมชนทั้งหมด
๗. การเข้าป่าเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ หรือเพื่อศึกษาธรรมชาติ ให้กระทำได้ระหว่างเวลา ๐๘.๐๐ น. ถึง ๑๖.๐๐ น.	พื้นที่ป่าชุมชนทั้งหมด
๘. เมื่อพบเห็นการกระทำผิดกฎหมายว่าด้วยป่าชุมชน ให้แจ้งคณะกรรมการป่าชุมชนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่	พื้นที่ป่าชุมชนทั้งหมด

ตารางที่ ๖ ข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน

ข้อบังคับ	พื้นที่ใช้บังคับ
<p>๙. การเก็บของป่า ให้เก็บได้ในระหว่างช่วงเวลาและปริมาณที่กำหนด ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - หน่อไม้ สามารถเก็บหาได้ในช่วงเดือนมิถุนายน-กรกฎาคม ในปริมาณไม่เกิน ๑๐ กก./คน - น้ำผึ้ง สามารถเก็บหาได้ในช่วงเดือนมีนาคม-เมษายน - ไม้ไผ่ สามารถเก็บหาได้ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม ในปริมาณไม่เกิน ๒๐ ลำ/คน - เห็ดโคน และเห็ดอื่น ๆ สามารถเก็บหาได้ในช่วงเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน - ไข่มดแดง สามารถเก็บหาได้ในช่วงเดือนมีนาคม-เมษายน 	พื้นที่ป่าชุมชนทั้งหมด

ศักยภาพของป่าชุมชน

พื้นที่ป่าชุมชนบ้านศรีเจริญมีศักยภาพ ในการเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารอันส่งผลต่อการประกอบอาชีพทางการเกษตร การอุปโภค และการบริโภคในครัวเรือน การเป็นแหล่งป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านไฟป่า ที่คุกคามสุขภาพและทรัพยากรของชุมชน การช่วยบรรเทาการกัดเซาะและพังทลายของหน้าดินโดยเฉพาะในบริเวณที่เป็นภูเขาสูงชัน และการสร้างความร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมจัดการป่าไม้อันเป็นการทำงานเพื่อส่วนรวม อันส่งผลต่อความรักสามัคคีที่สามารถส่งผลต่อการดำเนินกิจกรรมอื่น ๆ ร่วมกัน ในชุมชน ทั้งในด้านศาสนาหรือความเชื่อ การประกอบอาชีพ การรวมกลุ่มกันเป็นวิสาหกิจชุมชน กับทั้งส่งผลต่อการพัฒนาอาชีพตามศักยภาพของชุมชนตามมา การใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การเป็นแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติและแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ ดังตารางที่ ๘

ตารางที่ ๗ ศักยภาพของป่าชุมชน

ด้านการใช้ประโยชน์	ลักษณะเด่นของพื้นที่
แหล่งต้นน้ำลำธาร	เป็นพื้นที่ที่มีการอนุรักษ์ร่วมกันของคนในชุมชนมากกว่า ๑๐ ปี สภาพเป็นป่าเบญจพรรณผสมเต็งรัง ต้นไม้มีขนาดใหญ่ มีไม้มีค่าหลากหลายชนิด เป็นป่าที่มีสภาพความอุดมสมบูรณ์สูง มีการสร้างฝายชะลอน้ำเพิ่มเพิ่มความชุ่มชื้นแก่ผืนป่ากระจายทั่วพื้นที่
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์	ภายในป่าชุมชนมีเส้นทางศึกษาธรรมชาติ และฐานการเรียนรู้ ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าชุมชน สภาพพื้นที่ที่มีความสวยงามตามธรรมชาติ สภาพทางเดินร่มรื่นมีอากาศสดชื่น มีเนินเขาเล็กน้อย สลับไปมา มีแหล่งน้ำมีภูมิทัศน์สวยงามโดยเฉพาะในฤดูฝน และมีการแบ่งพื้นที่การใช้ประโยชน์อย่างชัดเจน เช่น พื้นที่อนุรักษ์ และพื้นที่การใช้ประโยชน์ พื้นที่แปลงสมุนไพร เป็นต้น

ส่วนที่ ๒ ข้อมูลผลผลิต ผลิตภัณฑ์ หรือบริการที่สร้างรายได้

วิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง

กลุ่มวิสาหกิจปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง เกิดจากการรวมตัวของคนในหมู่บ้านทับยายเชียง หมู่ที่ ๒ ตำบลทับยายเชียง อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก และหมู่บ้านใกล้เคียง นำโดย นายทองศักดิ์ มังกรศรี เป็นผู้ริเริ่มรวมกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ให้มาทำการเกษตรวิถีธรรมชาติ เนื่องจากพบว่าคนในชุมชนเป็นจำนวนมากเกิดปัญหาสุขภาพที่เกิดจากผลกระทบจากการใช้สารเคมีในการทำการเกษตรเชิงเดี่ยว จึงเริ่มต้นจากการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อหาทางออกในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและหาแนวทางการพัฒนาเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับคนในชุมชนด้วยการเกษตรวิถีธรรมชาติ โดยเฉพาะการปลูกพืชสมุนไพร โดยมีเป้าหมายในการส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง สร้างเศรษฐกิจชุมชนตามแนวทางพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนด้วยการปลูกและแปรรูปสมุนไพรไทยด้วยวิถีธรรมชาติ

วิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง เห็นความสำคัญของพืชสมุนไพรซึ่งเป็นความต้องการของการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก ทั้งสมุนไพรสด สมุนไพรแห้งและผลิตภัณฑ์แปรรูปเพื่อประโยชน์ในการดูแลสุขภาพ การบำบัด การรักษา จึงดำเนินการผลิตและแปรรูปสมุนไพรตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practices: GAP) เป็นเบื้องต้น เริ่มต้นเมื่อปี ๒๕๕๙ ได้เชิญชวนชาวชุมชนในพื้นที่ที่ตำบลทับยายเชียง รวมกลุ่มกันเพื่อปลูกพืชสมุนไพร โดยมีกระบวนการและข้อตกลง คือ ให้ยืมพันธุ์พล ขมิ้นชัน ขมิ้นอ้อย ไปปลูกในพื้นที่ว่างของแต่ละครัวเรือน เมื่อเก็บเกี่ยวแล้วต้องนำผลผลิตที่ได้คืนให้กับกลุ่มในอัตรา ๑.๕ เท่าของจำนวนที่รับไปปลูก ผลผลิตที่เหลือกลุ่มจะรับซื้อคืนทั้งหมด ปรากฏว่าชาวชุมชนได้ผลผลิตได้ไม่น้อยกว่า ๑๐ เท่าโดยน้ำหนักของพันธุ์ที่รับไป ช่วยให้สมาชิกกลุ่มเพิ่มรายได้อย่างพึงพอใจ ปลายปี ๒๕๖๐ ได้จัดจัดตั้งเป็น “วิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง” เนื่องจากจะต้องจำหน่ายผลผลิตสมุนไพรและผลิตภัณฑ์อื่นให้กับ “งานการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก” ของโรงพยาบาลพรหมพิราม รวมทั้งจำหน่ายสมุนไพรและผลิตภัณฑ์ให้กับองค์กรและหน่วยงานราชการอื่นอีกหลายแห่ง เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล ผู้ซื้อต่างจังหวัดและต่างประเทศ ปัจจุบันวิสาหกิจชุมชนมีสมาชิกและเครือข่ายในหลายตำบล รวมกว่า ๑๕๐ คน ดังข้อมูลในตารางที่ ๘

ตารางที่ ๘ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ลำดับที่	ที่ตั้ง	จำนวนสมาชิก (ราย)
๑	บ้านไทรงาม ตำบลทับยายเชียง อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	๓
๒	บ้านศรีเจริญ ตำบลทับยายเชียง อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	๗
๓	บ้านไร่ ตำบลทับยายเชียง อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	๒
๔	บ้านหนองมะคัง ตำบลทับยายเชียง อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	๑๐
๕	บ้านทับยายเชียง ตำบลทับยายเชียง อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	๑๐
๖	บ้านเขาน้ำสุต ตำบลทับยายเชียง อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	๕
๗	บ้านคลองตาล ตำบลหนองแรม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	๖

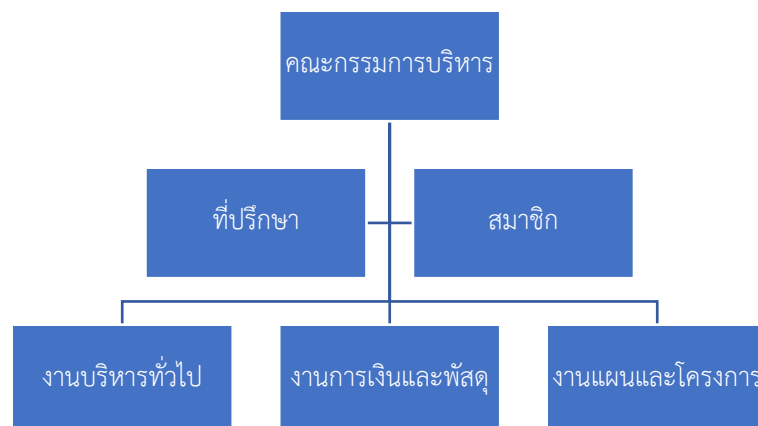
ตารางที่ ๘ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (ต่อ)

ลำดับที่	ที่ตั้ง	จำนวนสมาชิก (ราย)
๘	บ้านคลองมะแพลบ ตำบลศรีภิรมย์ อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	๕
๙	บ้านโคกสมอ ตำบลดงประคำ อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	๕
๑๐	บ้านคลองตก ตำบลดงประคำ อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	๒
๑๑	บ้านท้องโพลง ตำบลดงประคำ อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	๑
๑๒	บ้านฟากบึง ตำบลดงประคำ อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	๕
๑๓	บ้านคลองอ้ายกาย ตำบลดงประคำ อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	๑๐
๑๔	บ้านท่าช้าง ตำบลท่าช้าง อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	๑๐
๑๕	บ้านวังมะสะ ตำบลท่าช้าง อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	๑๐
๑๖	บ้านพรหมพิราม ตำบลพรหมพิราม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	๘
๑๗	บ้านดง ตำบลบ้านดง อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก	๒๐
๑๘	บ้านพันชาลี ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	๒๐
๑๙	บ้านวัดจันทร์ตะวันตก ตำบลวัดจันทร์ อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	๒๐

การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย แผนประกอบการ แผนธุรกิจ ระเบียบ ข้อบังคับ โดยยึดหลักการ “ชัดเจน โปร่งใส ตรวจสอบได้” จึงทำให้มีความเจริญก้าวหน้า มีรายได้เพิ่มสูงขึ้น อย่างต่อเนื่อง มีผลงานเป็นรูปธรรม มีการบริหารจัดการงานเอกสาร งานบัญชี ภาพถ่ายและวิดีโอที่ดี และจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการกิจของวิสาหกิจชุมชนเพื่อพัฒนาความรู้และศักยภาพให้บรรลุเป้าหมายอย่างเชื่อมั่น มั่นคงและยั่งยืน อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

โรงพยาบาลพรหมพิราม โรงพยาบาลโรงพยาบาลบางกระทุ่ม และวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก เป็น ๓ องค์กร ที่มีความประสงค์จะให้วิสาหกิจชุมชนผลิตและจำหน่ายให้ เพื่อใช้งาน การแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก ดังรายชื่อพืชสมุนไพรที่ต่อท้ายนี้ วิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรห้วยยายเชียง แบ่งงานออกเป็น ๗ งานดังนี้

๑. งานบริหารจัดการองค์กร

แผนภาพที่ ๑ โครงสร้างงานบริหารจัดการองค์กร

คณะกรรมการบริหารวิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรห้วยยางเชียง (ชุดที่ ๔)

๑. นายทองศักดิ์ มังกรศรี	ประธาน
๒. นายเอกกฤษ จันทร์โต	รองประธาน
๓. นางสาวสมปอง อิศราภิบาล	เหรัญญิก
๔. นายสมิทธิ มังกรศรี	เลขานุการ
๕. นางสาวปรีญา ภูสุวรรณ	บริการ
๖. นายแหวน วิชญ์ปราชน์	ประชาสัมพันธ์
๗. นางจรินทร์ชาติ	กรรมการ
๘. นายไพศานต์ จันทร์ศรีเจริญ	กรรมการ
๙. นางสาวแฉล้ม ยอดสุวรรณ	กรรมการ
๑๐. นายพงษ์ศักดิ์ ดอนชมไพร	กรรมการ

๒. งานผลิตและพัฒนามาตรฐานผลผลิต

๒.๑ งานผลิตพืชสมุนไพร

๒.๑.๑ พืชสมุนไพรที่สมาชิกผลิตได้เอง หมายถึง ชนิดพืชสมุนไพรที่ปลูกในพื้นที่ของสมาชิกอยู่ก่อนหรือลงทะเบียนปลูกตามข้อตกลงกับวิสาหกิจชุมชน เช่น กะทือ กล้วยน้ำว่าขมื่นชัน ข่า ตะไคร้ เป็นต้น

๒.๑.๒ พืชสมุนไพรที่ต้องจัดหาจากแหล่งพื้นถิ่น หมายถึง พืชสมุนไพรที่ไม่สามารถจะปลูกได้ หรือปลูกแล้วไม่ได้ผลผลิต เช่น ขิง ไพล ขมื่นชัน เป็นต้น

๒.๑.๓ พืชสมุนไพรที่จัดหาจากแหล่งจำหน่าย หมายถึง พืชสมุนไพรที่ยังได้อยู่ในแผนการปลูก หรือปลูกไม่ได้ผล หรือไม่มีปริมาณเพียงพอในการกำหนดแผนปลูก เช่น พลับพลึง มะขาม ส้มป่อย หม่อน เป็นต้น

๒.๑.๔ พืชสมุนไพรเพื่อการศึกษาและวิจัย หมายถึง พืชสมุนไพรที่ต้องการใช้งานศึกษาและวิจัยร่วมกับคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร หรือองค์กรอื่น

๒.๒ งานพัฒนามาตรฐานพืชสมุนไพร

ด้วยวิสาหกิจชุมชนมีความต้องการผลิตพืชสมุนไพรให้มีมาตรฐาน จึงได้ดำเนินการพัฒนามาตรฐานพืชสมุนไพร คือ

๑. มาตรฐานเกษตรดีที่เหมาะสม Good Agriculture Practice (GAP)

๒. มาตรฐานพืชอินทรีย์ Organic Thailand กรมวิชาการเกษตร

๓. งานแปรรูปและพัฒนาผลิตภัณฑ์

๓.๑ งานแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่ผลิตอย่างต่อเนื่อง

๓.๑.๑ ลูกประคบสมุนไพรแบบสด ผลิตส่งให้กับโรงพยาบาลพรหมพิราม และจำหน่ายทั่วไป

๓.๑.๒ ลูกประคบสมุนไพรแบบแห้ง ผลิตส่งให้กับโรงพยาบาลพรหมพิราม และจำหน่ายทั่วไป

๓.๑.๓ สมุนไพรขิงขมิ้นรอบ ผลิตเพื่อจำหน่ายทั่วไป และอยู่ระหว่างการศึกษาและพัฒนาตามโครงการ U๒T ของคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ซึ่งจะดำเนินการขอรับรองมาตรฐานต่อไป

๓.๑.๔ น้ำยอเพื่อสุขภาพ ผลิตเพื่อจำหน่ายทั่วไป และอยู่ระหว่างการศึกษาและพัฒนาตามโครงการ U๒T ของคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ซึ่งจะดำเนินการขอรับรองมาตรฐานต่อไป

๓.๑.๕ ผลิตภัณฑ์อื่น เช่น ถูหอมสมุนไพร, สมุนไพรสุดดม กลี้อขัดผิวคาร์บอน, น้ำมันไพลฯ ผลิตเป็นครั้งคราวเพื่อใช้จำหน่ายในคราวที่ออกงานแสดงสินค้าร่วมกับองค์กรต่าง ๆ และอยู่ในระหว่างพิจารณาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่ผลิตเป็นประจำต่อไป

๓.๒ งานพัฒนาผลิตภัณฑ์ ปี ๒๕๖๕

ได้เสนอขอรับการสนับสนุนอาคารแปรรูปมาตรฐาน โรงอบแห้งพลังแสงอาทิตย์ และวัสดุอุปกรณ์ประกอบงานแปรรูป ตามโครงการเมืองสมุนไพร ๑๔ จังหวัด

๔. งานการตลาดและพัฒนาธุรกิจ

๔.๑ ตลาดเป้าหมาย

๑. โรงพยาบาลที่ประกอบกิจการด้านการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก
๒. สถานประกอบการด้านสุขภาพและความงาม
๓. ตลาดออนไลน์
๔. ตลาดชุมชน
๕. งานแสดงสินค้า งานมหกรรม
๖. งานพิธีกรรมต่างๆ
๗. ส่วนราชการ
๘. ผู้บริโภคทั่วไป

๔.๒ กลยุทธ์การเข้าสู่ตลาดและการเติบโต

๑. การดูแลสุขภาพด้วยสมุนไพรเป็นที่ยอมรับกันมานานและปัจจุบันได้เป็นที่ยอมรับกันมากขึ้นอย่างรวดเร็ว

๒. วัตถุดิบและผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP/GCP/GACP จึงเป็นหลักประกันด้านความปลอดภัยต่อสุขภาพและความเชื่อมั่นในการนำไปใช้มากกว่า

๓. การนำการท่องเที่ยวเข้ามาเชื่อมโยงกับเรื่องสุขภาพ จึงเป็นการสานประโยชน์
๔. การโฆษณาและการส่งเสริมการขาย
๕. ให้ความรู้ ความเข้าใจ การดูแลบำบัดรักษาสุขภาพด้วยสมุนไพรและผลิตภัณฑ์

๖. ประชาสัมพันธ์ สรรพคุณ ความพิเศษในกระบวนการผลิตและผลลัพธ์จากการใช้
๗. การรับรองมาตรฐาน
๘. ผลการวิจัย
๙. การจัดเก็บและบันทึก การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปเป็นฐานข้อมูลการปลูกและการแปรรูป

๔.๓ ลักษณะเด่นของสินค้าและบริการ

๑. เป็นพืชสมุนไพรที่ได้มาตรฐาน GAP ที่ได้การรับรองจากหน่วยงานและองค์กรที่เชื่อถือได้

๒. ผลิตภัณฑ์แปรรูป ลูกประคบสมุนไพรพุทธรักษา ได้ผ่านการสวดมนต์ภาวนาในขั้นตอนการแปรรูป คือ สวดบทพุทธรักษาระหว่างการปรุงส่วนผสมสมุนไพร และประพรมน้ำพระพุทธมนต์โดยพระอาจารย์ขวัญ (ประพันธ์ ดิถีปัญญา) พระเกจิอาจารย์ของวัดทับยายเชียง จึงเชื่อว่ามีคุณศักดิ์สิทธิ์ตามหลักความเชื่อ

๓. ผลิตภัณฑ์ถุงหอมคาร์บอน นอกจากมีส่วนผสมสมุนไพรแล้ว ได้ใช้ถ่านที่คาร์บอนผสมด้วย ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นส่วนประกอบที่ช่วยสร้างประจุลบให้กับร่างกาย (ประจุลบ Anion เป็นไฟฟ้าสถิตที่แตกตัวจากอะตอมของโมเลกุลที่เป็นอนุภาคเล็กที่สุดของสสารต่าง ๆ สามารถที่จะเปลี่ยนอนุภาคอิสระให้กลายเป็น Oxygen ได้โดยการเข้าไปจับอนุภาคนั้น ๆ ซึ่งหากเกิดปฏิกิริยาเช่นนี้ในร่างกายของเรา จะทำให้ Oxygen ภายในร่างกายเพิ่มขึ้น ส่งผลให้สมองปลอดโปร่งขึ้น ระบบการไหลเวียนโลหิตดีขึ้น อันจะทำให้ร่างกายสามารถขับสารตกค้างต่าง ๆ ออกไปได้ง่ายขึ้นร่างกายของเราจึงมีสุขภาพดี)

๔. ผลิตภัณฑ์ได้ผ่านกระบวนการผลิตที่มีคุณภาพ และดำเนินการให้มีการรับรองและยอมรับจากผู้บริโภคอย่างต่อเนื่อง

๕. งานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

วิสาหกิจชุมชนได้รับการพิจารณาให้เป็นศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ปี ๒๕๖๔ ต่อจากจุดเรียนรู้การผลิตและแปรรูปสมุนไพร ปี ๒๕๖๒-๒๕๖๓

๖. งานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและสุขภาพ

วิสาหกิจชุมชนได้รับการพิจารณาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในปี ๒๕๖๔ จึงได้พิจารณาต่อยอดเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านสุขภาพด้วย เพื่อให้สอดคล้องกับกิจการของวิสาหกิจชุมชนฯ ประกอบด้วย

- จัดตั้งคลินิกชุมชน
- คัดเลือกสมาชิกที่สนใจการแพทย์แผนไทยเข้าอบรมหลักสูตรวิชาชีพนวดไทยเพื่อสุขภาพ

๑๕๐ ชั่วโมง

- กำหนดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวและบริการ
- เรียนรู้การผลิตและการแปรรูปสมุนไพร
- แหล่งเรียนรู้อาหารปลอดภัย
- เรียนรู้และปฏิบัติการดูแลสุขภาพ การบำบัดด้วยผลิตภัณฑ์สมุนไพร และสามารถปฏิบัติ

ในการดูแลตนเอง เช่น การประคบ การอบฯ

- สถานที่ท่องเที่ยว
- สถานที่พักรับรองนักท่องเที่ยวและสถานที่จัดประชุมสัมมนา

๗. งานโครงการพิเศษ

เนื่องด้วยวิสาหกิจชุมชนได้รับการสนับสนุนจากองค์กรและภาคส่วนต่าง ๆ มากมาย เพื่อให้การดำเนินการสนองวัตถุประสงค์ของผู้ให้การสนับสนุนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ จึงดำเนินงานและโครงการดังนี้

- แผนผลิตภัณฑ์สุขภาพทางการแพทย์ร่วมกับเครือข่าย
- ธนาคารพันธุ์พืชพิษณุโลกตามบันทึกความร่วมมือร่วมกับ ๘ องค์กร
- แผนงานร่วมกับนิคมสร้างตนเองทุ่งसान
- แผนงานจัดหาและผลิตพืชสมุนไพรในป่าชุมชน
- แผนงานร่วมกับ ๖.ก.ส.ฝนล. ๖.ก.ส.จังหวัด และสาขาพรหมพิราม ตามโครงการเกษตร

อินทรีย์ ๔๕๙

- แผนงานแหล่งเรียนรู้พืชขอแกนิตร่วมกับเกษตรจังหวัดพิษณุโลก
- แผนงานร่วมกับสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) โครงการ SME

ปั้งตั้งได้คืน

- แผนงานร่วมกับสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สป.อว.) โครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน ที่ปรึกษา : ผศ.ดร.ตติยา เทพพิทักษ์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

- แผนงานร่วมกับ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.)
- แผนงานร่วมกับเกษตรและสหกรณ์พิษณุโลก โครงการยกระดับและส่งเสริมการ

นำมาตรฐาน GMP ไปใช้ในสถานประกอบการ

- แผนงานร่วมกับสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน) BEDO ๔

โครงการ

- แผนงานร่วมกับสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล depa (Digital Economy Promotion

Agency)

การเพาะปลูกและแปรรูปสมุนไพร

การปลูกพืชสมุนไพรมีความจำเป็นมาก เพราะการใช้สมุนไพรในอดีตเป็นการเก็บจากธรรมชาติ แต่ไม่มีการปลูกทดแทนจึงทำให้จำนวนสมุนไพรลดลงขณะนี้พืชสมุนไพรได้รับความสนใจในฐานะ ที่เป็นยารักษาโรคเพิ่มขึ้น จึงจำเป็นต้องมีแหล่งสมุนไพรมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาสมุนไพรคือเป็นแหล่งตัวอย่างแหล่งขยายพันธุ์ และแหล่งวัตถุดิบเพื่อใช้เป็นยา

การเพาะปลูกสมุนไพรให้มีคุณภาพมาตรฐานแน่นอน ควรมีหลักเกณฑ์วิธีการที่ดีในการเพาะปลูก (Good Agrotechnological Practices, GAP) มีปัจจัยที่ต้องคำนึงคือ

๑. รายละเอียดทั่วไปของพืช เช่น วงศ์พืช ส่วนที่ใช้ และประโยชน์หรืออื่น ๆ
๒. ลักษณะเฉพาะของพืช
๓. สภาพของดินและภูมิอากาศที่เหมาะสม
๔. การเตรียมพื้นที่และการแปรพันธุ์
๕. การให้ปุ๋ย การให้น้ำ และการบำรุงรักษา
๖. โรคพืชและศัตรูของพืช
๗. การเก็บเกี่ยวและผลผลิต

เพื่อให้สมุนไพรคงสภาพที่ดีไม่สูญเสียสาระสำคัญหลังการเก็บเกี่ยวปลอดภัยในการใช้เราควรคำนึงถึงขั้นตอนต่าง ๆ หลังการเก็บเกี่ยวดังนี้คือ

๑. การคัดเลือกสิ่งปนเปื้อน สมุนไพรที่เป็นส่วนของพืชที่อยู่ใต้ดิน จะมีสิ่งปนเปื้อนมากกว่าส่วนของพืชที่เหนือดิน เช่นมีดิน ทราย หรือส่วนของพืชอื่นปะปนมาด้วย ควรคัดเลือกสิ่งเหล่านี้ออกให้หมดก่อนนำไปทำความสะอาด สิ่งปนเปื้อนที่ทำให้สมุนไพรมีคุณภาพต่ำ อาจเกิดจากสาเหตุต่าง ๆ กัน เช่น สมุนไพรต่างชนิดกัน แต่นำมาจำหน่ายแทนกันทั้งที่มีสรรพคุณทางยาต่างกัน โดยที่สมุนไพรต่างชนิดกันนั้นมีลักษณะภายนอกคล้ายกัน หรือมีชื่อเรียกคล้ายกัน

๒. การทำความสะอาดสมุนไพร สมุนไพรส่วนใหญ่ต้องทำความสะอาดหลังเก็บเกี่ยวทันที และทำให้แห้งโดยเร็วที่สุด เพื่อป้องกันการทำลายของเชื้อจุลินทรีย์และแมลงศัตรูพืชของสมุนไพร แต่บางชนิดไม่สามารถทำความสะอาดด้วยน้ำ เช่น จำพวกดอกซึ่งหลุดร่วงได้ง่ายหรือส่วนที่เป็นผลหรือเมล็ด

๓. การลดขนาดสมุนไพร สมุนไพรที่มีขนาดใหญ่ หรือหนาหรือมีเนื้อแข็งต้องตัดให้เล็กหรือบางลง เพื่อให้สมุนไพรแห้งง่ายและสะดวกในการเก็บรักษา เช่น จำพวกรากหรือลำต้นใต้ดิน เปลือกไม้เนื้อไม้หรือผล ควรหั่นหรือฝานเป็นชิ้นบาง ๆ ก่อนทำให้แห้ง กรณีที่ต้องเตรียมสมุนไพรเป็นผง อาจหั่นเป็นชิ้นความหนาประมาณ ๔ มิลลิเมตร กว้างและยาวประมาณ ๑๕ มิลลิเมตร เพื่อสะดวกในการบดเป็นผง

๔. การทำให้แห้ง การอบสมุนไพรมีข้อควรปฏิบัติ ดังนี้ คือ

- ควรเกลี่ยสมุนไพรให้แผ่บาง ๆ บนภาชนะถ้าซ้อนทับกันหนาทำให้เกิดความร้อนสมุนไพรมีสีดำ คุณภาพลดลง
- ดอกควรทำให้แห้งเร็วที่สุด เพื่อถนอมสีของดอกให้เหมือนเดิมถ้าเป็นดอกที่มีกลิ่นหอม ควรผึ่งในที่ร่มที่มีอากาศถ่ายเทได้ดี หรือตามแดดช่วงสั้นเพื่อป้องกันการเกิดเชื้อรา ดอกบางชนิดอาจมีครวมกันแฉวนตากไว้บนราว

- ใบอาจทำให้แห้งวิธีเดียวกับดอก ใบที่อุ้มน้ำไว้มากอาจเพิ่มความร้อนในการอบแห้งให้สูงกว่าปกติ
- ทั้งต้นของพืชล้มลุก ถ้าไม่อุ้มน้ำไว้มากอาจผูกมัดรวมเป็นกำ แล้วตากแห้ง
- รากและลำต้นใต้ดิน เวลาตากหรืออบแห้งในตู้ควรมั่นกลับสมุนไพรบ่อย ๆ เพื่อป้องกันเชื้อรา

๕. การบดร้อนสมุนไพร สมุนไพรที่ต้องบดเป็นผงละเอียด ควรอยู่ในสภาพแห้งกรอบจึงจะบดได้ดีอาจทดสอบความกรอบได้ง่าย ๆ โดยลองหักสมุนไพรว่าหักได้ง่ายหรือไม่ หรือลองป่นด้วยมือว่าเป็นผงได้ง่ายหรือไม่ สมุนไพรก่อนบดควรมีความชื้นไม่เกินร้อยละ ๕

๖. การเก็บบรรจุสมุนไพร หลังจากสมุนไพรแห้งสนิทแล้ว ต้องเก็บในถุงหรือภาชนะที่สะอาด แยกเก็บสมุนไพรแต่ละชนิดให้เป็นสัดส่วนถ้าเป็นสมุนไพรที่ขึ้นง่าย ต้องหมั่นนำออกผึ่งแดดหรืออบแห้งอยู่เสมอทุก ๒-๓ เดือน

ยาจากสมุนไพรที่ชุมชนมีศักยภาพ และสามารถผลิตได้ในปัจจุบัน สามารถจำแนก ตามลักษณะการผลิตเป็น ๓ ประเภท คือ

๑. ยาสมุนไพร หมายถึง ชิ้นส่วนของพืช สัตว์ หรือแร่ธาตุ ที่นำมาใช้เป็นยา ที่ยังไม่ได้ผสมปรุง หรือแปรรูป เช่น สมุนไพรอบแห้ง หรือสมุนไพรบดหยาบที่ยังคงเป็น สภาพเดิม

๒. ยาจากสมุนไพรสูตร (ตัวยา) เดี่ยว หมายถึง ยาที่ผลิตจากสมุนไพรเพียง ๑ ชนิด ที่นำมาแปรรูปทำเป็นยาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ยาเม็ด ยาลูกกลอน ยาผง ยาขง ยาแคปซูล ยาน้ำมัน ยาขี้ผึ้ง ยาครีม เป็นต้น

๓. ยาจากสมุนไพรสูตร (ตำรับ) ผสม หมายถึง ยาที่ผลิตจากสมุนไพรมากกว่า ๑ ชนิดขึ้นไป นำมาผสมรวมกันและแปรรูปทำเป็นยาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ยาเม็ด ยาลูกกลอน ยาผง ยาแคปซูล ยาน้ำมัน ยาขี้ผึ้ง ยาครีม เป็นต้น ซึ่งกลุ่มได้มีการผลิตและแปรรูปสมุนไพรทั้งรูปแบบที่ปลูกเอง รับจากสมาชิก และรับจากต่างพื้นที่ เช่น ร้านขายยาสมุนไพร ดังตารางที่ ๙ และได้นำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ ดังตารางที่ ๑๐

ตารางที่ ๙ สมุนไพรของกลุ่ม

ลำดับ	สมุนไพร	แหล่งที่มา			ผลิตภัณฑ์	ปริมาณ (กก.)
		ปลูกเอง	สมาชิก	ต่างพื้นที่		
๑	กระเทียม	✓	✓		ยาปรุงเฉพาะราย	๑๐๐
๒	กล้วยน้ำว้า	✓	✓		ทำกล้วยดิบแห้ง	๑,๐๐๐
๓	ขมิ้นชัน	✓	✓		ลูกประคบสด/แห้ง	๕,๐๐๐
๔	ขมิ้นอ้อย	✓	✓		ลูกประคบสด/แห้ง	๑,๐๐๐
๕	ข่า	✓	✓		ยาปรุงเฉพาะราย	๑๐๐
๖	ชะพลู	✓	✓		ยาปรุงเฉพาะราย	๕๐
๗	ตะไคร้	✓	✓		ลูกประคบสด/แห้ง	๑๐,๐๐๐
๘	ใบพลับพลึง	✓	✓		ยาปรุงเฉพาะราย	๑๐๐
๙	ใบพลู	✓	✓		ยาปรุงเฉพาะราย	๑๐๐
๑๐	ใบมะขาม	✓	✓		ลูกประคบสด/แห้ง	๓๐๐

ตารางที่ ๙ สมุนไพรของกลุ่ม (ต่อ)

ลำดับ	สมุนไพร	แหล่งที่มา			ผลิตภัณฑ์	ปริมาณ (กก.)
		ปลูกเอง	สมาชิก	ต่างพื้นที่		
๑๑	ใบส้มป่อย	✓	✓		ลูกประคบสด/แห้ง	๓๐๐
๑๒	ใบหม่อน	✓	✓		ชา	๑,๐๐๐
๑๓	ผักเสี้ยนผี	✓	✓		ยาปรุงเฉพาะราย	๑๐๐
๑๔	ผิวมะกรูด	✓	✓		ลูกประคบสด/แห้ง	๓,๐๐๐
๑๕	ไพล	✓	✓		ลูกประคบสด/แห้ง	๕,๐๐๐
๑๖	ฟ้าทะลายโจร	✓	✓		ตาก/อบแห้ง	๕,๐๐๐
๑๗	มะกรูด	✓	✓		ลูกประคบสด/แห้ง	๒๐๐
๑๘	ไมยราบ	✓	✓		สมุนไพรชง	๒๐๐
๑๙	ชิง			✓	ยาปรุงเฉพาะราย	๕๐๐
๒๐	มะขามป้อม			✓	จำหน่ายตามสั่ง	๒๐๐
๒๑	มะระขี้นก			✓	จำหน่ายตามสั่ง	๑๐๐
๒๒	มะแว้งต้น (ราก)			✓	จำหน่ายตามสั่ง	๕๐
๒๓	ลูกกระดอม			✓	จำหน่ายตามสั่ง	๕๐
๒๔	กานพลู			✓	จำหน่ายตามสั่ง	๑๐๐
๒๕	เกสรบัวหลวง			✓	จำหน่ายตามสั่ง	๑๐๐
๒๖	แก่นขี้เหล็ก			✓	จำหน่ายตามสั่ง	๓๐
๒๗	แก่นสัก			✓	จำหน่ายตามสั่ง	๓๐
๒๘	แก๊แล			✓	จำหน่ายตามสั่ง	๕๐
๒๙	เจตมูลเพลิง			✓	จำหน่ายตามสั่ง	๕๐
๓๐	ดอกคำฝอย			✓	จำหน่ายตามสั่ง	๑๕๐
๓๑	ดอกพิกุล			✓	จำหน่ายตามสั่ง	๑๐๐
๓๒	ดอกมะลิ			✓	จำหน่ายตามสั่ง	๑๐๐
๓๓	ดอกสารภี			✓	จำหน่ายตามสั่ง	๑๐๐
๓๔	ดีปลี			✓	จำหน่ายตามสั่ง	๕๐
๓๕	ตะโกนา			✓	จำหน่ายตามสั่ง	๓๐
๓๖	บอระเพ็ด			✓	จำหน่ายตามสั่ง	๑๐๐
๓๗	เปราะหอม			✓	จำหน่ายตามสั่ง	๕๐

ตารางที่ ๑๐ ผลผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม

ชื่อผลิตภัณฑ์	รายละเอียดผลิตภัณฑ์	ราคาขายปลีก
ลูกประคบสมุนไพร	ใช้ประคบร่างกาย เพื่อลดอาการปวดเมื่อย ลดการบวม การอักเสบการเกร็ง ของกล้ามเนื้อและข้อต่อ ช่วยฆ่าเชื้อ อ่อน ๆ เพิ่มการไหลเวียนของโลหิต บำรุงผิวพรรณ แก้โรค ผิวหนัง ลูกประคบสมุนไพรแบบแห้ง น้ำหนัก ๑๘๐ กรัม ลูกประคบสมุนไพรแบบสด น้ำหนัก ๓๕๐ กรัม	ลูกละ ๖๐ บาท
ถุงหอมสมุนไพร	ใช้ดับกลิ่น ให้กลิ่นหอม สำหรับไว้ในห้องนอน ห้องทำงาน ในรถ ขนาด ๒๕ กรัม	ถุงละ ๓๕ บาท
สมุนไพรสุดคม	สมุนไพรสำหรับสุดคมบรรเทาอาการวิงเวียน หน้ามืด เป็นหวัด คัดจมูก	ขนาด ๒๕ กรัม ขวดละ ๓๐ บาท ขนาด ๕๐ กรัม ขวดละ ๕๐ บาท
สมุนไพรอบหลังคลอด	ใช้ออบหลังคลอดเพื่อช่วยขับของเสียออกทางผิวหนัง ขับน้ำคาวปลา ผิวพรรณสดชื่น สะอาด แจ่มใส หากคลอด ปกติใช้ออบหลังคลอด ๗ วัน และคลอดโดยการผ่าใช้ออบ หลังคลอด ๓๐ วัน	ห่อละ ๙๐ บาท
สมุนไพรอบหลังคลอด	เป็นสมุนไพรที่ใช้ต้มแล้วผสมน้ำอาบ เพื่อขยายรูขุมขน ขับสิ่งหมักหมมในชั้นผิวหนัง ดับกลิ่นคาว แก้อักเสบ รักษาแผล สบายเนื้อสบายตัว เพิ่มการไหลเวียนของเลือด ผิวพรรณเปล่งปลั่ง	ห่อละ ๙๐ บาท
สบู่สมุนไพร	เป็นสบู่ที่มีส่วนผสมของสมุนไพรแต่ละชนิดแตกต่างกันไป และมีสรรพคุณตามชนิดของสมุนไพรที่เป็นส่วนผสม	ก้อนละ ๕๐ บาท
น้ำมันโพล	ใช้ทา ถู นวด เพื่อการลดอาการปวดกล้ามเนื้อ บรรเทา อาการปวดเมื่อย คลายความอ่อนล้าของร่างกาย การอักเสบของเอ็น กล้ามเนื้อและข้อต่อ	ขวดละ ๕๐ บาท
สมุนไพรชงเพื่อสุขภาพ	เป็นผงสมุนไพรแต่ละชนิดที่ผ่านการทำความสะอาด ตากแห้ง และนำไปผ่านความร้อน แล้วบดเป็นผง บรรจุใน ถุงบรรจุเพื่อใช้แช่น้ำสำหรับดื่มเช่นเดียวกับชา เพื่อเป็น การดูแลสุขภาพ เช่น ลดน้ำตาลในเลือด ลดความดันโลหิต	ซองละ ๓ บาท (บรรจุถุงละ ๑๐ ซอง)
เกลือขัดผิวถ่านคาร์บอน	ใช้ขัดผิวเพื่อกำจัดเซลล์ผิวเก่าที่หมองคล้ำที่ตายแล้ว กระตุ้นการเกิดของเซลล์ผิวใหม่ ทำให้ผิวเรียบและเนียน นุ่ม และบำรุงผิว ส่วนผสมหลักเป็นเกลือและถ่านคาร์บอน (เกลือจากบ่อโพธิ์ อาเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก)	ขวดละ ๕๐ บาท

ตารางที่ ๑๑ ผลการวิเคราะห์ตัวอย่างดิน

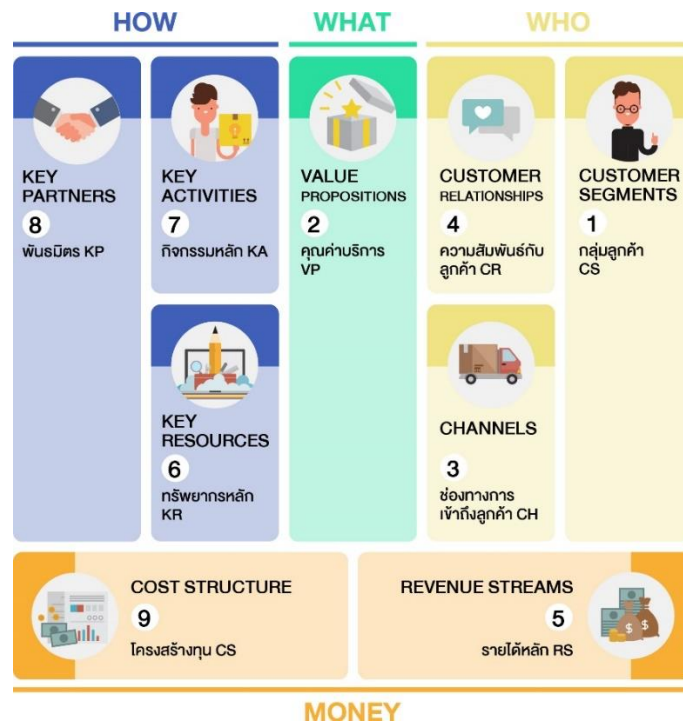
แปลงที่	เกษตรกร / พื้นที่ปลูก	ผลการวิเคราะห์ดิน	ระดับสารอาหาร
๑	นางสาวสมปอง อีราบาล (แปลงที่ ๑) ขนาด ๑ ไร่	๑. อินทรีย์วัตถุในดิน ๓.๙๔%	สูง
		๒. ธาตุอาหารพืชฟอสฟอรัส ๒๓๓ มก./กก.	สูงมาก
		๓. ธาตุอาหารพืชโพแทสเซียม ๒๙๒ มก./กก.	สูงมาก
		๔. ปฏิกริยาของดิน ๖.๗	กลาง
๒	นางประนอม คร้ามสมอ ขนาด ๑ ไร่	๑. อินทรีย์วัตถุในดิน ๑.๒๘%	ค่อนข้างต่ำ
		๒. ธาตุอาหารพืชฟอสฟอรัส ๔๗ มก./กก.	สูง
		๓. ธาตุอาหารพืชโพแทสเซียม ๑๐๔ มก./กก.	สูง
		๔. ปฏิกริยาของดิน ๗.๐	กลาง
๓	นางสาวพยอม เนียมเหลี่ยม ขนาด ๑ ไร่	๑. อินทรีย์วัตถุในดิน ๒.๐๘%	ปานกลาง
		๒. ธาตุอาหารพืชฟอสฟอรัส ๘ มก./กก.	ต่ำ
		๓. ธาตุอาหารพืชโพแทสเซียม ๒๔ มก./กก.	ต่ำ
		๔. ปฏิกริยาของดิน ๕.๕	กรดจัด
๔	นางสนม บุญศรี ขนาด ๑ ไร่	๑. อินทรีย์วัตถุในดิน ๑.๒๖%	ค่อนข้างต่ำ
		๒. ธาตุอาหารพืชฟอสฟอรัส ๙ มก./กก.	ต่ำ
		๓. ธาตุอาหารพืชโพแทสเซียม ๓๖ มก./กก.	ปานกลาง
		๔. ปฏิกริยาของดิน ๖.๒	กรดเล็กน้อย
๕	นางสาวสมปอง อีราบาล (แปลงที่ ๒) ขนาด ๑ ไร่	๑. อินทรีย์วัตถุในดิน ๑.๗๔%	ปานกลาง
		๒. ธาตุอาหารพืชฟอสฟอรัส ๔ มก./กก.	ต่ำมาก
		๓. ธาตุอาหารพืชโพแทสเซียม ๒๘ มก./กก.	ต่ำ
		๔. ปฏิกริยาของดิน ๕.๗	กรดเล็กน้อย
๖	นางเฉลีย ทองกรณ์ ขนาด ๑ ไร่	๑. อินทรีย์วัตถุในดิน ๑.๙๙%	ปานกลาง
		๒. ธาตุอาหารพืชฟอสฟอรัส ๑๗ มก./กก.	ปานกลาง
		๓. ธาตุอาหารพืชโพแทสเซียม ๓๖ มก./กก.	ปานกลาง
		๔. ปฏิกริยาของดิน ๗.๕	ด่างเล็กน้อย
๗	โรงเรียนพรหมพิรามวิทยา ขนาด ๑๐ ไร่	๑. อินทรีย์วัตถุในดิน ๓.๒๒%	ค่อนข้างสูง
		๒. ธาตุอาหารพืชฟอสฟอรัส ๑๕๔ มก./กก.	สูงมาก
		๓. ธาตุอาหารพืชโพแทสเซียม ๒๖๐ มก./กก.	สูงมาก
		๔. ปฏิกริยาของดิน ๗.๐	กลาง

ซึ่งหลังจากส่งตรวจพบว่าบางแปลงมีค่าความเป็นกรดสูง จึงมีการใส่ปูนขาวเพื่อปรับค่า pH ของดิน
 จากการวิเคราะห์ดินทำให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนและลดการใช้สารเคมีได้มากกว่า ๙๐ เปอร์เซ็นต์ และม
 การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และใช้น้ำหมักชีวภาพสูตร พด.๒ ร่วมด้วย

การพัฒนาศักยภาพในการประกอบธุรกิจ

การพัฒนาศักยภาพในการประกอบธุรกิจแก่วิสาหกิจชุมชนให้สามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างเข้มแข็ง ยั่งยืน และแข่งขันเชิงพาณิชย์ได้ จำต้องมีการวิเคราะห์และจัดทำรูปแบบการทำธุรกิจ Business Model Canvas ซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในรวบรวมข้อมูล การวางแผนและประเมินสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ และการใช้ Business Model Canvas ก็กับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการประกอบธุรกิจของวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้ความเข้มแข็งสามารถดำรงอยู่อย่างยั่งยืน ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้เศรษฐกิจในชุมชนมีความเข้มแข็ง คนในชุมชนมีความกินดี อยู่ดี และลดการย้ายถิ่นฐานจากชุมชนเข้าสู่เมือง

Business Model Canvas คือ ส่วนประกอบภาพรวมของธุรกิจที่สามารถแสดงส่วนสำคัญหลัก ๆ อยู่สองส่วนด้วยกันคือ ธุรกิจเกิดรายได้ได้อย่างไร และ ผู้ซื้อหรือลูกค้าที่ใช้บริการของเราได้รับคุณค่าอะไรจากเรา ทั้งสองส่วนนี้จะมีส่วนประกอบด้วยกันทั้งหมด ๙ ส่วน ดังนี้

ภาพที่ ๓ Business Model Canvas

ที่มา : <https://www.live-platforms.com/education/article/๘๒๖๔>

ทั้งนี้พบว่า การวิเคราะห์รูปแบบการทำธุรกิจ (Business Model) ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง สามารถสรุปรายละเอียดได้ ดังนี้

๑) Customer Segment (กลุ่มลูกค้า) คือ กลุ่มคนที่จัดจำหน่ายสินค้าและบริการให้ โดย ปัจจุบันมีกลุ่มลูกค้าหลักอยู่ ๒ กลุ่ม คือ โรงพยาบาลและสถานประกอบการสุขภาพ และกลุ่มคนทั่วไป เช่น กลุ่มคนรักสุขภาพ

๒) Value Propositions (จุดแข็งของสินค้าและบริการ) คือ สิ่งที่แตกต่างกันและโดดเด่นกว่าสินค้าอื่นหรือสินค้าประเภทเดียวกัน โดยจุดแข็งของสินค้าของกลุ่ม คือ ใช้นวัตกรรมชาติปลอดภัยและมีคุณภาพ มีความเข้มแข็ง มีสมาชิกกลุ่มเป็นจำนวนมาก สามารถผลิตสมุนไพรได้ในปริมาณที่มาก

๓) Channels (ช่องทางการจำหน่าย) คือการหาช่องทางที่เราจะใช้สื่อสารประชาสัมพันธ์ สินค้า รวมถึงการสั่งซื้อ การจำหน่ายและการจัดส่ง โดยกลุ่ม มีอยู่ ๓ ช่องทางหลัก คือ ขายปลีกหน้าร้าน ขายส่ง ตามที่ลูกค้าสั่งซื้อ และจำหน่ายตามงานแสดงสินค้าต่างๆ เช่น งานสมุนไพร งานของดีประจำอำเภอ และ ประจำจังหวัด และงาน OTOP เป็นต้น จากเดิมการขายสินค้าจะดำเนินการผ่านการประชาสัมพันธ์ผ่านทาง การขายจากคนใกล้ชิด และกลุ่มลูกค้าประจำ หลังจากดำเนินโครงการแล้วได้เพิ่มช่องทางการจำหน่าย สินค้าไปสู่การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น แอปพลิเคชัน Shopee และ Lazada ประกอบไปด้วยเรื่องราวภูมิ ปัญญาท้องถิ่น การใช้วัตถุดิบที่มีคุณภาพจากชุมชน และเน้นใส่ใจสิ่งแวดล้อมควบคู่ จนทำให้ผู้บริโภคมีความ สนใจและสั่งซื้อผลิตภัณฑ์เข้ามาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

๔) Customer Relationships (ความสัมพันธ์กับลูกค้า) คือ การให้ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก และคำขายอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งทางกลุ่มได้จัดจำหน่ายสมุนไพรที่มีคุณภาพ รวมถึงการให้คำแนะนำ เกี่ยวกับการใช้ รวมถึงให้การปรึกษาในการดูแลสุขภาพพื้นฐาน และยังมีแจกจ่ายผลิตภัณฑ์ให้กับผู้บริโภค รายใหม่นำไปทดลองใช้

๕) Revenue Streams (รายได้หลัก) คือรายได้ที่ทำเงินสูงที่สุดในการดำเนินธุรกิจ เพราะการดำเนิน ธุรกิจอาจมีรายได้หลายแหล่ง แต่จะมีหนึ่งแหล่งที่ต้องเป็นรายได้หลัก ซึ่งรายได้ หลักของกลุ่ม คือ จำหน่าย สมุนไพรทั้งสดและแปรรูป

๖) Key Resource (ทรัพยากร) คือ สิ่งที่มีวิสาหกิจมีอยู่และสามารถนำมาสร้างคุณค่าให้กับธุรกิจได้ โดยทรัพยากรที่มี ได้แก่ วัตถุดิบทางธรรมชาติที่ปลอดภัยและมี ภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนากระบวนการ ผลิตให้มีประสิทธิภาพ รวมถึงการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาการแปรรูปสมุนไพร และเป็น แหล่งค้นคว้าความรู้ทางวิชาการให้กับนักวิชาการ และผู้สนใจ

๗) Key Activities (กิจกรรมหลัก) คือ กิจกรรมที่ต้องทำในธุรกิจ เช่น กระบวนการผลิต โดยกิจกรรม หลักของกลุ่ม คือ ปลูก ผลิต และแปรรูปสมุนไพร รวมถึงศึกษาและปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ใหม่ จากเดิมเป็นถุงซีล หรือบรรจุกระปุกพลาสติกฝาเกลียวธรรมดา เป็นกระปุกพลาสติกฝาซีล ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ สวยงามน่าซื้อมากขึ้น สามารถเก็บรักษาได้เป็นระยะเวลานานมากขึ้น

๘) Key Partners (พันธมิตร) ผู้ที่คอยป้อนวัตถุดิบสำหรับแปรรูป ได้แก่ สมาชิกกลุ่ม ที่มีพื้นที่ปลูกใน บ้านของตนเอง ทำให้ไม่มีภาระในการจ่ายค่าเช่าที่ดิน ซึ่งทำให้กลุ่มสามารถรับซื้อวัตถุดิบได้ในราคาไม่แพง และผู้จัดงานแสดงสินค้า ซึ่งส่วนใหญ่ คือหน่วยงานราชการ เช่น โรงพยาบาลที่ประกอบกิจการด้านการแพทย์ แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก สถานประกอบการด้านสุขภาพและความงาม ตลาดออนไลน์ ตลาดชุมชน

๙) Cost Structure (ค่าใช้จ่ายของธุรกิจ) คือ ต้นทุนที่ต้องใช้ในการดำเนินธุรกิจ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายคงที่ ที่ต้องจ่ายเป็นประจำทุกปีหรือทุกเดือน เช่น เงินเดือน ค่าวัตถุดิบ และ ค่าใช้จ่ายผันแปรที่ขึ้นอยู่กับปัจจัย ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนไป เช่น ค่าขนส่ง ค่าบริหารจัดการ เป็นต้น โดยค่าใช้จ่ายคงที่ของกลุ่ม คือค่าสมุนไพร ค่าวัตถุดิบบรรจุภัณฑ์ เป็นต้น ส่วนค่าใช้จ่ายแปรผัน คือ ค่าขนส่ง ค่าบริหารจัดการภายในกลุ่ม

จากการพัฒนาแผนผังโมเดลธุรกิจ (Business Model Canvas) พบว่าวิสาหกิจชุมชนกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง มีจุดเด่นในการใช้กระบวนการผลิตจากธรรมชาติ รวมทั้งมีต้นทุน ทางทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นวัตถุดิบในการผลิต แต่อาจขาดเทคนิคการนำเสนอและกิจกรรมทางการตลาดที่ ช่วย สนับสนุนการตัดสินใจของผู้ซื้อ ดังนั้นการพัฒนาวิสาหกิจผ่านการอบรมให้ความรู้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์

การประชาสัมพันธ์ การขยายช่องทางการจัดจำหน่าย และการศึกษาดูงาน ถือเป็นเครื่องมือในการยกระดับความรู้ ของสมาชิกและพัฒนาวิสาหกิจให้มีความก้าวหน้าในเชิงของการเติบโตของรายได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะเป็น การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ อันเป็นแนวทางในการยกระดับผลิตภัณฑ์ รวมทั้งทำให้สามารถตั้งราคา ผลิตภัณฑ์ที่สูงขึ้นและทำให้ผู้บริโภครู้สึกถึงประโยชน์ที่เพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน

การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง ภายใต้แนวคิด เศรษฐกิจหมุนเวียน

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง มีการ ขับเคลื่อนทั้งในระดับชุมชน ระดับเขตพื้นที่ และในระดับจังหวัด โดยเน้นไปที่การขับเคลื่อนในระดับชุมชนเป็น หลัก ซึ่งที่ผ่านมาชุมชนมีการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนอย่างเข้มแข็งมาอย่างต่อเนื่อง อาทิ การร่วมกิจกรรม ต่าง ๆ กับชุมชนของสมาชิก เช่น กิจกรรมปลูกป่า สร้างฝายชะลอน้ำ กิจกรรมจิตอาสาซ่อมบ้านให้กับสมาชิก กลุ่มที่ประสบปัญหาอันเกิดจากอุทกภัย ว่างภัย และอื่น ๆ ที่ทำให้ที่อยู่อาศัยและแปลงเกษตรเสียหาย และยัง มีการมอบเงินทุนสนับสนุนช่วยเหลือกิจกรรมสาธารณะต่าง ๆ เช่น โรงเรียน วัด และกลุ่มเปราะบาง เป็นต้น

แม้ว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง จะมีจุดแข็งคือการรวมกลุ่ม ทำกิจกรรมอย่างเข้มแข็ง แต่ก็มีจุดอ่อนสำคัญคือ ปัญหาการขาดแหล่งทุนในการประกอบอาชีพ และปัญหา ด้านผลผลิต (สด) ที่จะออกสู่ตลาดมีไม่เพียงพอกับความต้องการ ในขณะที่เดียวกันการส่งเสริมการประกอบ อาชีพและการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง ยังมีวิสัยการอบรมให้ความรู้ และการสนับสนุนองค์ความรู้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่เพียงพอ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา อาชีพและรายได้ในทิศทางที่ยั่งยืน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้พยายามพัฒนาแนวทางในการขับเคลื่อนทั้งใน ปัจจุบัน และแนวทางในอนาคต ดังนี้

๑) กระบวนการขับเคลื่อนในระดับกลุ่ม ชุมชน และเขตพื้นที่

การขับเคลื่อนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง จะเริ่มต้นจากชุมชน และ พื้นที่ใกล้เคียง ในตำบลทับยายเชียง และตำบลใกล้เคียง ถือว่าเป็นหน่วยปฏิบัติการในระดับพื้นที่ ซึ่งเป็นที่ รวมของทุกกลุ่มอาชีพ และการพัฒนาทุกอาชีพต่าง ๆ หรือเครือข่ายต่าง ๆ ที่ทำเรื่องเดียวกัน และสนใจ ในเรื่องเดียวกัน เพื่อสร้างความร่วมมือกัน โดยมีกระบวนการขับเคลื่อนที่สำคัญ ได้แก่

๑.๑) สร้างความเข้าใจให้ชัดเจนเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ ระบบความสัมพันธ์ของ คนในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นพี่น้องกัน และมีการพึ่งพาอาศัยกันมาโดยตลอด ชุมชนจึงเริ่มต้นจากการสร้างความ เข้าใจอันดีของคนในชุมชน เพื่อพัฒนาคน พัฒนาระบบการจัดการจัดทำแผน และการทำงานร่วม และได้รับความ ร่วมมืออันดีจากคณะกรรมการชุมชน

๑.๒) สร้างกลไกการทำงานในระดับเขตพื้นที่ โดยทั่วไปกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพร ทับยายเชียง จะได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมหลากหลายกลุ่ม อาทิ โรงพยาบาลประจำ อำเภอ หน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร (มน.) กลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ Young Smart Farmer (YSF) เป็นต้น อีกทั้ง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการเข้าร่วมโครงการมาตรฐานเกษตรดีที่เหมาะสม Good Agriculture Practice (GAP) รวมถึงการนำผลิตภัณฑ์เกษตรในท้องถิ่นจัดแสดงและจำหน่ายในต่าง ๆ โดยได้รับความร่วมมือจากหลายหน่วยงานที่เข้ามาเก็บข้อมูลและผลักดันให้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ดังที่กล่าว

ไปข้างต้น นอกจากนี้ หน่วยงานและสถาบันต่าง ๆ มีการเข้ามาศึกษาดูงาน และพัฒนาให้เป็นพื้นที่ชุมชนต้นแบบร่วมกันกับชุมชน รวมถึงการให้คำแนะนำในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

๒) กระบวนการขับเคลื่อนระดับจังหวัด

ก่อนการก่อตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง ชุมชนบ้านศรีเจริญได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนจากหน่วยงานในระดับจังหวัดหลายหน่วยงาน อาทิ มหาวิทยาลัยนเรศวร วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร พิษณุโลก กรมป่าไม้ สำนักงานเกษตร นิคมสร้างตนเองทุ่งสาม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ทั้งนี้ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน เชื่อว่าชุมชนจะสามารถพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในระดับจังหวัด โดยจะเน้นการสร้างวาระการขับเคลื่อนเรื่องเศรษฐกิจฐานราก ที่เป็นความร่วมมือของจังหวัดภาคชุมชน และประชาสังคม ภาคเอกชน เพื่อให้มีแผนพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานรากของจังหวัด และสร้างกลไกร่วมในการบริหารจัดการสินค้า ทั้งจาก ชุมชน ตำบล และกระจายสินค้าระหว่างชุมชน จังหวัด โดยเชื่อมกับภาคเอกชน เป็นศูนย์กระจายสินค้าที่ชุมชนเป็นเจ้าของ จะช่วยเชื่อมโยงงานในทุกประเด็นให้เป็นภาพรวมของจังหวัดมากยิ่งขึ้น โดยในอนาคตอาจพัฒนาต่อยอดเพื่อสร้างเครือข่ายเชิงประเด็น (Cluster) ที่เป็นเศรษฐกิจฐานราก ของชุมชน เช่น การผลิต แปรรูป ท่องเที่ยวโดยชุมชน สถาบันการเงินชุมชน ฯลฯ ตลอดจนสร้างระบบการจัดการบริหาร และระบบข้อมูลของทุกวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดอย่างเป็นระบบ

๓) กระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy)

การพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง ดำเนินการภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจ (Circular Economy) โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์สมุนไพร และเพื่อส่งเสริมและพัฒนารูปแบบการดำเนินธุรกิจให้มีขีดความสามารถในการแข่งขันเชิงพาณิชย์ ตลอดจนยกระดับเศรษฐกิจฐานราก และพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในพื้นที่บริการ โดยมีเป้าหมายให้เกิดเป็นนวัตกรรมเพื่อสังคมจากกระบวนการผลิตการเกษตรแปรรูป การสร้างมูลค่าเพิ่ม การพัฒนาอาชีพให้มีความยั่งยืน ยกกระดับเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP ตลอดจนการพัฒนาการผลิตที่เน้นการใช้วัตถุดิบอย่างมีประสิทธิภาพ ลดของเสียตั้งแต่ต้นทาง ลดต้นทุนการผลิต และไม่เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของคนในชุมชน สอดคล้องกับหลักการเศรษฐกิจหมุนเวียนและการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เพื่อยกระดับวิสาหกิจชุมชน ช่วยพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง และเป็นต้นแบบให้กับวิสาหกิจชุมชนแห่งอื่น

๓.๑) ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างรู้คุณค่า กลุ่มมีแนวคิดใช้ทรัพยากรเท่าที่จำเป็นให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ตั้งแต่การเลือกวัตถุดิบมาผลิต การจัดการผลผลิต จนถึงการนำกลับมาใช้เป็นวัตถุดิบ เพราะกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง เชื่อว่าไม่ใช่เพียงภาคธุรกิจขนาดใหญ่สามารถมีบทบาทขับเคลื่อนเท่านั้น แต่ในระดับชุมชนก็สามารถใช้ทรัพยากรในการสร้างรายได้อย่างมีคุณค่า โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาถ่ายทอดเป็นสินค้าหรือบริการที่สอดแทรกนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ และยึดการพึ่งพาตนเองเป็นสำคัญได้เช่นเดียวกัน โดยเทคโนโลยีที่เป็นภูมิปัญญาในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ได้แก่ การตากแห้ง การนำไปปรุงเป็นส่วนหนึ่งของมื้ออาหาร ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นกรรมวิธีที่แทบจะไม่ต้องใช้งบประมาณมากนักก็สามารถทำได้

๓.๒) กระจายรายได้อย่างทั่วถึง การคิดต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้เกิดการแปรรูปสมุนไพรให้มีความหลากหลาย เพื่อให้ชุมชนหารายได้ด้วยตนเอง จึงเป็นที่มาของการก่อตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรห้วยยาง และเพื่อทำให้เกิดเศรษฐกิจหมุนเวียน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเสมือนเป็นศูนย์กลางที่กระตุ้นให้คนในชุมชนสร้างงานจนมีรายได้เข้ามามากขึ้น

๓.๓) ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง มากกว่าเน้นตัวเลขการเติบโตทางเศรษฐกิจ เพราะการที่ชุมชนมีรายได้ที่ยั่งยืนได้นั้นต้องอาศัยความพอใจและความพอเพียง จึงเน้นให้ชุมชนทำสิ่งที่มีความสุข โดยใช้สิ่งที่มีในท้องถิ่นซึ่งใช้งบประมาณไม่มากในการทำผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ บนหลักการพึ่งพาตัวเองที่ใครก็ทำได้ อีกทั้งผลตอบแทนทางสังคมที่เกิดขึ้นทั้งหมดจะตกอยู่ในชุมชนไม่ว่าจะเป็น กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพร และกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน

๓.๔) การวางแผนให้เกิดการศักยภาพการผลิต โดยมีเงื่อนไขหลัก คือ ๑. คุณภาพของสินค้าต้องคงที่ ๒. สามารถผลิตได้สม่ำเสมอและมีเพียงพอต่อความต้องการของตลาด ๓. ผ่านการรับรองมาตรฐาน โดยในช่วงแรกต้องทดลองขายในตลาดก่อน ชุมชนต้องอดทนรอและศึกษาการทำบัญชีและเงินสดหมุนเวียนด้วย กระทั่งเมื่อมีการถามหาสินค้าเกิดขึ้น ตลาดก็จะตามมาแบบปากต่อปาก ส่วนหน่วยงานในท้องถิ่นก็ควรสนับสนุนโอกาส เช่น การจัดงานออกร้านประจำปี การจัดตั้งเป็นนิติบุคคลเพื่อการผลิต หรือการมีร้านค้าปลีก ซึ่งไม่ต้องใช้งบประมาณมาก แต่เนื่องจากปัจจุบันกลุ่มวิสาหกิจชุมชนยังมีงบประมาณไม่เพียงพอที่จะต่อยอดให้ครบทั้งสามเงื่อนไข เพราะแม้จะมีความต้องการสินค้าเพิ่มขึ้นก็ไม่สามารถผลิตได้ทัน ที่สำคัญต้องมีการขอการรับรองคุณภาพจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในด้านมาตรฐานและการปลอดภัยในทุกกระบวนการการผลิต ทั้งนี้กลุ่มมีการส่งตัวอย่างดินในแปลงผู้ปลูกสมุนไพรทุกรายได้ส่งเพื่อวิเคราะห์หาสารตกค้างในดิน และมีการปรับปรุงดินด้วยวิธีธรรมชาติ เพื่อการส่งขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ และปรับปรุงพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้น

๓.๕) การจัดการของเสียให้เป็นศูนย์ ในกระบวนการผลิตพยายามไม่ให้เกิดของเสียสู่ชุมชนให้ได้มากที่สุด โดยทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรห้วยยาง จะมีการวางแผนการผลิตอย่างรอบคอบ เช่น วัตถุดิบสมุนไพร(สด) การวางแผนการปลูกให้เพียงพอต่อความต้องการของตลาดและการเติบโตของตลาดว่าฤดูกาลใดต้องการสมุนไพรชนิดใด ทำให้ไม่มีปัญหาสมุนไพรล้นตลาด สามารถนำไปผลิตได้แทบทั้งหมด รวมถึงกากของเสียจากเปลือกสมุนไพรหรือกากสมุนไพรจะนำไปนำไปทำปุ๋ยหมัก

งบประมาณรายรับ-รายจ่าย ต่อปี

แหล่งที่มาของรายได้และรายจ่ายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรห้วยยาง สามารถอธิบายเพิ่มเติม ดังนี้ ยอดขายที่ขายให้กลุ่มลูกค้าหลักและลูกค้าประจำ ได้แก่ โรงพยาบาลพรหมพิราม โรงพยาบาลบางกระทุ่ม วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร พิษณุโลก ศูนย์ป่าไม้พิษณุโลก สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๔ สาขาพิษณุโลก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร นิคมสร้างตนเองทุ่งสาม สำนักงานเกษตรจังหวัดพิษณุโลก และโรงงานรับซื้อสมุนไพร ส่วนประเภทของรายได้อื่นได้มาจากเงินสนับสนุนการอบรม ค่าตอบแทน และค่าใช้สอยการจัดกิจกรรม สำหรับรายจ่ายหลักที่ต้องจ่ายนั้นคือ ค่าสมุนไพรสด แห่ง ที่รับซื้อจากสมาชิก รวมถึงค่าวัสดุเพื่อการผลิต เช่น การบูร พิมเสน เหลือ ผักคืบ เชือก ถุงบรรจุภัณฑ์ รวมถึงค่าจ้างผลิต จ้างแปรรูปสมุนไพร ค่าสาธารณูปโภค และค่าจัดงานรับรอง ต้อนรับคณะศึกษาดูงาน รวมถึงการออกงานนอกสถานที่ เป็นต้น ทำให้กลุ่มมีเงินคงเหลือสุทธิต่อเดือน ๒๐,๐๐๐ บาท และคงเหลือสุทธิต่อปี ๒๔๐,๐๐๐ บาท ดังตารางที่ ๑๒

ตารางที่ ๑๒ งบประมาณรายรับ-รายจ่าย ต่อปี

รายรับ	บาท	รายจ่าย	บาท
๑. จำหน่ายผลผลิตพืชสมุนไพร	๓๐๐,๐๐๐	๑. ค่าขนส่ง	๕๐,๐๐๐
๒. จำหน่ายผลิตภัณฑ์ลูกประคบ	๔๐๐,๐๐๐	๒. ค่าครุภัณฑ์	๕๐,๐๐๐
๓. จำหน่ายสมุนไพรแปรรูป	๒๐๐,๐๐๐	๓. ค่าวัสดุงานผลิตและแปรรูป	๓๐๐,๐๐๐
๔. จำหน่ายกล้าพันธุ์สมุนไพร	๔๐,๐๐๐	๔. ค่าจ้างชั่วคราว	๑๐๐,๐๐๐
๕. รายได้จากกิจการเรือนสุขภาพ	๑๐๐,๐๐๐	๕. ค่าจ้างประจำ	๓๐๐,๐๐๐
๖. เงินสะสมจากสมาชิก	๒๐,๐๐๐	๖. ค่าเช่าที่ดิน	๑๐,๐๐๐
๗. กิจการศูนย์การเรียนรู้ฯ	๓๐,๐๐๐	๗. ค่าใช้สอย	๑๐๐,๐๐๐
๘. เงินรายได้อื่น	๑๐,๐๐๐	๘. ค่าตอบแทน	๕๐,๐๐๐
๙. เงินกู้จากการลงทุน	๒,๐๐๐,๐๐๐	๙. ค่าบริหาร	๕๐,๐๐๐
		๑๐. ค่าพาหนะ	๕๐,๐๐๐
		๑๑. ค่าลงทุนการผลิต	๒๐๐,๐๐๐
		๑๒. ค่าสาธารณูปโภค	๕๐,๐๐๐
		๑๓. ค่าสิ่งก่อสร้าง	๑,๐๐๐,๐๐๐
		๑๔. เงินทดรองรับซื้อผลผลิต	๕๐๐,๐๐๐
		๑๕. ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ	๒๐,๐๐๐
		๑๖. ดอกเบี้ยเงินปันผลและเงินกู้ยืม	๓๐,๐๐๐
รวมรายรับทั้งสิ้น	๓,๑๐๐,๐๐๐	รวมรายจ่ายทั้งสิ้น	๒,๘๖๐,๐๐๐

จากการเก็บข้อมูลการรายงานผลการดำเนินงานรายได้ของกลุ่มวิสาหกิจปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง ที่ทางกลุ่มได้ดำเนินจัดเก็บข้อมูลการสร้างรายได้ของสมาชิกกลุ่ม จำนวน ๓๐ ตัวอย่าง ในรอบเดือนมิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๖ เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖ พบว่า สมาชิกทั้ง ๓๐ ราย มีรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยคิดเป็น ๑๙.๓๕% ดังตารางที่ ๑๓

ตารางที่ ๑๓ ผลการดำเนินงานรายได้ของกลุ่มวิสาหกิจปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	รายได้			ร้อยละ
		ก่อนเข้า	หลังเข้า	เพิ่มขึ้น	
		รวม (บาท)	รวม (บาท)	(บาท)	
๑	นางเรณู สุขสม	๕,๐๐๐	๖,๐๐๐	๑,๐๐๐	๒๐
๒	นางพระองค์ มะรังสี	๕,๐๐๐	๖,๐๐๐	๑,๐๐๐	๒๐
๓	นายเลียง กั่นอยู่	๓,๐๐๐	๔,๐๐๐	๑,๐๐๐	๓๓.๓๓
๔	นางอลิษา กั่นอยู่	๓,๐๐๐	๔,๐๐๐	๑,๐๐๐	๓๓.๓๓
๕	นางออม กั่นอยู่	๓,๐๐๐	๔,๐๐๐	๑,๐๐๐	๓๓.๓๓
๖	นายกฤติศักดิ์ อภัยกลาง	๓,๐๐๐	๔,๐๐๐	๑,๐๐๐	๓๓.๓๓

ตารางที่ ๑๓ ผลการดำเนินงานรายได้ของกลุ่มวิสาหกิจปลูกและแปรรูปสมุนไพรห้วยยาบ เชียง (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	รายได้			ร้อยละ
		ก่อนเข้า รวม (บาท)	หลังเข้า รวม (บาท)	เพิ่มขึ้น (บาท)	
๗	นางเวก เสือดี	๓,๐๐๐	๔,๐๐๐	๑,๐๐๐	๓๓.๓๓
๘	นางสาวอุไร ชาติ	๕,๐๐๐	๖,๐๐๐	๑,๐๐๐	๒๐
๙	นางแสง วิชญ์ปราญช์	๓๐,๐๐๐	๓๓,๐๐๐	๓,๐๐๐	๑๐
๑๐	นางสัมพันธ์ จันทร์ดี	๔๐,๐๐๐	๔๕,๐๐๐	๕,๐๐๐	๑๒.๕๐
๑๑	นายพิชณะ จันทร์ดี	๒๐,๐๐๐	๒๒,๐๐๐	๒,๐๐๐	๑๐
๑๒	นางติ่ม ยิ้มอัน	๓,๐๐๐	๓,๕๐๐	๕๐๐	๑๖.๖๗
๑๓	นายภูวดล จันทร์หล้า	๓,๐๐๐	๔,๐๐๐	๑,๐๐๐	๓๓.๓๓
๑๔	นางสุณา ผิวเนร	๓,๐๐๐	๔,๐๐๐	๑,๐๐๐	๓๓.๓๓
๑๕	นางไฉไล อยู่ดี	๓,๐๐๐	๔,๐๐๐	๑,๐๐๐	๓๓.๓๓
๑๖	นางสาวธัญญภัค ชาติ	๕,๐๐๐	๖,๐๐๐	๑,๐๐๐	๒๐
๑๗	นางสาวกัญหัตถชา ชาติ	๓๐,๐๐๐	๓๕,๐๐๐	๕,๐๐๐	๑๖.๖๗
๑๘	นางพัชรินทร์ ตีมนัน	๔๐,๐๐๐	๔๓,๐๐๐	๓,๐๐๐	๗.๕๐
๑๙	นางสาวสุพรรณิดา มั่นเจริญ	๒๐,๐๐๐	๒๕,๐๐๐	๕,๐๐๐	๒๕
๒๐	นางสาวดารารัตน์ มั่นเจริญ	๑๐,๐๐๐	๑๒,๐๐๐	๒,๐๐๐	๒๐
๒๑	นางจรินทร์ ชาติ	๒๐,๐๐๐	๒๕,๐๐๐	๕,๐๐๐	๒๕
๒๒	นางบุญช่วย สังข์พรม	๑๐,๐๐๐	๑๒,๐๐๐	๒,๐๐๐	๒๐
๒๓	นายสุรศักดิ์ สิงห์ล่อ	๕,๐๐๐	๗,๐๐๐	๒,๐๐๐	๔๐
๒๔	นายประเสริฐ ชฎากัญ	๕,๐๐๐	๗,๐๐๐	๒,๐๐๐	๔๐
๒๕	นายมะเนตร หุ่นฉัตร	๕,๐๐๐	๕,๕๐๐	๕๐๐	๑๐
๒๖	นางพงษ์ศักดิ์ ดอนชมไพร	๒๐,๐๐๐	๒๕,๐๐๐	๕,๐๐๐	๒๕
๒๗	นางสาวสายธาร เอ็มอิม	๒๐,๐๐๐	๓๐,๐๐๐	๑๐,๐๐๐	๕๐
๒๘	นางสาวปาย เอ็มอิม	๑๐,๐๐๐	๑๒,๐๐๐	๒,๐๐๐	๒๐
๒๙	นายมานพ สุขสุวรรณ	๒๐,๐๐๐	๒๒,๐๐๐	๒,๐๐๐	๑๐
๓๐	นางหนูประภา ชื่นสุวรรณ	๒๐,๐๐๐	๒๕,๐๐๐	๕,๐๐๐	๒๕

ข้อได้เปรียบและข้อเสียเปรียบของกลุ่มที่มีต่อคู่แข่ง

ตารางที่ ๑๔ ข้อได้เปรียบและข้อเสียเปรียบของกลุ่มที่มีต่อคู่แข่ง

ข้อได้เปรียบ	ข้อเสียเปรียบ
๑. เป็นกลุ่มที่ผลิตพืชมาตรฐานเกษตรที่ดี Good Agriculture Practice (GAP) หรือมาตรฐานพืชอินทรีย์ Organic Thailand	๑. ทุนดำเนินงานมีไม่เพียงพอ
๒. ทีมบริหารเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์	๒. สมาชิกผู้ผลิตมีกำลังผลิตต่ำ
๓. ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากองค์กรภาครัฐ และเอกชนหลายองค์กร	
๔. มีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจนทั้งแผนประกอบการและแผนธุรกิจ	

ปัญหาและแนวทางแก้ไขในการพัฒนาศักยภาพกลุ่ม

แนวทางการพัฒนาการจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง แนวทางการพัฒนาอันจะนำมาสู่ความสำเร็จและยั่งยืน จำเป็นต้องทราบจุดเด่นและจุดด้อยของกลุ่มเพื่อ กำหนดแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาจุดด้อยของกลุ่มต่อไป ซึ่งกลุ่ม มีการ กำหนดโครงสร้างการบริหารไว้ อย่างชัดเจนและเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่กลุ่มได้วางไว้ กลุ่มมีคณะกรรมการที่มีความพร้อม มีความ เป็นผู้นำ มีสมาชิกที่มีความชำนาญ มีประสบการณ์ในเรื่องสมุนไพร สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นจุดแข็งของกลุ่ม ในขณะที่เดียวกันก็ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาจากหน่วยงานราชการ แม้ในภาวะที่เศรษฐกิจมีการแข่งขันสูง ที่ กลุ่มจะต้องมีการพัฒนาศักยภาพไม่ว่าจะเป็นในด้านผลิตภัณฑ์ที่มีหลากหลาย ทันสมัย ช่องทางการตลาดที่ สะดวก รวดเร็ว และในขณะเดียวกันจะต้องมีการสืบทอดและอนุรักษ์ไว้ในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย เช่นกัน กลุ่มมีแหล่งเงินทุนหมุนเวียนจากสมาชิกกลุ่มที่ร่วมกันลงหุ้นเพื่อต่อยอดธุรกิจ รวมถึงหาแหล่งเงินทุน จากหน่วยงานอื่น ซึ่งมีการสร้างผลกำไรจากการดำเนินงานทุกปีและมีการจัดการด้านการเงิน และการจัดสรร ผลกำไรอย่างเป็นสัดส่วนตามระเบียบที่วางไว้อย่างชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มยังมีประเด็นปัญหาที่พบ และได้ ประชุมร่วมกันเพื่อหาแนวทางแก้ไขเพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืน ดังตารางที่ ๑๕

ตารางที่ ๑๕ ปัญหาและแนวทางแก้ไขในการพัฒนาศักยภาพกลุ่ม

ประเด็นปัญหา	แนวทางแก้ไขปัญหา
๑. ผลิตภัณฑ์สมุนไพรยังไม่ได้ตามข้อกำหนด GMP และมาตรฐานสมุนไพร	๑. ถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิตสมุนไพรตามเกณฑ์ การปฏิบัติที่ดี ข้อกำหนด GMP และมาตรฐาน สมุนไพร
๒. รูปแบบผลิตภัณฑ์เดิมของกลุ่มวิสาหกิจ ไม่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ และไม่สามารถเจาะกลุ่มตลาดใหม่ได้	๒. ถ่ายทอดความรู้การออกแบบและพัฒนา ผลิตภัณฑ์ ให้เหมาะสมกับพฤติกรรมของ กลุ่มเป้าหมาย

ตารางที่ ๑๕ ปัญหาและแนวทางแก้ไขในการพัฒนาศักยภาพกลุ่ม (ต่อ)

ประเด็นปัญหา	แนวทางแก้ไขปัญหา
๓. การจัดการด้านมาตรฐานของสินค้าและบริการของชุมชนและการสร้างโมเดลธุรกิจชุมชน	๓. ถ่ายทอดความรู้จัดการธุรกิจ การจัดการด้านมาตรฐานของสินค้าและบริการของชุมชน
๔. การจัดทำบัญชีต้นทุนกำไร	๔. ถ่ายทอดความรู้ด้านการคำนวณต้นทุน การกำหนดราคาขาย ความรู้ด้านการวางแผนการจัดการบริหารต้นทุนการผลิต
๕. การบริหารจัดการผลิตภัณฑ์	๕. ถ่ายทอดความรู้ด้านการวางแผนการตลาด และการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ รวมถึงการทดสอบตลาด
๖. ความรู้ด้านการพัฒนาสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ	๖. ถ่ายทอดความรู้การบริหารจัดการสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรและแหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

การวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis)

SWOT Analysis เป็นการวิเคราะห์สภาพองค์กร หรือหน่วยงานในปัจจุบัน เพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดเด่น จุดด้อย หรือสิ่งทีอาจเป็นปัญหาสำคัญในการดำเนินงานสู่สภาพที่ต้องการในอนาคต หลักการสำคัญของ SWOT ก็คือการวิเคราะห์โดยการสำรวจจากสภาพการณ์ ๒ ด้าน คือ สภาพการณ์ภายในและสภาพการณ์ภายนอก ดังนั้นการวิเคราะห์ SWOT จึงเรียกได้ว่าเป็น การวิเคราะห์สภาพการณ์ (Situation Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน เพื่อให้รู้ตนเอง (รู้เรา) รู้จักสภาพแวดล้อม (รู้เขา) ชัดเจน และวิเคราะห์โอกาส-อุปสรรค การวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ทั้งภายนอกและภายในองค์กร ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารขององค์กรทราบถึงการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายนอกองค์กร ทั้งสิ่งที่ได้เกิดขึ้นแล้วและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต รวมทั้งผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ที่มีต่อองค์กรธุรกิจ และจุดแข็ง จุดอ่อน และความสามารถ ด้านต่าง ๆ ที่องค์กรมีอยู่ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนดกลยุทธ์และการดำเนินตามกลยุทธ์ขององค์กรระดับองค์กรที่เหมาะสมต่อไป โดยมีความหมายแต่ละด้าน ดังนี้

จุดแข็ง (Strengths) : จุดเด่นหรือจุดแข็ง (ข้อได้เปรียบ) เป็นผลมาจากปัจจัยภายใน เป็นข้อดีที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในบริษัท เช่น จุดแข็งด้านการเงิน และข้อได้เปรียบด้านการผลิต และด้านทรัพยากรบุคคล โดยบริษัทจะต้องใช้ประโยชน์จากจุดแข็งในการกำหนดกลยุทธ์การตลาด

จุดอ่อน (Weaknesses) : จุดด้อยหรือจุดอ่อน ข้อเสียเปรียบเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน เป็นปัญหาหรือข้อบกพร่องที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในต่าง ๆ ของบริษัท เช่น การขาดเงินทุน นโยบายและทิศทางการบริการที่ไม่แน่นอน หรือบุคลากรที่ไม่มีคุณภาพ ซึ่งบริษัทจะต้องหาวิธีในการปรับปรุงให้ดีขึ้นหรือจัดให้หมดไปอันจะเป็นประโยชน์ต่อบริษัท

โอกาส (Opportunities) : เกิดจากปัจจัยภายนอก เป็นผลจากการที่สภาพแวดล้อมภายนอกของบริษัทเอื้อประโยชน์ หรือส่งเสริมการดำเนินงานของบริษัท โอกาสแตกต่างจากจุดแข็งตรงที่โอกาสเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมภายนอก แต่จุดแข็งเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมภายใน ผู้ประกอบการที่ดิจะต้องแสวงหาโอกาสอยู่เสมอ โดยการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมภายนอกที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ตลอดเวลา เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยีและการแข่งขันในตลาด และใช้ประโยชน์จากโอกาสนั้น

อุปสรรค (Threats) : เกิดจากปัจจัยภายนอก เป็นข้อจำกัดที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลเสียต่อธุรกิจ เช่น ราคาน้ำมันที่สูงขึ้น อัตราดอกเบี้ยที่สูงขึ้น สภาพเศรษฐกิจที่ชะลอตัว ผู้ประกอบการจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์ทางการตลาดให้สอดคล้อง และพยายามขจัดอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้ได้ โดยสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) ได้ดังตารางที่ ๑๖

ตารางที่ ๑๖ การวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis)

<p style="text-align: center;">ปัจจัยภายใน</p> <p style="text-align: center;">ปัจจัยภายนอก</p>	<p style="text-align: center;">S</p> <p>๑) เป็นกลุ่มวิสาหกิจผู้ปลูกและแปรรูปสมุนไพรไทย ที่มีความเข้มแข็ง มีสมาชิกกลุ่มเป็นจำนวนมาก สามารถผลิตสมุนไพรได้ในปริมาณที่มาก</p> <p>๒) เป็นกลุ่มวิสาหกิจที่สามารถผลิตลูกประคบสมุนไพรไทยในปริมาณมาก เพื่อส่งขาย และเป็นหัวใจของสถาบันการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก</p> <p>๓) สมุนไพรไทยของกลุ่มเป็นผลผลิตจากแปลงปลูกที่ได้มาตรฐานปลอดภัย หรือ GAP</p> <p>๔) ที่ตั้งของชุมชนมีความเป็นธรรมชาติสูง และอยู่ใกล้สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญที่มีชื่อเสียงด้านความเชื่อและเป็นที่เคารพนับถือ</p>	<p style="text-align: center;">W</p> <p>๑) ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสมุนไพรของชุมชน ยังไม่มีความหลากหลาย</p> <p>๒) ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสมุนไพรของชุมชน ยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิตสมุนไพรตามเกณฑ์ปฏิบัติที่ดี</p> <p>๓) ชุมชนขาดองค์ความรู้ในการจัดการพัฒนาผลิตภัณฑ์และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน</p> <p>๔) ที่ตั้งชุมชนห่างไกลจากตัวเมือง และไม่ได้ตั้งอยู่ในจุดที่ขนส่งสาธารณะเข้าถึง</p>
<p style="text-align: center;">O</p> <p>๑) ปัจจุบันผู้บริโภคหันมาใส่ใจเรื่องสุขภาพ และผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยมากขึ้น</p> <p>๒) ผลิตภัณฑ์และบริการเชิงส่งเสริมสุขภาพจากสมุนไพร มีกลุ่มเป้าหมายเป็นคนที่รักสุขภาพ ซึ่งจัดได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีกำลังซื้อสูง</p> <p>๓) การเพิ่มนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ในผลิตภัณฑ์ สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มในการออกแบบได้</p>	<p style="text-align: center;">OS</p> <p>สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และบริการทางการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพจากสมุนไพรไทยที่ได้มาตรฐานการให้บริการ และมาตรฐานการผลิตสมุนไพรตามเกณฑ์ปฏิบัติที่ดี</p>	<p style="text-align: center;">OW</p> <p>สร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์และบริการเชิงส่งเสริมสุขภาพจากสมุนไพรไทย ด้วยนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้สอดคล้องการพฤติกรรมผู้บริโภคและเจาะกลุ่มตลาดใหม่ ๆ ได้</p>
<p style="text-align: center;">T</p> <p>๑) ชุมชนขาดองค์ความรู้ด้านการตลาด และช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลายจึงยังทำให้อย่างขายตลาดไปในกลุ่มผู้บริโภคชายฝั่งได้ไม่มากนัก</p> <p>๒) คู่แข่งด้านผลิตภัณฑ์สมุนไพรในตลาดปัจจุบันมีอยู่มากและผลิตภัณฑ์ก็มีรูปแบบคล้ายกัน ทำให้มีการแข่งขันเรื่องราคาสูง</p>	<p style="text-align: center;">TS</p> <p>ให้ความรู้กับชุมชนในเรื่องการตลาด การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ และบริการเชิงส่งเสริมสุขภาพที่ได้มาตรฐาน สร้างภาพลักษณ์และสื่อสารตราสินค้าให้กับผลิตภัณฑ์และบริการของชุมชนสามารถแข่งขันเชิงพาณิชย์ในตลาดได้</p>	<p style="text-align: center;">TW</p> <p>เพิ่มช่องทางการสื่อสารตราสินค้า ช่องทางการขายทางออนไลน์ ควบคุมการบริหารจัดการต้นทุนการผลิตและตั้งราคาขายที่สามารถสร้างกำไรได้มากขึ้น และมีราคาอยู่ในระดับที่ผู้บริโภครับได้</p>

ส่วนที่ ๓ การประเมินมูลค่าการลดรายจ่าย หรือสร้างรายได้ในครัวเรือน

ป่าชุมชนบ้านศรีเจริญ มีความสมบูรณ์ทางด้านทรัพยากรชีวภาพและกายภาพมากมาย ทำให้เกิดรายได้ ชาวบ้านนิยมเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ด้านการใช้ประโยชน์จากป่า พบว่ามีการเข้าไปหาเก็บพืช/ไม้สำหรับทำเชื้อเพลิง หาพืชอาหารสำหรับการบริโภคและการหัตถกรรมทุกชนิด หาน้ำผึ้ง พืชสมุนไพร และมีการใช้ประโยชน์จากป่าเพื่อการพักผ่อนและเพื่อการศึกษา ซึ่งพบว่า ชุมชนบ้านศรีเจริญมีประชาชนได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน จำนวน ๒๘๙ ครัวเรือน ซึ่งมีมูลค่าการพึงพิงป่าชุมชน (ลดรายจ่ายเพิ่มรายได้) ในอัตรา ๗๓๙ บาท/ไร่ คิดเป็นมูลค่า ๒๑๓,๕๗๑ บาท ดังตารางที่ ๑๗ และการประเมินมูลค่าการลดรายจ่าย หรือสร้างรายได้ในครัวเรือน ดังตารางที่ ๑๘ และจากการศึกษาเกี่ยวกับการเก็บหาของป่าประเภทพืชอาหาร พบว่าสมาชิกป่าชุมชนบ้านศรีเจริญมีการเข้าป่าเพื่อหาผักสมุนไพร เพื่อนำมาใช้ในการประกอบอาหารในชีวิตประจำวัน เนื่องจากป่าชุมชนบ้านศรีเจริญ มีชนิดของพืชผักสมุนไพร และพืชอาหารสำหรับการบริโภคที่หลากหลาย อีกทั้งยังสะดวกในการเข้าป่าเนื่องจากอยู่ไม่ไกลจากชุมชน สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายได้เป็นอย่างมาก ประเภทพืชอาหารป่า ที่มีการเก็บหามากที่สุดคือ หน่อไม้ โดยมีการเก็บหาเพื่อการบริโภค และเก็บหาเพื่อการค้าในอัตราส่วน ๖๐ และ ๔๐ ตามลำดับ รองลงมาได้แก่เห็ดประเภทต่าง ๆ เช่น เห็ดเผาะ เห็ดแดงน้ำหมาก และเห็ดอื่น ๆ เช่น เห็ดโคนน้อย เห็ดตับเต่า การที่ชาวบ้านมีการเก็บหาหน่อไม้ และเห็ด จำนวนมากสาเหตุหนึ่งน่าจะมาจากของป่าเหล่านี้มีความต้องการของตลาดสูง อีกทั้งผลผลิตก็มีมาก ทำให้คนในชุมชนมีการเก็บหากันมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการเก็บหาของป่าชนิดอื่น ๆ อีก เช่น ผักหวานป่า ผักติ้วขาว ดอกกระเจียว อีรอก บุก กลอย ปลา อั้ง แอ้ จิ้งหรีด เป็นต้น แต่ในปัจจุบันยังมีเรื่องการฝ่าฝืนกฎสำหรับข้อตกลงในการหาของป่าอยู่บ้าง เช่น การหาหน่อไม้ ที่มากเกินไปจนความจำเป็น ซึ่งทำให้อาณาเขตอาจมีน้อยลง และการขูดแยะ ที่เป็นการทำลายการเติบโตของแยะที่ยังไม่โตเต็มที่ในอนาคตอาจจะทำให้แยะสูญพันธุ์ได้ โดยคณะกรรมการได้ทำข้อตกลงร่วมกันในที่ประชุมว่าให้คนในชุมชนใช้การดักแยะแทนการขูด เพื่อจะได้เฉพาะตัวที่โตเต็มวัย แต่ภายหลังก็ยังมีกรณีลักลอบต่าง ๆ อยู่บ้าง ซึ่งส่วนใหญ่พบเป็นประชาชนต่างชุมชนที่เข้ามาหากินในบริเวณป่าชุมชน คณะกรรมการจึงได้จัดทีมลาดตระเวนออกเพื่อร่วมกันสอดส่องดูแลและทำความเข้าใจกับประชาชนกลุ่มดังกล่าว ส่วนไม้ไผ่ชนิดต่าง ๆ ชาวบ้านมีการนำมาใช้ประโยชน์ เช่น ทำบ้านเรือน เช่น นำมาทำรั้ว ราวตากผ้า เสื่อหลัก และงานหัตถกรรมอื่น ๆ เช่น ตะกร้า กระบุง แคร่ หมวก เพื่อใช้ในครัวเรือน และจำหน่าย

ความอุดมสมบูรณ์ของป่าชุมชนบ้านศรีเจริญนั้น ป่าแห่งนี้แหล่งอาหารแหล่งใหญ่ของทั้งคน และสัตว์ ชาวบ้านรอบป่ารวมทั้งชาวบ้านในพื้นที่ใกล้เคียงอื่น ๆ ใช้ประโยชน์มาเป็นระยะเวลายาวนานเพื่อเอื้อปัจจัย ๔ ทั้งอาหาร ยาสมุนไพร ไม้ใช้สอย ใช้ทำที่อยู่อาศัย และเป็นที่ในการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งนอกจากหามาเพื่อยังชีพแล้ว ยังสามารถนำไปขายสร้างรายได้ให้แก่ตนเองและชุมชนได้ โดยการนำเอาผลผลิตที่เก็บได้นั้นไปขายตามหมู่บ้าน และบางส่วนนำไปจำหน่ายที่ตลาดสดในชุมชน และตลาดสดในตำบล

ไข่มดแดงสามารถหาได้ตามยอดไม้ ในป่าชุมชน ปัจจุบันเป็นอาหารที่เป็นที่นิยม โดยทั่วไปชาวบ้านจะเริ่มออกหาแย้มรังมดแดงตามต้นไม้ เริ่มประมาณช่วงเดือนธันวาคมหลังจากเสร็จงานไร่สวน ช่วงนี้มักจะได้ไข่มดเล็ก ๆ ที่เรียกว่า ไข่มดเล็ก เข้าเดือนกุมภาพันธ์ไปจนถึงเมษายน จึงจะได้ไข่มดขนาดใหญ่ขึ้น รวมทั้งนางพญามด มีลักษณะเป็นมดมีปีก ที่ชาวบ้านเรียก แม่แป้ง จะพบอยู่ในรังด้วย ชาวบ้านจะนำมากินหมดทั้งไข่มด ไข่มดใหญ่ แม่แป้ง ไม่เว้นแม่แต่ตัวมดแดง เพราะมดแดงมีรสเปรี้ยว จึงนิยมนำมาปรุงอาหาร

ส่วนการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากป่าชุมชนนั้น สมาชิกป่าชุมชนมีการเข้าไปหาพืชอาหารในป่าชุมชนบ่อยครั้ง และสมาชิกมีส่วนร่วมในการดูแลการชุมชน และร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ปลูกป่า ทำฝาย ทำแนวกันไฟ ลาดตระเวนป้องกันไฟป่า อยู่บ่อยครั้งราวเดือนละ ๑ ครั้ง นอกจากนี้ยังมีการร่วมกันสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เช่น การเกิดไฟป่า การเก็บอาหารชนิดอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กับฤดูกาล และร่วมเป็นหูเป็นตา ป้องกันการบุกรุกทำลายป่า

ตารางที่ ๑๗ การประเมินป่าชุมชน

หัวข้อประเมิน	อัตรา*	หน่วย	มูลค่าที่ได้	หน่วย
๑. จำนวนประชาชนที่ได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน	-	-	๒๘๙	ครัวเรือน
๒. มูลค่าการพึ่งพิงป่าชุมชน (ลดรายจ่ายเพิ่มรายได้)	๗๓๙	บาท/ไร่	๒๑๓,๕๗๑	บาท
๓. การกักเก็บน้ำในดินและปลดปล่อยน้ำท่า	๖๘๗	ลบ.ม./ไร่	๗๒๐,๖๖๓	ลบ.ม.
๔. การกักเก็บคาร์บอนของต้นไม้ในป่าชุมชน	๖.๓	ตันคาร์บอน/ไร่	๖,๖๐๘.๗๐	ตันคาร์บอน
๕. การประเมินมูลค่าระบบนิเวศของป่า	๘๙,๗๓๗.๔๘	บาท/ไร่/ปี	๙๔,๑๓๔,๖๑๖.๕๒	บาท/ปี

*ที่มา สำนักจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้

ตารางที่ ๑๘ การประเมินมูลค่าการลดรายจ่าย หรือสร้างรายได้ในครัวเรือน

ทรัพยากร	ช่วงเวลาในการเก็บหา	ปริมาณเก็บหา (เฉลี่ย)	ราคาในตลาด	มูลค่าการสร้างรายได้	มูลค่าในการลดรายจ่าย
๑. สมุนไพร	ทั้งปี	๓๐๐ กก.	๕๐-๒๐๐ บาท	๖๐,๐๐๐	๒๐,๐๐๐
๒. หน่อไม้	มี.ย.-ส.ค.	๒,๐๐๐ กก.	๒๕ บาท	๕๐,๐๐๐	๓๐,๐๐๐
๓. ไม้ไผ่ (แปรรูป)	ก.พ.-มี.ค.	๒,๐๐๐ ลำ	๓๐-๑๐๐ บาท	๖๐,๐๐๐	๓๐,๐๐๐
๔. ผักสด ของป่า	ทั้งปี	๕๐๐ กก.	๑๐-๑๐๐ บาท	๕๐,๐๐๐	๔๐,๐๐๐
๕. น้ำผึ้ง	มี.ค.-พ.ค.	๑๐๐ ขวด	๒๐๐ บาท	๒๐,๐๐๐	๓๐,๐๐๐
๖. เห็ดแดงน้ำหมาก	พ.ค.-ต.ค.	๓๐๐ กก.	๑๐๐ บาท	๓๐,๐๐๐	๒๐,๐๐๐
๗. เห็ดเผาะ	พ.ค.-ต.ค.	๒๕๐ กก.	๒๕๐ บาท	๖๒,๕๐๐	๕๐,๐๐๐
๘. เห็ดอื่น ๆ	พ.ค.-ต.ค.	๔๐๐ กก.	๑๐๐ บาท	๔๐,๐๐๐	๒๐,๐๐๐
๙. ไข่มดแดง	พ.ค.-ต.ค.	๑๐๐ กก.	๕๐๐ บาท	๕๐,๐๐๐	๔๐,๐๐๐

จากตารางที่ ๑๘ พบว่า ประชาชนบ้านศรีเจริญมีมูลค่าในการสร้างรายได้จากป่าชุมชน รวมรายได้ ๔๒๒,๕๐๐ บาท/ปี และลดรายจ่ายในครัวเรือน รวม ๒๘๐,๐๐๐ บาท/ปี คิดเป็นรายได้เฉลี่ย ๑,๔๖๑.๙๓ บาท/ครัวเรือน และลดรายจ่ายในครัวเรือนได้ ๙๖๘.๘๕ บาท/ครัวเรือน

ส่วนที่ ๔ แผนการพัฒนาเพื่อเป็นโมเดลการพัฒนาพื้นที่ป่าชุมชนต้นแบบ

สำหรับข้อบ่งชี้ถึงการเป็นโมเดลการพัฒนาพื้นที่ป่าชุมชนต้นแบบ ของกลุ่มวิสาหกิจปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง จะพิจารณาจากกระบวนการ Design Thinking ของผลิตภัณฑ์สมุนไพร โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 Empathize การทำความเข้าใจปัญหา และความต้องการกลุ่มลูกค้า

กลุ่มวิสาหกิจปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง ได้มีความพยายามสำรวจกลุ่มลูกค้าที่มีความถี่ในการซื้อผลิตภัณฑ์ รวมถึงมีการกลับมาซื้อซ้ำในรอบต่อไป ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกในการนำไปวิเคราะห์คุณค่าเชิงธุรกิจของผลิตภัณฑ์สมุนไพร จึงมีการสอบถามข้อมูลทั่วไปของลูกค้ากลุ่มนี้เท่าที่สามารถสอบถามได้

ขั้นตอนที่ 2 Define วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ (Problem, Pain Point, Gain Point) เพื่อกำหนดกรอบการพัฒนา

เนื่องด้วยในช่วงสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ที่ผ่านมา ส่งผลกระทบต่อการค้าเงินธุรกิจของชุมชน ทั้งรายได้ในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนที่ลดลง และการขายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ที่ลดลงตามไปด้วย ในทางกลับกันการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพร ของกลุ่มวิสาหกิจปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง กลับสร้างรายได้เพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีงานวิจัยและผู้ประจักษ์สมุนไพรหลายท่าน ให้คำแนะนำเกี่ยวกับสมุนไพรที่มีฤทธิ์ต้านโรคระบาด เช่น กระชาย ขมิ้น ฟ้าทะลายโจร เป็นต้น กลุ่มฯ จึงได้ดำเนินการนำสมุนไพรดังกล่าวมาแปรรูป บรรจุเป็นแคปซูลสมุนไพร สามารถสร้างรายได้ได้เป็นอย่างดี โดยจุดขายของผลิตภัณฑ์ประกอบไปด้วยเรื่องราวภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้วัตถุดิบที่มีคุณภาพจากชุมชน และเน้นใส่ใจสิ่งแวดล้อมควบคู่ จนทำให้ผู้บริโภคมีความสนใจและสั่งซื้อผลิตภัณฑ์เข้ามาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

ทั้งยังเป็นการดำเนินธุรกิจตามหลักการเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) โดยพยายามยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อสร้างความแตกต่างและสร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลิตภัณฑ์ มุ่งเน้นให้ชุมชนเป็นผู้ประกอบการยุคใหม่ที่คำนึงถึงส่วนรวม นำผลตอบแทนจากการดำเนินธุรกิจกลับมาแก้ปัญหาในพื้นที่และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 Ideate การคิดสร้างสรรค์พัฒนาไอเดียใหม่ๆ เพื่อพัฒนานวัตกรรม (Ideate for Innovation Development)

การพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) ของกลุ่มวิสาหกิจปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง ได้เริ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มาจากวัตถุดิบในท้องถิ่น กล่าวคือ เริ่มจากการจัดหาสมุนไพรที่หาได้บริเวณพื้นที่ป่าชุมชน ที่มีสรรพคุณในการต้านทานโรคและเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น มาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ จนเกิดกระบวนการการผลิตที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทำให้การเข้าไปหาสมุนไพรในพื้นที่ป่าชุมชนไม่ค่อยสะดวกเท่าที่ควร จึงมีการนำสมุนไพรจากป่ามาปลูกบริเวณพื้นที่หัวไร่ปลายนา และสวนหลังบ้าน เพื่อสะดวกต่อการเก็บหาและนำไปใช้ประโยชน์ เพื่อลดการเข้าไปรบกวนและจัดหาสมุนไพรบริเวณพื้นที่ป่าชุมชนในช่วงฤดูการปิดป่าเพื่อฟื้นฟูป่าชุมชน ทั้งยังเป็นการดำเนินธุรกิจตามหลักการเศรษฐกิจ

หมุนเวียน (Circular Economy) คือ พยายามยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยี เพื่อสร้างความแตกต่างและสร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลิตภัณฑ์ มุ่งเน้นให้ชุมชนเป็นผู้ประกอบการยุคใหม่ที่คำนึงถึงส่วนรวม นำผลตอบแทนจากการดำเนินธุรกิจกลับมาแก้ปัญหาในพื้นที่และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ที่ให้ความสำคัญต่อการคืนสภาพหรือให้ชีวิตใหม่แก่วัสดุต่าง ๆ ในวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์ แทนที่จะทิ้งไปเป็นขยะเมื่อสิ้นสุดการบริโภค โดยจะนำวัสดุที่เป็นองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์เหล่านั้นกลับมาสร้างคุณค่าใหม่ หมุนเวียนเป็นวงจรต่อเนื่อง โดยไม่มีของเสีย ซึ่งจะช่วยลดการเกิดขยะและปัญหาของเสียที่เกิดขึ้น อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ ดังนี้

(๑) ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างรู้คุณค่า ใช้ทรัพยากรเท่าที่จำเป็นให้มีประสิทธิภาพสูงสุดตั้งแต่การเลือกวัตถุดิบมาผลิต การบริโภคในครัวเรือน จนถึงการนำกลับมาใช้เป็นวัตถุดิบ สามารถใช้ทรัพยากรในการสร้างรายได้อย่างมีคุณค่า โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาถ่ายทอดเป็นสินค้าหรือบริการที่สอดแทรกนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ และยึดการพึ่งพาตนเองเป็นสำคัญได้เช่นเดียวกันโดยเทคโนโลยีที่เป็นภูมิปัญญาในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ได้แก่ การตากแห้ง การเชื่อม การทำยาลูกกลอน ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นกรรมวิธีที่แทบจะไม่ต้องใช้งบประมาณมากนักก็สามารถทำได้

(๒) กระจายรายได้อย่างทั่วถึง ผ่านการพัฒนาคิดต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้เกิดการแปรรูป เพื่อให้ชุมชนสามารถหารายได้ด้วยตนเอง จึงเป็นที่มาของการก่อตั้งกลุ่มวิสาหกิจปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง และเพื่อทำให้เกิดเศรษฐกิจหมุนเวียน ซึ่งเสมือนเป็นศูนย์กลางที่กระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ครอบคลุมทุกภาคส่วนในชุมชน ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกข้าว เกษตรกรผู้ปลูกพืชสมุนไพร กลุ่มผู้สูงอายุและแม่บ้าน ที่มีรายได้เข้ามามากขึ้น นำมาสู่เศรษฐกิจหมุนเวียนภายในชุมชนอย่างเป็นระบบ

(๓) ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพราะการที่ชุมชนมีรายได้ที่ยั่งยืนได้นั้นต้องอาศัยความพอใจและความพอเพียง ซึ่งสอดคล้องต่อการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงที่มีอยู่ ๒ ประการ คือ หนึ่ง เงื่อนไขคุณธรรม กล่าวคือมีการนำระบบคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริตมาประพฤติปฏิบัติ โดยกลุ่มวิสาหกิจปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง ได้เน้นการทำความดีที่มีความสุขจากองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านการใช้สิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นซึ่งใช้งบประมาณไม่มากในการทำผลิตภัณฑ์ต่างๆ บนหลักการพึ่งพาตัวเอง อีกทั้งผลตอบแทนทางสังคมที่เกิดขึ้นทั้งหมดจะตกอยู่ในชุมชนไม่ว่าจะเป็น กลุ่มสมาชิกทั้งรายใหญ่และรายย่อย กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพืชสมุนไพร ชาวบ้าน เช่น ชมันชั้น กระชาย ไพล ตะไคร้ ใบมะกรูด หอมแดง กระเทียม และกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน และ สอง เงื่อนไขความรู้ กล่าวคือ การนำหลักวิชาและความรู้เชิงเทคโนโลยีและสังคมมาประยุกต์ใช้ในการวางแผนและในทางปฏิบัติ

(๔) การจัดการของเสียให้เป็นศูนย์ (zero waste) โดยเฉพาะในกระบวนการผลิตที่พยายามลดของเสียที่จะเกิดขึ้นภายในชุมชนให้ได้มากที่สุด โดยทางกลุ่มฯ มีการวางแผนการผลิตอย่างรอบคอบและรอบด้าน จะเห็นได้จากวัตถุดิบที่สามารถนำไปผลิตได้ในทุกส่วน เช่น ชมันชั้นโดยเนื้อมีการนำไปผลิตเป็นลูกประคบ หมิ่นตากแห้ง ส่วนเปลือกและเศษที่เหลือจากการตัดแต่งออกจะนำไปทำปุ๋ยหมัก อย่างไรก็ตามในอนาคตหากกลุ่มฯ มีศักยภาพต่อยอดผลิตภัณฑ์มากขึ้น ก็อาจนำไปหมักที่ได้จากการหมักของเสียในการกระบวนการผลิต จำหน่ายแก่ผู้สนใจต่อไป

(๕) การแก้ไขสภาพแวดล้อมภายในชุมชน ทั้งการลดมลพิษทางน้ำไม่ว่าจะเป็นแหล่งน้ำเสียที่เกิดจากภายในชุมชนและภายนอกชุมชน รวมถึงการปล่อยน้ำเสียจากบ้านเรือน ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลกลายเป็นแหล่งน้ำเสียในท้ายที่สุด ดังนั้นการที่กลุ่มฯ ได้ให้การสนับสนุนต่อผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ช่วยให้คนในชุมชนได้เริ่มเห็นความสำคัญและเกิดเป็นความตระหนักต่อการอนุรักษ์ดินและลำคลองที่ถือเป็นอยู่ข้าวอยู่น้ำของตน ซึ่งจะนำมาสู่การสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนต่อไป มากไปกว่านั้นการดำรงรักษาวิถีชีวิตพื้นบ้านของคนในพื้นที่ผ่านการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชุมชนเช่น การส่งเสริมการจัดทำฝายเพื่อชะลอน้ำและเพิ่มความชุ่มชื้นให้บริเวณพื้นที่ป่าต้นน้ำ การงดการใช้สารเคมีในทุก ๆ กระบวนการผลิต อาจกล่าวได้ว่าเศรษฐกิจชุมชนจากการร่วมมือพัฒนาในทุกกระบวนการผลิตตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำจากวัตถุดิบและองค์ความรู้ท้องถิ่น ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน ได้ก่อให้เกิดการกระจายรายได้แก่คนในชุมชนทุกระดับ

ขั้นตอนที่ ๔ Prototype การพัฒนาต้นแบบ เพื่อรับ Feedback จากลูกค้า

เป็นกระบวนการหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการออกแบบคือการพัฒนา “ต้นแบบ” รวมทั้งการทดสอบจากการใช้งานจริง ดังจะเห็นได้จากกลุ่มวิสาหกิจปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง ที่ได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำลูกยอ ถูกลมสมุนไพร ขนาดทดลอง เพื่อให้ลูกค้าที่เป็นนักท่องเที่ยวที่มาเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน ที่จัดขึ้นโดยกลุ่มฯ ได้ทดลองรับประทานผลิตภัณฑ์น้ำลูกยอ และทดสอบกลิ่นของถูกลมสมุนไพร ก่อนออกวางจำหน่าย เพื่อสำรวจผลตอบรับ (feedback) สำรองตลาดผู้บริโภค รวมไปถึงการเจาะกลุ่มลูกค้าที่ชื่นชอบผลิตภัณฑ์ว่าชอบรสชาติแบบใดเป็นพิเศษ รวมไปถึงแนวโน้มการซื้อผลิตภัณฑ์ซ้ำในแต่ละช่วงอายุ โดยหลังได้รับการตอบรับจากผู้บริโภค ได้มีการประชุมหารือร่วมกับทั้งเครือข่ายภายในชุมชน เพื่อวางแผนพัฒนาผลิตภัณฑ์ การสนับสนุนองค์ความรู้และปัจจัยการผลิต ร่วมกันเพื่อให้สามารถตอบโจทย์ตรงต่อความต้องการของผู้บริโภคทั้งในเชิงของรสชาติและบรรจุภัณฑ์ที่ควรมีหลากหลายขนาดเพื่อเป็นทางเลือกที่มีใช้เพียงการบริโภคทว่ายังสามารถเป็นของฝากได้ด้วย

ขั้นตอนที่ ๕ Test การทดสอบกับลูกค้า

จากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบในขั้นตอนที่ ๔ กลุ่มลูกค้าที่ได้ทำการทดสอบผลิตภัณฑ์ได้ให้ความคิดเห็นสินค้าและบริการ และกลุ่มวิสาหกิจปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง ได้พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ตามความคิดเห็นและความต้องการของผู้บริโภค

จากกระบวนการข้างต้น ทำให้กลุ่มวิสาหกิจปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง ได้มีการวางแผนการพัฒนาเพื่อเป็นโมเดลการพัฒนาพื้นที่ป่าชุมชนต้นแบบ ดังตารางที่ ๑๘ และแผนการดำเนินงาน ระยะ ๓ ปี (พ.ศ.๒๕๖๖-๒๕๖๘) ดังตารางที่ ๑๙

ตารางที่ ๑๙ แผนการพัฒนาเพื่อเป็นโมเดลการพัฒนาพื้นที่ป่าชุมชนต้นแบบ

แผนพัฒนา	เดือนที่ดำเนินการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
- ผลิตภัณฑ์	พฤษภาคม-มิถุนายน	- สร้างผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย โดยการสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มลูกค้าเป้าหมายก่อนการผลิต - ทำการตรวจสอบคุณภาพสินค้า โดยทำการ checklist ทุกกระบวนการ เพื่อเป็นการตรวจสอบคุณภาพสินค้าให้มีมาตรฐานอยู่เสมอ
- อุปกรณ์การผลิต	ตลอดทั้งปี	- จัดหาเครื่องซีลเพื่อบรรจุสมุนไพรให้อยู่ในสถานะสุญญากาศ
- บรรจุภัณฑ์	ตลอดทั้งปี	- สร้างแบรนด์จากการทำโลโก้ให้บ่งบอกถึงผลิตภัณฑ์ - ทำฉลากสินค้าและแสดงวันหมดอายุที่ชัดเจน - ทำการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์
- บริการหลังการขาย	ตลอดทั้งปี	- แบ่งสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจอย่างชัดเจนในการติดตามสอบถามความพึงพอใจของลูกค้าหลังการใช้ผลิตภัณฑ์ เช่นการโทรศัพท์เพื่อสอบถาม หรือการลงพื้นที่เพื่อพูดคุย
- การจัดจำหน่าย	ตลอดทั้งปี	- เพิ่มช่องทางการค้าในการขายทางออนไลน์ เช่น Shopee Lazada Tiktok - ดำเนินการขอจดทะเบียนสินค้ามาตรฐาน GAP/GCP/GACP และเครื่องหมายฮาลาล
- คิดค้นและเชื่อมโยงผลิตภัณฑ์กับการท่องเที่ยว	ตลอดทั้งปี	- การนำการท่องเที่ยวเข้ามาเชื่อมโยงกับเรื่องสุขภาพ จึงเป็นการสานประโยชน์ - ให้ความรู้ ความเข้าใจ การดูแลบำบัดรักษาสุขภาพด้วยสมุนไพรและผลิตภัณฑ์
- คู่ค้าทางธุรกิจ	พฤษภาคม-สิงหาคม	- ติดต่อประสานงานกับคู่ค้าทางธุรกิจ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง หรือที่ปรึกษาผลิตภัณฑ์ เพื่อขอคำแนะนำในการผลิตสินค้า การยืดอายุ การเก็บรักษา และการประชาสัมพันธ์ทางการตลาดเพื่อเพิ่มยอดขาย
- แหล่งวัตถุดิบ	ตลอดทั้งปี	- นำผลกำไรที่ได้จากการประกอบการเพื่อจัดหาเครื่องทุ่นแรง และหาสมาชิกกลุ่มเพิ่มเพื่อเพิ่มกำลังผลิตให้มีมากยิ่งขึ้นให้เพียงพอต่อความต้องการของตลาด
- รายได้	ตุลาคม-มกราคม	จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำปี เพื่อสรุปรายรับและรายจ่าย จากการขายผลิตภัณฑ์ และกิจกรรมอื่น เพื่อสรุปกำไร-ขาดทุน และนำไปสู่การแบ่งปันผลกำไรแก่สมาชิก เพื่อสร้างแรงจูงใจในการประกอบธุรกิจ

ตารางที่ ๑๙ แผนการพัฒนาเพื่อเป็นโมเดลการพัฒนาพื้นที่ป่าชุมชนต้นแบบ (ต่อ)

แผนพัฒนา	เดือนที่ดำเนินการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
- ชุมชน	ทั้งปี	- การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับป่าชุมชนของสมาชิก เช่น กิจกรรมปลูกป่า สร้างฝายชะลอน้ำ - กิจกรรมจิตอาสาซ่อมบ้านให้กับสมาชิกกลุ่มที่ประสบปัญหาอันเกิดจากอุทกภัย วาตภัย และอื่น ๆ ที่ทำให้ที่อยู่อาศัยและแปลงเกษตรเสียหาย - การมอบเงินทุนสนับสนุนช่วยเหลือกิจกรรมสาธารณะต่าง ๆ เช่น โรงเรียน วัด และกลุ่มเปราะบาง เป็นต้น

ตารางที่ ๒๐ แผนการดำเนินงาน ระยะ ๓ ปี (พ.ศ.๒๕๖๖-๒๕๖๘)

กิจกรรม	ปีที่ ๑			ปีที่ ๒			ปีที่ ๓			งบประมาณ
	๑ เมษายน	๓ เมษายน	๓๑ เมษายน	๑ เมษายน	๓ เมษายน	๓๑ เมษายน	๑ เมษายน	๓ เมษายน	๓๑ เมษายน	
๑. การถ่ายทอดความรู้ด้านการควบคุมคุณภาพ มาตรฐานผลิตภัณฑ์ และกระบวนการผลิตตามหลักการ GMP	✓	✓								๗๕,๐๐๐
๒. การถ่ายทอดความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการบริการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ			✓							๗๕,๐๐๐
๓. การถ่ายทอดความรู้ด้านการคำนวณต้นทุน การตลาด ผลิตภัณฑ์ สินค้าและบริการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ				✓						๕๐,๐๐๐
๔. การถ่ายทอดความรู้ด้านการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาดและศักยภาพของชุมชน จำนวน ๓ ผลิตภัณฑ์				✓	✓					๑๒๐,๐๐๐
๕. การถ่ายทอดความรู้ด้านการสร้างตราสินค้า (Branding) การออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์					✓	✓				๖๐,๐๐๐
๖. การถ่ายทอดความรู้ด้านการตลาด และการวิเคราะห์ทิศทางการตลาด							✓			๗๐,๐๐๐
๗. การถ่ายทอดความรู้ด้านการวางแผนผลิตภัณฑ์ต้นแบบเพื่อการตลาดและช่องทางการจัดจำหน่าย							✓	✓		๖๐,๐๐๐

ตารางที่ ๒๐ แผนการดำเนินงาน ระยะ ๓ ปี (พ.ศ.๒๕๖๖-๒๕๖๘)

กิจกรรม	ปีที่ ๑				ปีที่ ๒				ปีที่ ๓				งบ ประมาณ
	๑	๒	๓	๔	๑	๒	๓	๔	๑	๒	๓	๔	
๘. การถ่ายทอดความรู้ด้านการทดสอบตลาดผลิตภัณฑ์และบริการของชุมชนทั้งในรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์											✓		๑๒๐,๐๐๐
๙. การถ่ายทอดความรู้เพื่อยกระดับสินค้าและบริการให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรและแหล่งท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ												✓	๗๐,๐๐๐

กิจกรรมการพัฒนาป่าชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจ BCG

เมื่อกล่าวถึงการพัฒนาประเทศให้มีความยั่งยืน แนวทางหนึ่งที่มีมักจะมาพร้อมกับความยั่งยืนนั้นคือคำว่า “นวัตกรรม” โดยทั่วไปแล้วนวัตกรรมมักมีความหมายในแง่ของการใช้องค์ความรู้หรือความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างหรือเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งใหม่ ที่ส่งผลประโยชน์และคุณค่าต่อสังคมในวงกว้าง โดยนวัตกรรมเปรียบเสมือนกลไกในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมอย่างก้าวกระโดด โดยเฉพาะในภาคธุรกิจและภาคอุตสาหกรรมของประเทศ อีกทั้งนวัตกรรมเป็นคำที่ใช้กันอย่างแพร่หลายโดยเฉพาะในภาครัฐ เนื่องจากได้รับการบรรจุอยู่ในยุทธศาสตร์หลักและนโยบายของรัฐบาล จึงเห็นถึงการกระตุ้นให้ภาคการผลิตต่าง ๆ นำนวัตกรรมเข้ามาปรับใช้เพื่อผลักดันความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และเป็นความหวังที่จะทำให้ประเทศไทยสามารถก้าวผ่านกับดักรายได้ปานกลาง (กฤตยา สังข์เกษม และคณะ, ๒๕๖๐) อย่างไรก็ตาม นวัตกรรมไม่ได้เน้นแค่ในเชิงผลผลิตทางวิทยาศาสตร์ การใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในการประดิษฐ์คิดค้นเพื่อผลิตสินค้าและบริการ หรือให้ความสำคัญเฉพาะในเชิงเศรษฐกิจเท่านั้น เพราะนอกจากมุมมองของนวัตกรรมในเชิงการพัฒนาเศรษฐกิจแล้ว ความยั่งยืนนั้นจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องพัฒนารากฐานทางสังคมให้แข็งแรงด้วย เพราะทั้งสองปัจจัยนั้นต้องถูกพัฒนาควบคู่กันให้เกิดความสมดุล สำหรับป่าชุมชนบ้านศรีเจริญมีการพัฒนาป่าชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจ BCG ดังตารางที่ ๒๑ ตารางที่ ๒๒ และตารางที่ ๒๓

ตารางที่ ๒๑ กิจกรรมการพัฒนาป่าชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจ BCG ด้าน Bio Economy (เศรษฐกิจชีวภาพ)

กิจกรรม	เป้าหมาย	งบประมาณ
๑) การปลูกป่าชุมชนเพื่อสร้างผลผลิตจากไม้เศรษฐกิจและสมุนไพร	๕๐ ไร่	๗๐,๐๐๐
๒) การเก็บข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนท้องถิ่น	๑ งาน	๕๐,๐๐๐
๓) การพัฒนาไกด์ส่งเสริมการปลูกป่าโดยการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและประชาชน	๑ งาน	๕๐,๐๐๐
๔) การพัฒนาหรือการนำเทคโนโลยี และนวัตกรรม เพื่อสนับสนุนหรือเพิ่มประสิทธิภาพการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ	๑ งาน	๗๕,๐๐๐
๕) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการติดตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพป่าชุมชน	๑ งาน	๕๐,๐๐๐
๖) การจัดเก็บและรวบรวมข้อมูลผลิตภัณฑ์และบริการจากป่าชุมชน	๑ งาน	๕๐,๐๐๐

ตารางที่ ๒๑ กิจกรรมการพัฒนาป่าชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจ BCG ด้าน Bio Economy (เศรษฐกิจชีวภาพ) (ต่อ)

กิจกรรม	เป้าหมาย	งบประมาณ
๓) การวิเคราะห์ศักยภาพและส่งเสริมผลิตภัณฑ์และบริการจากป่าชุมชน	๑ งาน	๕๐,๐๐๐
๔) การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์และบริการจากป่าชุมชน	๑ งาน	๗๐,๐๐๐
๕) การกำหนดแนวทางในการรับรองคุณภาพการผลิต และการกำหนดมาตรฐานคุณภาพของผลิตภัณฑ์และบริการจากป่าชุมชน	๓ ชนิด	๕๐,๐๐๐
๖) การวิเคราะห์และส่งเสริมตลาดให้กับผลิตภัณฑ์และบริการจากป่าชุมชน	๑ งาน	๓๐,๐๐๐
๗) การพัฒนาพื้นที่ป่าชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชน	๑ งาน	๑๐๐,๐๐๐
๘) การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาเพิ่มประสิทธิภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชน	๑ งาน	๑๐๐,๐๐๐
๙) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว (เช่น ไกด์ ของที่ระลึก)	๑ งาน	๕๐,๐๐๐
๑๐) การส่งเสริมให้เกิดการตลาดใช้ทรัพยากร/การเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร	๑ งาน	๕๐,๐๐๐
๑๑) การส่งเสริมป่าชุมชน และการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืนและมีส่วนร่วม	๑ ป่าชุมชน	๗๐,๐๐๐
๑๒) การส่งเสริมพื้นที่ต้นแบบในการใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรอย่างยั่งยืน	๑ งาน	๕๐,๐๐๐
๑๓) การสร้างการรับรู้ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรอย่างยั่งยืน	๑ งาน	๒๕,๐๐๐
๑๔) การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน เพื่อพัฒนาป่าชุมชน คุณภาพชีวิต และสร้างเศรษฐกิจฐานราก (เช่น การสร้างฝายในพื้นที่ป่าชุมชน)	๑ ฝาย	๗๐,๐๐๐
๑๕) การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนจากฐานทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพในป่าชุมชน	๑ งาน	๓๐,๐๐๐

ตารางที่ ๒๒ กิจกรรมการพัฒนาป่าชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจ BCG ด้าน Circular Economy (เศรษฐกิจหมุนเวียน)

กิจกรรม	เป้าหมาย	งบประมาณ
๑) การสร้างความตระหนัก การใช้วัสดุทางเลือก ตลอดจนการนำวัสดุกลับมาใช้ซ้ำ (Reuse) และแปรสภาพกลับมาใช้ใหม่ (Recycle)	๒ ครั้ง	๕๐,๐๐๐
๒) การนำชีวมวลมาใช้ประโยชน์	๑ งาน	๓๐,๐๐๐
๓) การพัฒนาพลังงานหมุนเวียนจากทรัพยากรในพื้นที่	๑ งาน	๓๐,๐๐๐
๔) การจัดเก็บข้อมูลสถานการณ์ไฟป่า	๓ ครั้ง	๓๐,๐๐๐
๕) การส่งเสริมการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	๑ งาน	๒๐,๐๐๐
๖) การจัดการขยะ	๖ ครั้ง	๓๐,๐๐๐

ตารางที่ ๒๓ กิจกรรมการพัฒนาป่าชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจ BCG ด้าน Green Economy (เศรษฐกิจสีเขียว)

กิจกรรม	เป้าหมาย	งบประมาณ
๑) การจัดทำฐานข้อมูลการดูดซับ/กักเก็บก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในป่าชุมชน	๕ แปลง	๕๐,๐๐๐
๒) การสร้างการรู้และความเข้าใจต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศให้กับประชาชนในพื้นที่	๒ ครั้ง	๒๐,๐๐๐

บทที่ ๔

สรุปผลการศึกษา

ปัญหาและอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชน

จากการศึกษาและวิเคราะห์การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจปลูกและแปรรูปสมุนไพรห้วยยาง เชียงใหม่ สามารถเพิ่มปริมาณการผลิต และเป็นการส่งเสริมการสร้างงาน สร้างอาชีพให้กับประชาชนในพื้นที่บ้านศรีเจริญ อีกทั้งสามารถปรับปรุงรูปแบบบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์และศึกษาการเก็บรักษาผลิตภัณฑ์ เพื่อยืดอายุผลิตภัณฑ์ให้ยาวนานและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มผู้บริโภค ตลอดจนมีการพัฒนารูปแบบการตลาด เพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่ายของผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายขึ้น และยกระดับเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP ที่สามารถเป็นต้นแบบ และนำไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่อื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงได้

สำหรับการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์สมุนไพรเป็นรูปแบบการพัฒนานวัตกรรมเพื่อสังคม ที่ตอบโจทย์การแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจฐานราก โดยเฉพาะการพัฒนาแบบการดำเนินธุรกิจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อยกระดับและพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันเชิงพาณิชย์ อีกทั้งยังสามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพรทั้งในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง เป็นนวัตกรรมเพื่อสังคมที่สามารถเป็นต้นแบบภายใต้แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียน และสามารถขยายผลไปยังพื้นที่อื่น ๆ ได้

การดำเนินโครงการนวัตกรรมทางสังคมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่การแข่งขันเชิงพาณิชย์ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ปลาบุดู กลุ่มวิสาหกิจชุมชนดาร์ลือบาตะห์ ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) ส่งเสริมและพัฒนารูปแบบการดำเนินธุรกิจกลุ่มวิสาหกิจปลูกและแปรรูปสมุนไพรห้วยยาง เชียงใหม่ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันเชิงพาณิชย์ ตลอดจนยกระดับเศรษฐกิจฐานราก และพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในพื้นที่บ้านศรีเจริญ โดยกระบวนการดำเนินงานจะเน้นการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน (Participation) ในการตัดสินใจและมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินโครงการร่วมกัน ทั้งนี้การวิเคราะห์รูปแบบของแผนธุรกิจและความยั่งยืนในเชิงธุรกิจ และยึดตามหลักการเศรษฐกิจหมุนเวียน ได้ผลลัพธ์ คือ

๑) แผนพัฒนาธุรกิจอย่างสมบูรณ์ ๑ แผนธุรกิจ

๒) การสร้างโรงเรือนให้เป็นสถานที่ที่ได้มาตรฐานในการดำเนินการตามกระบวนการผลิตและการจัดเก็บผลิตภัณฑ์ โดยใช้พื้นที่ในการผลิตเดิมมาต่อเติมและขยายพื้นที่ให้กว้างขวางและถูกต้องตามมาตรฐานจำนวน ๑ แห่ง รวมถึงยังเป็นสถานที่จัดแสดงสินค้าและจุดวางจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรและผลิตภัณฑ์ชุมชนอื่น ๆ ของคนในชุมชน

๓) การเพิ่มปริมาณการผลิตของกลุ่มวิสาหกิจปลูกและแปรรูปสมุนไพรห้วยยาง เชียงใหม่

๔) การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ และรูปแบบการตลาดโดยสามารถเพิ่มช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพร ดูให้มีความหลากหลายและสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภค จากการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ทั้งตัวบรรจุภัณฑ์และฉลากบรรจุภัณฑ์ใหม่ รวมถึงการเพิ่มช่องทางการขายออนไลน์ รวมถึงการจัดโปรโมชั่นสินค้า

จากการศึกษาในช่วงต้น พบว่าวิสาหกิจส่วนใหญ่มีผู้นำกลุ่มและคณะกรรมการที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาตนเอง ทว่าประเด็นที่ยังขาดอยู่ มีดังนี้

๑) ขาดอุปกรณ์ที่จำเป็นซึ่งต้องใช้งบประมาณอยู่มาก หากภาครัฐต้องการส่งเสริมให้วิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งควรให้ความช่วยเหลือด้านเครื่องมืออุปกรณ์และเทคโนโลยีที่จำเป็น เช่น ตู้อบที่ทันสมัยจะทำให้ต้นทุนแปรผัน (Variable Cost) ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนลดลง และควรส่งเสริมการตลาดและการโฆษณาประชาสัมพันธ์เพื่อเพิ่มโอกาสให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสุนิสสา กลิ่นขจร (๒๕๕๘) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชน กลุ่มผลิตภัณฑ์ลูกประคบสมุนไพร บ้านเขานาโน ตำบลภูวน

อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่กล่าวว่า การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในประเด็นยุทธศาสตร์เชิงวิฤตควรเพิ่มเครื่องจักรที่ทันสมัย ส่งเสริมการตลาดและการโฆษณาประชาสัมพันธ์

๒) พบว่าการสร้างขีดความสามารถให้กับชุมชนโดยการให้ชุมชนพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนด้วยตนเอง ใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชน ทำให้สมาชิกกลุ่มเห็นความสำคัญของการนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ประโยชน์ สามารถนำ ความรู้ไปพัฒนาตนเอง สร้างสรรค์เศรษฐกิจชุมชน บนฐานเศรษฐกิจพอเพียง การปรับปรุงคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชนทำให้สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความภาคภูมิใจในตนเอง เพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือน และยังเป็น การประชาสัมพันธ์การ ท่องเที่ยวให้กับชุมชนอีกด้วย โดยเป็นการที่เปิดโอกาสแก่คนในชุมชนได้ร่วมกันคิดวางแผนดำเนินการ แก้ไขกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ได้เข้ามามีส่วนร่วมและ รับผิดชอบในการกำหนดทิศทางในการพัฒนาชุมชน ร่วมตัดสินใจของชุมชนและร่วมรับผลประโยชน์โดยทั่วกัน

๓) ด้านการพัฒนาและการแข่งขันเชิงพาณิชย์ กล่าวคือ วิสาหกิจโดยส่วนใหญ่ยังไม่สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานที่สามารถส่งออกหรือแข่งขันกับภาคเอกชนได้เป็นจำนวนมาก อนึ่งนั้นมาจากการขาดองค์ความรู้การพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์ให้ได้รับความนิยม ทั้งรูปลักษณ์ของบรรจุภัณฑ์ ระยะเวลาการเก็บรักษา รวมทั้งการพัฒนารูปแบบหรือสูตรของตัวผลิตภัณฑ์ที่ยังไม่นิ่งและไม่สามารถตอบโจทย์ต่อความต้องการของผู้บริโภคได้

๔) การขาดความรู้และทักษะในการจัดการระบบบัญชีและการเงิน พบว่าวิสาหกิจชุมชนส่วนมากยังคงขาดในเรื่องของการจัดระเบียบทางการเงิน การตั้งราคาที่ไม่สอดคล้องหรือได้กำไรน้อยกว่าต้นทุนที่เสียไป ส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนไม่มีเงินสำรองเพียงพอสำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การจ้างคนงานหรือแม้กระทั่งการปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เป็นไปตามมาตรฐานเพื่อรองรับเครื่องหมายรับรองมาตรฐานสินค้าระดับวิสาหกิจชุมชน

๕) การขาดการวิจัย พัฒนา และนวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้วิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เป็นดำเนินการที่เน้นสืบสานมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ตกทอดจากบรรพบุรุษ ซึ่งมักเป็นสิ่งที่ไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เนื่องด้วยการขาดงบประมาณสนับสนุน และการขาดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องลงไปให้ความรู้เพื่อต่อยอดและพัฒนาแนวทางของผลิตภัณฑ์ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและส่งเสริมความยั่งยืนในชุมชน ควรมีกิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตสมุนไพรให้แก่สมาชิกในชุมชนโดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ และต้องมีการวางแผนการผลิตล่วงหน้าเป็นรายเดือน อีกทั้งการแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้น ที่สำคัญคือการขยายช่องทางจัดจำหน่ายและทำการตลาดให้ครอบคลุมผู้บริโภคในหลายกลุ่ม

นอกจากนี้ ในการส่งเสริมเศรษฐกิจหมุนเวียน ในเชิงการจัดการของเสียให้เป็นศูนย์ ควรมีการคิดต่อยอดนำวัตถุดิบที่เหลือจากการผลิตนำไปสร้างมูลค่าเพิ่มให้ได้ทั้งหมด และสร้างความตระหนักเรื่องเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชน อาทิ การจัดการกิจกรรมรณรงค์ หรือการสร้างโมเดลต้นแบบจากสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจฯ ก็จะช่วยลดต้นทุนและสร้างรายได้ สร้างความเข้มแข็ง ตลอดจนเป็นการรักษาสิ่งแวดล้อมร่วมกันในชุมชน

บรรณานุกรม

- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (๒๕๖๔). (ร่าง) ยุทธศาสตร์ การขับเคลื่อนการ
พัฒนาประเทศไทยด้วยเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. ๒๕๖๔ – ๒๕๖๙. กรุงเทพฯ กระทรวงการอุดมศึกษา
วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- กฤตยา สังข์เกษม ขนิษฐา วนะสุข และวชรวิช รามอินทรา. (๒๕๖๐). นวัตกรรมที่เกิดขึ้นได้ในวิสาหกิจชุมชน:
กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนในภาคใต้. ธนาคารแห่งประเทศไทย. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก
[https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/Southern/ReasearchPaper/community_entr
terprise.pdf](https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/Southern/ReasearchPaper/community_enterprise.pdf)
- ชานนท์ โกมลมาลย์. เด็กและเยาวชนกับนวัตกรรม(สุขภาวะ)สังคม. -- กรุงเทพฯ : เอซี ปรีนติ้ง เซอร์วิส,
๒๕๖๑.
- ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังขรัตน์. (๒๕๕๖). แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจ
ชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก
<http://human.skru.ac.th/husoconference/conf/P๓๗.pdf>
- ธีรวัฒน์ เหล่าสมบัติ. (๒๕๖๒). นวัตกรรมเพื่อสังคม (Social Innovation). ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก.
<https://social.nia.or.th/๒๐๑๙/article๐๐๐๑/>
- ธีรศักดิ์ อุ่นอารมณ์เลิศ. (๒๕๕๘) การพัฒนารูปแบบการสร้างนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อ
เสริมสร้างศักยภาพ ในการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ กลุ่มจังหวัด
ภาคกลางตอนล่าง. มหาวิทยาลัยศิลปากร:นครปฐม.
- บุญจวรรณ วิงวอน. (๒๕๕๕). การเป็นผู้ประกอบการเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.
- ประชาคมวิจัยด้านเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียนและเศรษฐกิจสีเขียว. (๒๕๖๑). สมุดปกขาว BCG in
Action การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมของประเทศไทย เพื่อเศรษฐกิจชีวภาพ
เศรษฐกิจหมุนเวียนและเศรษฐกิจสีเขียว Bio - Circular - Green Economy. กรุงเทพมหานคร:
ประชาคมวิจัยด้านเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียนและเศรษฐกิจสีเขียว.
- พรพจน์ ศรีตัน. (๒๕๖๔). รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการนวัตกรรมทางสังคมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพัฒนา
ผลิตภัณฑ์สู่การแข่งขันเชิงพาณิชย์ ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) Social
Innovation of Community Enterprise for Product Development to Commercial
Competition based on Circular Economy. สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สรรเสริญ วงศ์ชะอุ่ม. (๒๕๕๔). การวางแผนพัฒนาประเทศ. นนทบุรี: บริษัท ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง จำกัด.
- สุนิษา กลิ่นขจร. (๒๕๕๘). การพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์ลูกประคบสมุนไพรบ้านเขานาใน
ตำบลต้นยวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี. Veridian E-Journal, Silapakorn University
ฉบับภาษาไทย สาขามนุษย์ศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ. ๘(๑) ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/index>.
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ.๒๕๖๒. “รายงานประจำปี๒๕๖๐.” ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก. [http://www.
nia.or.th/public/publication](http://www.nia.or.th/public/publication)
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. ๒๕๖๔. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก [http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/
sector/th/๐๘.aspx](http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/๐๘.aspx)

- สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.). (๒๕๖๒). เร่งเครื่อง
ขึ้นรูป BCG แพคเกจ ระดมเครือข่ายถอดบทเรียนรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก พร้อมขยาย
ผลสู่การออกแบบมาตรการเพื่อส่งเสริมการลงทุน และการพัฒนาเขตเศรษฐกิจบนฐานนวัตกรรม
เน้นชุมชนและท้องถิ่นต้องได้รับประโยชน์โดยตรง. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก
<https://www.nxpo.or.th/th/๑๖๒๕/>. <https://www.nxpo.or.th/th/๑๖๒๕/>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการ
ยุทธศาสตร์ชาติ. (๒๕๖๑). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐ (ฉบับประกาศราชกิจจานุเบกษา).
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (๒๕๕๕). คู่มือการประเมินศักยภาพวิสาหกิจ
ชุมชน. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก <http://smce.doae.go.th/>.
- หทัยชนก คะตะสมบูรณ์. (๒๕๖๓). การพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน:
กรณีศึกษาตำบลเนินศาลา อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร,
๘(๒ (มีนาคม - เมษายน ๒๕๖๓)).

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์

หลักเกณฑ์เบื้องต้นประกอบการพิจารณาคัดเลือกป่าชุมชนที่มีศักยภาพหรือเป็นต้นแบบด้านการใช้ประโยชน์จากผลผลิต ผลิตภัณฑ์ หรือบริการจากป่าชุมชน (หรือที่มีความเชื่อมโยงกับป่าชุมชน) เพื่อลดรายจ่าย หรือสร้างรายได้ระดับครัวเรือน ตามแนวทางเศรษฐกิจ BCG

ลำดับ ที่	ข้อความคำถามการประเมินการใช้ประโยชน์จากผลผลิต ผลิตภัณฑ์ และ บริการจากป่าชุมชน เพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ระดับครัวเรือน ตาม แนวทางเศรษฐกิจ BCG	ระดับความคิดเห็น		
		มาก	ปาน กลาง	น้อย
เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy)				
๑	เป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพในป่าชุมชนมาใช้ประโยชน์เพื่อการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้			
๒	เป็นการประยุกต์องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อเพิ่มมูลค่า			
๓	เป็นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและองค์ความรู้ต่าง ๆ ทางด้านชีวภาพมาเพิ่มมูลค่า และเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ส่งเสริมให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม			
๔	เป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง ด้วยการนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เสริมด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม มาประยุกต์ใช้ในการเพิ่มมูลค่า เพื่อสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นตลอดห่วงโซ่การผลิต			
เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy)				
๕	มีการคำนึงถึงการนำวัสดุต่าง ๆ กลับมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด			
๖	เป็นการวางโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ให้ความสำคัญในด้านการลดความสูญเปล่าของทรัพยากร ซึ่งจะแก้ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากร มลพิษ และของเสียที่เป็นผลจากระบบเศรษฐกิจแบบเดิม หรือการผลิตแบบใช้แล้วทิ้งซึ่งก่อให้เกิดขยะเป็นปริมาณมหาศาล			
๗	ให้ความสำคัญกับการจัดการขยะหลังจากการบริโภคแล้ว และลดปริมาณของเสียให้น้อยลงหรือเท่ากับศูนย์ (Zero Waste)			
๘	มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมากที่สุดและคุ้มค่าที่สุด ตั้งแต่การผลิต การออกแบบที่เกิดของเสียน้อยที่สุด การใช้วัสดุทางเลือก ตลอดจนการนำวัสดุกลับมาใช้ซ้ำ (Reuse) และแปรสภาพกลับมาใช้ใหม่ (Recycle)			
เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy)				
๙	เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมและรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล ให้การใช้ทรัพยากรมีประสิทธิภาพ โดยลดหรือไม่ให้มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม พร้อมกับปกป้อง อนุรักษ์ ป่าชุมชน แหล่งธรรมชาติ ต้นน้ำ ผืนดิน ความหลากหลายทางชีวภาพ การควบคุมมลพิษและของเสีย การลงทุนสีเขียว และงานสีเขียว			
๑๐	ส่งเสริมการบริโภคที่ยั่งยืน โดยที่มีความเป็นอยู่ที่ดีของคน เป็นเป้าหมายเพื่อลดผลกระทบต่อโลกอย่างยั่งยืน			
รวมคะแนน				

โดยเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกป่าชุมชนที่มีศักยภาพหรือเป็นต้นแบบด้านการใช้ประโยชน์จากผลผลิตผลิตภัณฑ์ หรือบริการจากป่าชุมชน (หรือที่มีความเชื่อมโยงกับป่าชุมชน) เพื่อลดรายจ่าย หรือสร้างรายได้ระดับครัวเรือน ตามแนวทางเศรษฐกิจ BCG กำหนด

ระดับความคิดเห็นต่อข้อคำถามการประเมินฯ เห็นด้วยมาก ให้ค่าคะแนน เท่ากับ ๓

ระดับความคิดเห็นต่อข้อคำถามการประเมินฯ เห็นด้วยปานกลาง ให้ค่าคะแนน เท่ากับ ๒

ระดับความคิดเห็นต่อข้อคำถามการประเมินฯ เห็นด้วยน้อย ให้ค่าคะแนน เท่ากับ ๑

ผลรวมคะแนน	ความเหมาะสมในการคัดเลือกเป็นพื้นที่ป่าชุมชนเป้าหมาย
น้อยกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ คะแนน	ระดับน้อย
๑๑ - ๒๐ คะแนน	ระดับปานกลาง
๒๑ - ๓๐ คะแนน	ระดับมาก

ทั้งนี้เกณฑ์การคัดเลือกป่าชุมชนที่มีศักยภาพหรือเป็นต้นแบบด้านการใช้ประโยชน์จากผลผลิต ผลิตภัณฑ์ หรือบริการจากป่าชุมชน (หรือที่มีความเชื่อมโยงกับป่าชุมชน) เพื่อลดรายจ่าย หรือสร้างรายได้ระดับครัวเรือน ตามแนวทางเศรษฐกิจ BCG กำหนดเป็นกรอบตัวอย่างเบื้องต้น โดยสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่และกิจกรรมการดำเนินงานของพื้นที่

ภาคผนวก ข

ภาพกิจกรรม

ภาพที่ ๔ การเก็บข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ภาพที่ ๕ การเก็บข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ภาพที่ ๖ การเก็บข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ภาพที่ ๗ การเก็บข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ภาพที่ ๘ การเก็บข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ภาพที่ ๙ การเก็บข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ภาพที่ ๑๐ การเก็บข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ภาพที่ ๑๑ การเก็บข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ภาพที่ ๑๒ ป้ายแปลงเรียนรู้การผลิตพืชสมุนไพรมาตรฐานอินทรีย์

ภาพที่ ๑๓ ป่อน้ำหมักของเสียที่เหลือจากกระบวนการผลิต

ภาพที่ ๑๔ พื้นที่ภายในแปลงเรียนรู้การผลิตพืชสมุนไพรมาตรฐานอินทรีย์

ภาพที่ ๑๕ พื้นที่ภายในแปลงเรียนรู้การผลิตพืชสมุนไพรมาตรฐานอินทรีย์

ภาพที่ ๑๖ อาคารที่ทำการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง

ภาพที่ ๑๗ การเก็บข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ภาพที่ ๑๘ การเก็บข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ภาพที่ ๑๙ การเก็บข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ภาพที่ ๒๐ การเก็บข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ภาพที่ ๒๑ ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (น้ำสมุนไพร)

ภาพที่ ๒๒ ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (ชาสมุนไพร)

ภาพที่ ๒๓ ผลิตภัณฑ์แปรรูปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (ตะลิงปลิงเชื่อม)

ภาพที่ ๒๔ ผลิตภัณฑ์แปรรูปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (ลูกประคบ)

ภาพที่ ๒๕ ผลิตภัณฑ์แปรรูปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (น้ำหมักลูกยอ)

ภาพที่ ๒๖ ผลผลิตพืชผักที่ปลูกแซมบริเวณแปลงสมุนไพร

ภาพที่ ๒๗ ผลผลิตพืชผักที่ปลูกแซมบริเวณแปลงสมุนไพร

ภาพที่ ๒๘ ไพลตากแห้ง

ภาพที่ ๒๙ ขมิ้นชัน

ภาพที่ ๓๐ สมุนไพรตากแห้งในห้องเก็บสมุนไพรของกลุ่มฯ

ภาพที่ ๓๑ สมุนไพรในห้องเก็บสมุนไพรของกลุ่มฯ

ภาพที่ ๓๒ สมุนไพรในห้องเก็บสมุนไพรของกลุ่มฯ

ภาพที่ ๓๓ สมุนไพรในห้องเก็บสมุนไพรของกลุ่มฯ

ภาพที่ ๓๔ สมุนไพรตากแห้งในห้องเก็บสมุนไพรของกลุ่มฯ

ภาพที่ ๓๕ สมุนไพรตากแห้งในห้องเก็บสมุนไพรของกลุ่มฯ

ภาพที่ ๓๖ สมุนไพรตากแห้งในห้องเก็บสมุนไพรของกลุ่มฯ

ภาพที่ ๓๗ สมุนไพรตากแห้งในห้องเก็บสมุนไพรของกลุ่มฯ

ภาพที่ ๓๘ แปลงปลูกสมุนไพร

ภาพที่ ๓๙ การดำเนินการของกลุ่ม (ลูกประคบสมุนไพร)

ภาพที่ ๔๐ ผลิตภัณฑ์สมุนไพรแปรรูป

ภาพที่ ๔๑ การดำเนินการของกลุ่ม (ทำลูกประคบสมุนไพร)

ภาพที่ ๔๒ การดำเนินการของกลุ่ม (แปรรูปสมุนไพร)

ภาพที่ ๔๓ การดำเนินการของกลุ่ม (แปรรูปสมุนไพร)

ภาพที่ ๔๔ การดำเนินการของกลุ่ม (นวดแผนโบราณน้ำมันว่านสมุนไพร)

ภาพที่ ๔๕ การดำเนินการของกลุ่ม (อบสมุนไพร)

ภาพที่ ๔๖ การดำเนินการนำระบบพลังไฟฟ้าจากแสงอาทิตย์มาใช้เพื่อลดค่าใช้จ่าย

ภาพที่ ๔๗ การดำเนินการของกลุ่มในการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านสมุนไพร

ภาพที่ ๔๘ การดำเนินการของกลุ่มในการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านสมุนไพร

ภาพที่ ๔๙ การดำเนินการของกลุ่มในการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านสมุนไพร

ภาพที่ ๕๐ พื้นที่ป่าชุมชนบ้านศรีเจริญ

ภาพที่ ๕๑ พื้นที่ป่าชุมชนบ้านศรีเจริญ

ภาพที่ ๕๒ ผลผลิตจากป่าชุมชนบ้านศรีเจริญ (เห็ด)

ภาพที่ ๕๓ ผลผลิตจากป่าชุมชนบ้านศรีเจริญ (เห็ด)

ภาพที่ ๕๔ การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชุมชน

ภาพที่ ๕๕ การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชุมชน

ภาพที่ ๕๖ การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชุมชน

ภาพที่ ๕๗ การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชุมชน

ภาพที่ ๕๘ การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชุมชน

ภาพที่ ๕๙ การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชุมชน